

STUDIEMILJØ 2011

UNDERSØGELSE AF STUDIEMILJØET VED AARHUS UNIVERSITET

Rapport nr. 5 / Arts

AARHUS UNIVERSITET

STUDIEMILJØ2011
AARHUS UNIVERSITET

Rapport nr. 5

Arts

Anvendte betegnelser

AU: Aarhus Universitet

ST: Science and Technology

HE: Health

BS: Business and Social Sciences

AR: Arts

Det 'våde' område: ST + HE

Det 'tørre' område: AR + BS

Rel.vid.: Religionsvidenskab

IFI: Institut for Filosofi og Idehistorie

IMV: Institut for Informations- og Medievidenskab

Historie: Institut for Historie og Områdestudier

Æstetik: Institut for Æstetiske Fag

SLK: Institut for Sprog, Litteratur og Kultur

Nordisk: Nordisk Institut

AAL: Institut for Antropologi, Arkæologi og Lingvistik

Gen. pæd.: Generel pædagogik

Pæd. antr.: Pædagogisk antropologi

Pæd. fil.: Pædagogisk filosofi

Pæd. psyk.: Pædagogisk psykologi

Pæd. soc.: Pædagogisk sociologi

Udd.vid.: Uddannelsesvidenskab

It-did. design: It-didaktisk design

Rapporter i serien *Studiemiljø2011, Aarhus Universitet*

Rapport nr. 1: Studiemiljø2011 – Aarhus Universitet

Rapport nr. 2: Studiemiljø2011 – Science and Technology

Rapport nr. 3: Studiemiljø2011 – Health

Rapport nr. 4: Studiemiljø2011 – Business and Social Sciences

Rapport nr. 5: Studiemiljø2011 – Arts

Rapport nr. 6: Studiemiljø2011 – Teknisk rapport

Analysegruppe

Torben K. Jensen, centerleder, lektor, Center for Læring og Uddannelse, AU, tkj@clu.au.dk, www.clu.au.dk

Kim Jesper Herrmann, cand.scient.pol., ph.d.-stipendiat, kh@clu.au.dk

Anna Juul Bager, stud.scient.pol.

Eline Skjøttgaard Pallesen, stud.scient.pol.

Malte Kofoed Søndergaard, stud.scient.pol.

Marie Lyager, stud.scient.pol.

Tak for hjælpen

Tak til Marianne Kjær, Jørgen Alsbjerg og Karina Sørensen for udtræk af data fra de studieadministrative systemer.

Tak til Lone Niedziella og Marie Louise Ates og til webmastere og teknisk administrativt personale for hjælp til PR og layout.

Tak til studieledere og prodekaner for deres opfordringer til studerende om at medvirke i undersøgelsen og tak til de mange undervisere, der gjorde opmærksom på undersøgelsen i deres undervisningstid.

Endelig tak til de 11.401 studerende, der tog sig tid til at besvare det elektroniske spørgeskema.

INDHOLD

1. Resume og oplæg til diskussion

Baggrund.....	7
Studiemiljø – en smal og en bred definition	9
Hovedresultater	10
Trivsel – de vigtigste faktorer	11
Trivsel – de vigtigste konklusioner	11
Nedbørstabelen	13
Oplæg til diskussion.....	20

2. Den teoretiske og empiriske baggrund

Teori om psykisk studiemiljø	23
Teoretiske ræsonnementer og spørgeskemaets opbygning	23
Analyse	27
Analysetrin	27
Rapportering.....	28

3. Hvor godt trives de studerende?

Psykisk trivsel på de enkelte uddannelsesområder	29
Hvilke grupper af studerende trives bedst?	33
Hvilke faktorer betyder mest for trivsel?	34

4. Undervisningskontekst

Faglig integration	35
Kontakten til underviserne	36
Case: De åbne døres politik.....	38
Læringsmål og alignment	39
Vejledning og tilbagemelding.....	44
Case: Mere feedback	46

5. Det sociale liv på studiet

Kontakt til medstuderende	47
Udbuddet af sociale og faglige arrangementer	49
Læsegruppeaktivitet	50
Ensomhed på studiet	52

6. Arbejdsindsats og arbejdsbyrde

Tidsforbrug	54
Arbejdsbyrde	59
Stærke stress-symptomer	61

7. Diskriminering og chikane

Diskriminering	63
Chikane	64

8. Det fysiske og æstetiske studiemiljø

Tilfredsheden med det fysiske og æstetiske studiemiljø	66
Uddannelsesstedets fysiske rammer	68
De studerendes daglige gang på studiet	70
De studerendes brug af universitetets lokaler	71
Case: De fysiske rammer for integration af nye studerende	72

9. Kommunikation og e-læring

E-læring	73
Adgang til information og brug af elektroniske læringsplatforme	75

Litteratur	77
-------------------------	-----------

Appendiks A: Svarprocenter og usikkerhed

Svarprocenter	78
Er data repræsentative?	78
Statistisk usikkerhed	79
Sammenligning af 2007- og 2011-tal	79

Appendiks B: Regressionsanalyse	81
--	-----------

Appendiks C: Regelgrundlag	82
---	-----------

Appendiks D: Nøgletal	83
------------------------------------	-----------

VELKOMMEN

Hvorfor overhovedet interessere sig for studiemiljøet?

Spørgsmålet er måske retorisk, men inden vi i de kommende kapitler rapporterer og kommenterer resultaterne fra Studiemiljø2011, finder vi det vigtigt at overveje, hvorfor det egentlig er vigtigt at beskæftige sig med, hvordan de studerende på Aarhus Universitet trives, og hvordan de oplever de rammer – faglige og sociale – som de færdes i til daglig.

Ét svar på spørgsmålet om, hvorfor vi bør interessere os for de studerendes arbejdsbetingelser, er: *Fordi vi skal*. Med loven om undervisningsmiljøvurderinger, der trådte i kraft i 2001, skal alle undervisningsinstitutioner hvert tredje år gennemføre en undersøgelse af det psykiske, fysiske og æstetiske undervisningsmiljø (Retsinformation, 2001).

Men Studiemiljø2011 går meget længere end at opfylde lovens mindstekrav, hvilket leder til det andet og mere retvisende svar: *Fordi vi vil*. Aarhus Universitet har

truffet beslutning om at styrke studiemiljøet, og herunder har det været vigtigt, at indsatsen baseres på et oplyst grundlag i form af en grundig og forskningsbaseret kortlægning af de studerendes trivsel.

Selv om et godt studiemiljø således er et mål i sig selv, er det samtidig en nødvendighed for Aarhus Universitets ambition om at bidrage til et stadigt stigende uddannelsesniveau i samfundet. Studiemiljø2011 inddrager spørgsmål fra mere end 40 års forskning i universitetspædagogik om forhold, som påvirker læringsudbyttet. Derfor er det tredje svar på det indledende spørgsmål: *Fordi det styrker kvalificeringen af vores bachelorer og kandidater*.

Det fjerde og sidste argument handler om effektivitet: *Fordi det kan betale sig*. En undersøgelse af frafald på Aarhus Universitet har vist, at den sociale og især den faglige integration har betydning for, om de studerende bliver på deres studie eller ej.

1. RESUME OG OPLÆG TIL DISKUSSION

Baggrund

Aarhus Universitet har som ét af sine fire strategiske hovedmål at være blandt de allerbedste undervisningsinstitutioner for forskningsbaserede uddannelser.

Aarhus Universitet er forpligtet til – i medfør af Lov om Undervisningsmiljøvurdering – hvert tredje år at undersøge undervisningsmiljøet på sine uddannelser og udarbejde rapporter og handlingsplaner. Aarhus Universitet udviklede i efteråret 2007 et undersøgelsesdesign for det *psykiske* studiemiljø og gennemførte en grundig analyse, der tilvejebragte en omfattende, nuanceret, pålidelig og relevant viden om studiemiljø og trivsel på universitetets mange uddannelser.

Analysen dannede grundlag for beslutninger i studienævn og blandt studie- og institutledere. I foråret 2011 er undersøgelsen blevet gentaget i en udvidet udgave, idet den dels nu også indeholder spørgsmål om de studerendes oplevelse af deres *fysiske og æstetiske* studiemiljø, dels muliggør analyser af *udviklingen* i studiemiljøet i perioden fra 2007 til 2011.

Alle studerende på heltidsstudier ved Aarhus Universitet – dvs. godt 30.000 – er blevet opfordret til via et

elektronisk spørgeskema at besvare en række spørgsmål om trivsel, kontakt til medstuderende og undervisere, undervisningens organisering, det sociale liv på studiet, arbejdsbyrde, arbejdsindsats, stress, oplevelsen af de fysiske og virtuelle rammer omkring deres uddannelse m.m.

Undersøgelsen har endvidere været tilrettelagt således, at de studerendes svar på spørgeskemaet har kunnet kombineres med en række oplysninger fra det studieadministrative system om samme studerendes studieforløb. Endelig indgår i datasættet cirka 400 sider tekst fra de studerendes svar på to åbne spørgsmål sidst i spørgeskemaet om henholdsvis det psykiske og det fysiske studiemiljø. De to sæt af data – samt tilsvarende data fra 2007 – giver tilsammen et unikt og rigt datamateriale.

I alt tog 11.401 studerende – heraf 3.294 fra Arts – sig tid til at besvare spørgeskemaet. Der er således tale om den største undersøgelse nogensinde blandt studerende på AU.

Tabel 1.1.

Oversigt over svarprocenter

	N	n	%
AR	10.556	3.294	31%
Rel.vid.	405	93	23%
Teologi	363	77	21%
IFI	436	102	23%
IMV	1.300	435	33%
Historie	964	356	37%
Æstetik	1.088	458	42%
SLK	839	330	39%
Nordisk	585	191	33%
AAL	872	439	50%
Didaktik	363	67	18%
Lifelong Learn.	49	4	8%
Gen. pæd.	509	75	15%
Pæd. antr.	496	112	23%
Pæd. fil.	216	42	19%
Pæd. psyk.	976	255	26%
Pæd. soc.	874	158	18%
Udd.vid.	176	82	47%
It-did. design	45	18	40%

Note: Grundet de få besvarelser på Lifelong Learning rapporteres disse svar af anonymitetshensyn ikke selvstændigt. Svarene indgår dog i hovedområdegennemsnittet.

Studiemiljø – en smal og en bred definition

I lovens forstand er studiemiljø sammensat af det fysiske, æstetiske og psykiske studiemiljø. Undersøgelsen her vedrører det psykiske studiemiljø og de aspekter af det fysiske og æstetiske studiemiljø, der vedrører de studerendes vurdering af de fysiske, æstetiske og virtuelle omgivers funktionalitet med henblik på læring og socialt samvær. De aspekter af det fysiske studiemiljø, der vedrører sikkerhed og sundhed, og som det kræver særlig ekspertise at vurdere, kortlægges i en anden undersøgelse forestået af AU HR, Organisationsudvikling og arbejdsmiljøenheden.

Aarhus Universitet brød i 2007 nyt land ved at udvikle et undersøgelsesdesign og gennemføre en grundig, teoretisk funderet undersøgelse af studiemiljøet ved en dansk videregående uddannelse. Undersøgelseskonceptet tog afsæt i teori og forskningsresultater vedrørende psykisk arbejdsmiljø, stress og coping, læring og organisering af universitetsundervisning, trivsels- og frafaldsanalyser ved videregående uddannelser, tilfredshedsundersøgelser ved videregående uddannelser samt regelgrundlaget for UndervisningsMiljøVurderinger (UMV). Konceptet ligger også til grund for Studiemiljø2011.

I analysen er psykisk studiemiljø som udgangspunkt defineret som *trivsel*, forstået som en kombination af, i hvilket omfang de studerende generelt føler sig *godt tilpas* og overordnet set erklærer sig *tilfreds* med deres studier. Denne definition af psykisk studiemiljø kan betegnes som 'smal'. En mere 'thick' definition af psykisk studiemiljø kunne også inkludere fænomener som (fravær af) *stress*, *ensomhed* og forskellige former for *chikane*, fænomener, som eroderer trivsel, arbejdsevne og arbejdsglæde og *tillid til egen formåen (self-efficacy)*, som er en vigtig ressource i forhold til netop arbejdsevne, arbejdsglæde og trivsel. Disse fænomener indgår i datasættet og analyserne, men indgår ik-

ke definitorisk i psykisk studiemiljø. Den empiriske udforskning af relationerne mellem trivsel og eksempelvis stress og ensomhed er således en del af analysen. Hvor ikke andet er nævnt, anvendes den 'smalle' definition som den grundlæggende afhængige variabel.

Trivsel antages også at afhænge af de studerendes perception af den studiesociale kontekst – *kontakt til medstuderende, fravær af ensomhed, udbuddet af faglige og sociale arrangementer, læsegruppeaktivitet, arbejdsindsats og arbejdsbyrde* – og deres perception af deres studiesituation: *kontakt til undervisere, faglig integration, undervisningens organisering, mulighederne for vejledning og feedback på faglige præstationer, transparens i faglige krav og eksamenskrav, oplevelse af fysiske og virtuelle rammer*.

Trivsel ventes endvidere at variere efter organisatorisk kontekst: *studie* (institut/hovedområde) og *studietrin* (BA, kandidat, sidefag, speciale, ph.d.).

Endelig forventes de studerendes bagage og erfaringer ved studiestart i form af køn, alder og generel tillid til egen formåen (self-efficacy) at have betydning for deres trivsel.

Studiemiljø i den bredeste betydning kan defineres som det samlede billede af studiet, der tegnes af de studerendes score på alle de omtalte variable.

Analysedesignet tager ikke bare sigte på at kortlægge *niveaue*t af trivsel. Sigtet er også at *kortlægge, hvilke faktorer* der betyder noget for god trivsel på de enkelte uddannelser, og beskrive *udviklingen* i trivslen og de bagvedliggende parametre. Målet er, at man på de enkelte uddannelser kan værne om og styrke de positive elementer i studiemiljøet, ændre på de negative faktorer og vurdere effekten af de tiltag, der har været taget som opfølgning af forrige studiemiljøundersøgelse.

Hovedresultater

Studiemiljøet ved Faculty of Arts har det overordnet set godt. 84 procent af de studerende svarer umiddelbart, at de generelt føler sig rigtig godt tilpas på deres studie, og over 84 procent af de studerende svarer, at de overordnet set er tilfredse eller meget tilfredse med deres studie ved Faculty of Arts, hvilket er en stigning på 5 og 2 procentpoint i forhold til 2007. 10 procent er mere indifferente, og kun 6 procent svarer, at de ikke trives og/eller er utilfredse med deres studie.

Tabel 1.2.

Jeg føler mig generelt rigtig godt tilpas på mit studie.

Helt uenig	1,4%
Overvejende uenig	4,6%
Hverken eller	9,7%
Overvejende enig	38,4%
Helt enig	46,0%

Den fortsat generelt høje grad af trivsel og tilfredshed med studierne ved Aarhus Universitet er i sig selv et vigtigt hovedresultat i Studiemiljø2011.

Tabel 1.3.

Hvor tilfreds er du med studiet overordnet set?

Meget utilfreds	0,9%
Utilfreds	4,6%
Hverken eller	10,0%
Tilfreds	56,0%
Meget tilfreds	28,5%

Som en uddannelsesinstitution, der ønsker højeste grad af professionalisme i uddannelses- og undervisningsaktiviteterne, er der grund til at glæde sig over det høje niveau. Men der er også grund til at analysere, hvad der kan gøres bedre på hvilke studier, samt hvilke initiativer siden 2007 der har haft den ønskede virkning, og hvilke ikke.

I Kapitel 1 sammenfattes i tekst og tal undersøgelsens vigtigste resultater vedrørende *kvaliteten og udviklingen* i studiemiljøet ved Faculty of Arts, de væsentligste *konstituerende elementer* i et godt studiemiljø samt på den baggrund et oplæg til diskussion til universitetsledelsen, studieledelser og studienævn. En mere udførlig beskrivelse af det teoretiske og metodiske udgangspunkt for analysen findes i Kapitel 2. Den overordnede beskrivelse af trivsel på Faculty of Arts gives i Kapitel 3. I Kapitel 4 beskrives og analyseres en række nøgletal vedrørende de studerendes oplevelse af undervisningen og deres studiesituation. De studerendes oplevelse af deres studiesociale kontekst analyseres i Kapitel 5. I Kapitel 6 analyseres de studerendes tidsforbrug, oplevelse af arbejdsbyrde og stress. I Kapitel 7 beskrives og analyseres mobning, diskriminering og chikane. I Kapitel 8 analyseres de studerendes opfattelser af det fysiske og æstetiske studiemiljø, og i Kapitel 9 deres opfattelse af kommunikation og e-læring. Endelig finder man i Appendikset oplysninger af mere teknisk art om svarprocenter, repræsentativitet, statistisk usikkerhed, en tabel med regressionskoefficienter, centrale paragraffer fra Lov om UndervisningsMiljø-Vurdering og nøgletal om studenter-/VIP-ratio på AU.

Foruden rapporten her er der for den samlede undersøgelse udarbejdet en rapport for hvert hovedområde med analyser og resultater brutt ned på de enkelte uddannelsesområder og en rapport for hele AU med en sammenligning af hovedområder. Endelig foreligger der en udførlig teknisk rapport for undersøgelsen (se indersiden af omslaget ovenfor). Den tekniske rapport findes sammen med rapporterne på hjemmesiden www.au.dk/studiemiljo2011.

Trivsel – de vigtigste faktorer

De studerendes trivsel påvirkes af mange ting, men de forskellige faktorer er ikke lige vigtige.

Analysen viser, at de faktorer, der påvirker trivselen blandt de studerende på Aarhus Universitet, *stærkest* – uanset uddannelse, personlig bagage og studiesituation – er, hvad der her er kaldt:

1. følelsen af at være fagligt integreret, dvs. at interessen for studiets fagområde er steget i løbet af studiet, og at den studerende føler sig som en del af et fagligt fællesskab, og
2. god kontakt til medstuderende, der opleves som generelt imødekommende, nemme at få kontakt til, og følelsen af at være en del af et større socialt fællesskab.

De næstvigtigste faktorer for trivsel er:

3. fravær af ensomhed og
4. oplevelsen af, at undervisningen er hensigtsmæssigt organiseret med et logisk forhold

mellem læringsmål, eksamenskrav og undervisningsaktiviteter.

Af betydning for trivsel er endvidere prioriteret efter vigtighed:

5. Et alsidigt udbud af sociale og faglige arrangementer.
6. God kontakt til undervisere.
7. Generel tilfredshed med det fysiske studiemiljø.
8. Fravær af stærke stress-symptomer.
9. Læsegruppeaktivitet.
10. Mulighed for vejledning og feedback på faglige præstationer.

Endvidere oplever de få studerende, der har været udsat for chikane af den ene eller anden art, et stærkt dyk i trivsel. Endelig er der en tendens til, at studerende med stærk tillid til egen formåen (stærk self-efficacy) trives bedre.

Trivsel – de vigtigste konklusioner

Helt overordnet er det psykiske studiemiljø ved Faculty of Arts godt. Langt de fleste studerende befinder sig godt på – og er tilfredse med – deres uddannelser.

De studerende trives godt, fordi langt hovedparten af de studerende føler stor og stigende interesse i deres fagområder; finder deres medstuderende imødekommende; og oplever, især på uddannelserne med rod i det tidligere HUM og TEO, at have gode kontakter til deres medstuderende i deres daglige studiepraksis; for hovedpartens vedkommende ikke oplever ensomhed i dagligdagen; og i vidt omfang finder undervisningen hensigtsmæssigt tilrettelagt, og generelt finder de undervisere, de kommer i kontakt med, imødekommende.

Der er i perioden 2007-2011 sket en lille stigning i den generelle trivsel. HUM og TEO har kunnet fastholde samme høje niveau af trivsel i perioden, og den generelle trivsel på DPU er steget til samme niveau (se Rapport nr. 1). Der er sket en lille stigning i andelen af studerende, der finder deres medstuderende imødekommende. Endvidere finder flere studerende i 2011 end i 2007, at underviserne er nemme at opnå personlig kontakt med. Endelig er der sket en meget be-

tydelig forøgelse af andelen af studerende, der finder, at undervisningen er godt organiseret, og de faglige krav mere transparente.

To tredjedele af de studerende er overordnet set tilfredse med de fysiske rammer og finder generelt deres uddannelsessted et rart sted at opholde sig, men kun halvdelen af de studerende oplever, at de kan finde en læseplads og plads til læsegrupperarbejde, når de har brug for det. Tallene skal dog læses i lyset af, at de studerende på Arts generelt opholder sig på universitetet meget få timer om ugen imellem de skemalagte timer.

De fleste studerende oplever, at deres undervisere er gode til at bruge de elektroniske læringsplatforme til distribution af undervisningsmateriale, men mindre end hver fjerde oplever, at underviserne bruger læringsplatformene som aktive læringsredskaber. Der er på begge parametre meget store forskelle mellem uddannelserne.

I lighed med 2007, er mange studerende i 2011 ikke fuldtidsstuderende, idet de studerende i gennemsnit bruger 25 timer om ugen på deres studier (og tre timer på studierelevant arbejde). Samme tal er for Health,

Science and Technology og Business and Social Sciences henholdsvis 32,5, 36,5 og 26,5 timer.

Vejledning og feedback er stadig en stor udfordring, idet fortsat færre end halvdelen af de studerende oplever mulighederne som gode.

Mere end hver tiende studerende angiver, at de ofte eller altid i dagligdagen har stærke stress-symptomer, og gruppen vokser til hver tredje i eksamensperioderne.

Studerende på Arts er stort set forskånet for problemer vedrørende mobning og chikane. Kun 1 procent anfører at have været udsat for mobning inden for det sidste år, hvilket, sammenlignet med gennemsnit for danske skoler og arbejdspladser, er særdeles lave tal. Vedrørende oplevelsen af diskriminering, er tallene på Arts også her generelt meget lave (0-3 procent).

Nedbørstabelen

På de følgende sider vises Tabel 1.4., også kaldet nedbørstabelen. Tabellen viser en lang række – men ikke alle – spørgsmål, som har været stillet de studerende i undersøgelsen. Først afrapporteres tallene for de to spørgsmål, som udgør de studerendes trivsel. Herefter følger spørgsmålene i en rækkefølge, der er bestemt af, hvor stærkt de indvirker på trivslen.

Herunder er angivet en kort læsevejledning til tabellen, ligesom der også er gjort rede for farvelægningen af tabellen. Jo lysere farver, desto bedre resultater. Mørke farver tyder på punkter, som bør give anledning til særlig opmærksomhed.

Læsevejledning til Tabel 1.4. – Eksempel fra ST

	ST	Kemi
Trivsel		
Jeg føler mig generelt rigtig godt tilpas på mit studie (1)	89%	88%
88 procent af de studerende på Kemi svarer, at de er helt eller overvejende enige i, at de generelt føler sig rigtig godt tilpas på studiet.	88%	88%

Tallene i tabellen viser, hvor stor en andel af de studerende på det givne studie, der har erklæret sig enige i udsagnet til venstre i tabellen – her "Jeg føler mig generelt rigtig godt tilpas på mit studie". Tallet i parentes efter udsagnet viser, hvilke svarkategorier der knytter sig til spørgsmålet. (1) Procentandel, der erklærer sig "Helt enig" eller "Overvejende enig", (2) Procentandel, der erklærer sig "Meget tilfreds" eller "Tilfreds", (3) Procentandel, der svarer "Altid" eller "Ofte", (4) Procentandel, der svarer "Meget god" eller "God", (5) Procentandel, der svarer "Meget ofte" eller "Ofte".

Farvelægning af Tabel 1.4.

80-100%
60-79%
40-59%
20-39%
0-19%

Felterne i tabellen er farvet i fem forskellige nuancer. Den lyseste nuance svarer til, at 80-100 procent af de studerende har erklæret sig enige i udsagnet til venstre i tabellen. De næste nuancer svarer til henholdsvis 60-79, 40-59 og 20-39 procent, mens den mørkeste farve svarer til, at procentandele på 0-19 har erklæret sig enige i udsagnet.

Skalaen er vendt for negativt ladede udsagn, fx "Har du oplevet stærke stress-symptomer i forbindelse med dit studie? - I dagligdagen". For spørgsmål som dette svarer den lyseste kategori til, at 80-100 procent har erklæret sig uenige i udsagnet.

Tabel 1.4. - del I

Sammenfatning af nøgletal

	AR 2007	AR 2011	Rel.vid.	Teologi	IFI	IMV	Historie	Æstetik	SLIK	Nordisk	AAL
Trivsel											
Jeg føler mig generelt rigtig godt tilpas på mit studie (1)	79%	84%	89%	82%	78%	85%	87%	86%	87%	86%	86%
Hvor tilfreds er du med studiet overordnet set? (2)	82%	84%	88%	88%	79%	85%	85%	86%	82%	85%	88%
Faglig integration											
Min interesse i studiets fagområde er vokset, siden jeg startede på studiet (1)	85%	86%	88%	83%	87%	86%	80%	85%	78%	85%	87%
Studiet har bidraget til, at jeg føler mig som del af et fagligt fællesskab (1)	67%	73%	78%	70%	62%	75%	74%	77%	71%	76%	77%
Kontakt til medstuderende											
De andre studerende er generelt imødekommende (1)	84%	88%	88%	87%	83%	90%	90%	88%	88%	85%	90%
Jeg føler mig som en del af et større fællesskab på mit studie (1)	46%	51%	65%	53%	47%	54%	63%	49%	58%	46%	63%
Hvordan vurderer du muligheden for social kontakt til medstuderende? (4)	63%	65%	77%	76%	66%	73%	80%	65%	77%	72%	73%
Ensomhed											
Hvor ofte føler du dig ensom? - Til daglig på studiet (3)	12%	10%	10%	15%	21%	10%	9%	7%	11%	8%	8%
Læringsmål og alignment											
Læringsmålene for de enkelte undervisningsforløb er klart formulerede og klart kommunikerede (1)	46%	64%	71%	58%	47%	60%	61%	63%	64%	62%	68%
Der er god overensstemmelse mellem læringsmål og eksamenskrav (1)	57%	66%	63%	66%	60%	67%	64%	68%	69%	67%	69%
De valgte undervisningsformer støtter mit læringsarbejde med henblik på opfyldelse af læringsmål og eksamenskrav (1)	56%	63%	73%	61%	50%	66%	64%	69%	66%	63%	68%
Der er klare informationer om, hvad der fagligt set forventes af mig som studerende (1)	51%	63%	71%	72%	59%	63%	63%	64%	66%	58%	66%
Kravene til prøver og eksaminer er klart formulerede og klart kommunikerede (1)	47%	62%	66%	65%	56%	62%	60%	62%	63%	61%	63%

	AR 2007	AR 2011	Rel.vid.	Teologi	IFI	IMV	Historie	Æstetik	SLK	Nordisk	AAL
Faglige og sociale arrangementer											
Hvordan vurderer du udbuddet af faglige arrangementer?	67%	70%	88%	86%	71%	70%	70%	66%	71%	73%	71%
Hvordan vurderer du udbuddet af sociale arrangementer?	65%	63%	73%	79%	49%	72%	77%	59%	75%	75%	75%
Kontakt til undervisere											
De fleste undervisere er nemme at opnå personlig kontakt til (1)	69%	74%	86%	66%	64%	74%	82%	80%	86%	70%	78%
De undervisere, jeg har haft kontakt til, virker generelt interesserede i de studerende (1)	78%	84%	93%	81%	83%	83%	87%	89%	89%	84%	84%
Fysisk og æstetisk studiemiljø											
Jeg er overordnet tilfreds med de fysiske rammer på mit uddannelsessted (2)	-	62%	91%	79%	61%	46%	82%	69%	85%	69%	52%
De fysiske rammer gør det rart at opholde sig på mit uddannelsessted (2)	-	62%	83%	81%	67%	46%	71%	69%	81%	65%	54%
Stærke stress-symptomer											
Har du oplevet stærke stress-symptomer i forbindelse med dit studie? I dagligdagen (3)	14%	12%	14%	11%	14%	11%	9%	15%	13%	15%	13%
Har du oplevet stærke stress-symptomer i forbindelse med dit studie? Op til eksamen (3)	34%	34%	40%	31%	33%	29%	32%	32%	33%	37%	35%
Læsegruppe											
Er du en del af en læsegruppe, eller har du en læsemakker (til daglig)? (5)	43%	43%	24%	20%	24%	48%	38%	41%	42%	51%	35%
Vejledning og tilbagemelding											
Der er gode muligheder for at få vejledning om mine faglige præstationer (1)	48%	52%	61%	57%	63%	35%	67%	58%	64%	54%	59%
Der er gode muligheder for tilbagemelding om mine faglige præstationer til eksamen eller større opgaver (1)	43%	48%	67%	75%	57%	27%	61%	53%	54%	54%	60%
Uddannelsesstedets fysiske rammer											
Når jeg har brug for en læseplads, kan jeg for det meste finde en (1)	-	72%	84%	80%	88%	52%	80%	75%	91%	90%	75%
Der er for det meste et sted, hvor jeg kan sidde sammen med min læsegruppe/-makker, når jeg har brug for det (1)	-	69%	83%	70%	73%	60%	80%	78%	83%	79%	60%

	AR 2007	AR 2011	Rel.vid.	Teologi	IFI	IMV	Historie	Æstetik	SLK	Nordisk	AAL
På mit uddannelsessted ser man ofte underviserne uden for undervisningslokalerne (fx på gange og fællesarealer) (1)	-	40%	83%	64%	52%	20%	64%	36%	72%	41%	54%
Brug af elektroniske læringsplatforme											
Mine undervisere er generelt gode til at bruge de elektroniske læringsplatforme til at distribuere undervisningsmateriale (1)	-	81%	90%	82%	87%	82%	81%	83%	90%	83%	78%
Mine undervisere er generelt gode til at bruge de elektroniske læringsplatforme til at aktivere de studerende (1)	-	27%	32%	29%	11%	29%	28%	27%	34%	18%	24%

Tabel 1.4. – del II

Sammenfatning af nøgletal

	AR 2007	AR 2011	Didaktik	Gen. pæd.	Pæd. antr.	Pæd. fil.	Pæd. psyk.	Pæd. soc.	Udd.vid.	It-did. design
Trivsel										
Jeg føler mig generelt rigtig godt tilpas på mit studie (1)	79%	84%	82%	77%	83%	83%	74%	84%	85%	94%
Hvor tilfreds er du med studiet overordnet set? (2)	82%	84%	90%	76%	83%	90%	76%	85%	85%	87%
Faglig integration										
Min interesse i studiets fagområde er vokset, siden jeg startede på studiet (1)	85%	86%	91%	89%	90%	93%	91%	91%	90%	94%
Studiet har bidraget til, at jeg føler mig som del af et fagligt fællesskab (1)	67%	73%	71%	64%	71%	71%	66%	66%	67%	89%
Kontakt til medstuderende										
De andre studerende er generelt imødekomende (1)	84%	88%	95%	89%	84%	80%	83%	85%	88%	100%
Jeg føler mig som en del af et større fællesskab på mit studie (1)	46%	51%	25%	18%	32%	27%	31%	34%	56%	78%
Hvordan vurderer du muligheden for social kontakt til medstuderende? (4)	63%	65%	27%	28%	42%	34%	37%	45%	52%	53%
Ensomhed										
Hvor ofte føler du dig ensom i dagligdagen? (3)	12%	10%	16%	14%	15%	15%	14%	12%	10%	0%

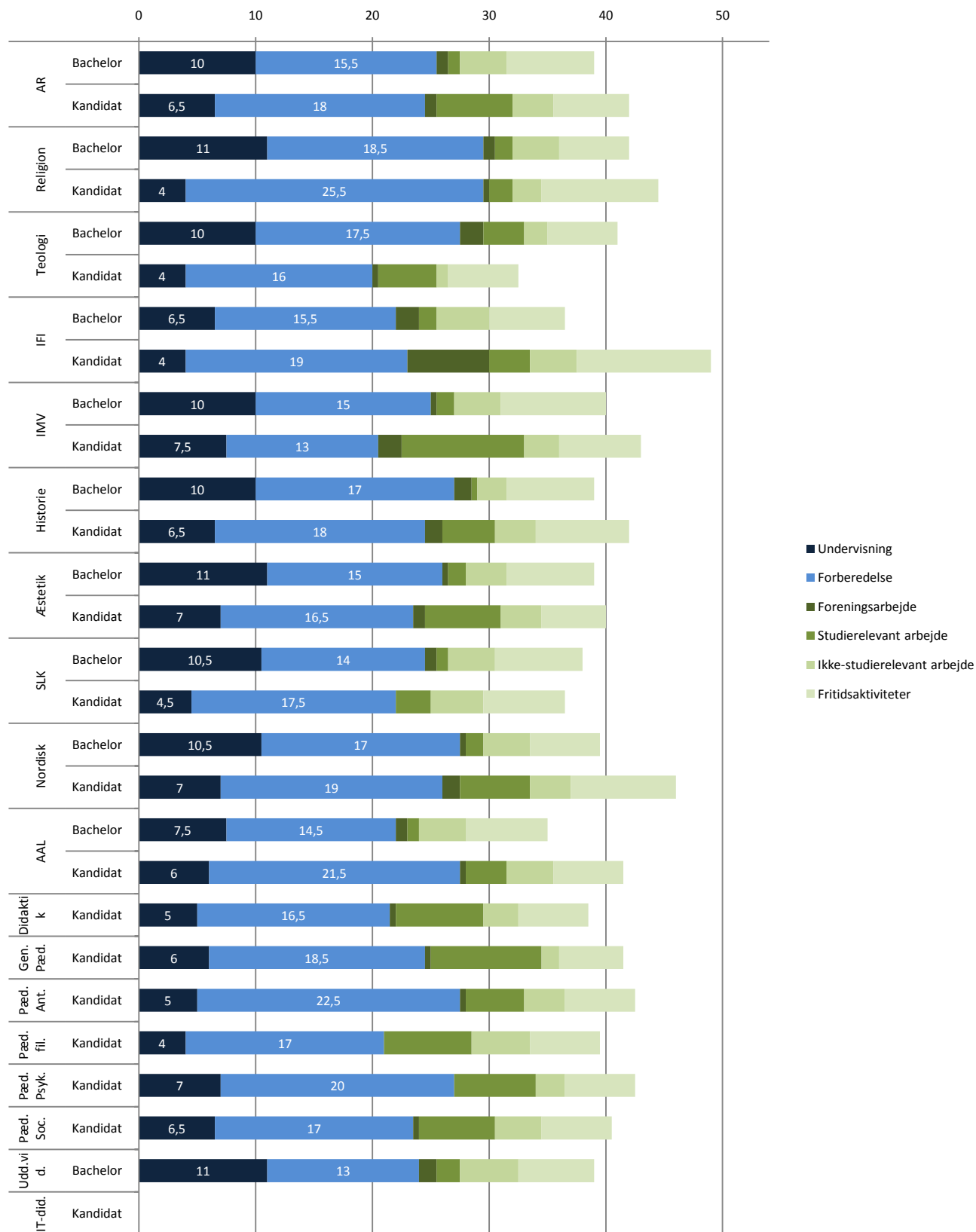
	AR 2007	AR 2011	Didaktik	Gen. pæd.	Pæd. antr.	Pæd. fil.	Pæd. psyk.	Pæd. soc.	Udd.vid.	It-did. design
Læringsmål og alignment										
Læringsmålene for de enkelte undervisningsforløb er klart formulerede og klart kommunikerede (1)	46%	64%	78%	72%	71%	76%	73%	58%	72%	82%
Der er god overensstemmelse mellem læringsmål og eksamenskrav (1)	57%	66%	72%	57%	70%	75%	65%	58%	52%	87%
De valgte undervisningsformer støtter mit læringsarbejde med henblik på opfyldelse af læringsmål og eksamenskrav (1)	56%	63%	68%	51%	70%	70%	49%	51%	54%	82%
Der er klare informationer om, hvad der fagligt set forventes af mig som studerende (1)	51%	63%	65%	60%	63%	57%	61%	49%	54%	71%
Kravene til prøver og eksaminer er klart formulerede og klart kommunikerede (1)	47%	62%	70%	63%	67%	76%	63%	55%	46%	71%
Faglige og sociale arrangementer										
Hvordan vurderer du udbuddet af faglige arrangementer?	67%	70%	67%	68%	68%	68%	71%	71%	51%	87%
Hvordan vurderer du udbuddet af sociale arrangementer?	65%	63%	39%	20%	46%	30%	41%	44%	31%	54%
Kontakt til undervisere										
De fleste undervisere er nemme at opnå personlig kontakt til (1)	69%	74%	90%	70%	68%	76%	42%	64%	62%	94%
De undervisere, jeg har haft kontakt til, virker generelt interesserede i de studerende (1)	78%	84%	90%	72%	78%	83%	70%	73%	87%	100%
Fysisk og æstetisk studiemiljø										
Overordnet tilfredshed med de fysiske rammer på mit uddannelsessted (helt enig og enig) (2)	-	62%	62%	49%	51%	62%	45%	40%	51%	53%
De fysiske rammer gør det rart at opholde sig på mit uddannelsessted (2)	-	62%	71%	55%	48%	64%	51%	42%	53%	60%
Stærke stress-symptomer										
Har du oplevet stærke stress-symptomer i forbindelse med dit studie? I dagligdagen (3)	14%	12%	12%	7%	10%	10%	13%	8%	10%	13%
Har du oplevet stærke stress-symptomer i forbindelse med dit studie? Op til eksamen (3)	34%	34%	48%	31%	45%	37%	41%	36%	24%	33%

	AR 2007	AR 2011	Didaktik	Gen. pæd.	Pæd. antr.	Pæd. fil.	Pæd. psyk.	Pæd. soc.	Udd.vid.	It-did. design
Læsegruppe										
Er du en del af en læsegruppe, eller har du en læsemakker (til daglig)? (5)	43%	43%	48%	50%	46%	39%	59%	60%	51%	6%
Vejledning og tilbagemelding										
Der er gode muligheder for at få vejledning om mine faglige præstationer (1)	48%	52%	72%	42%	53%	55%	25%	37%	15%	71%
Der er gode muligheder for tilbagemelding om mine faglige præstationer til eksamen eller større opgaver (1)	43%	48%	67%	32%	56%	46%	18%	33%	30%	88%
Uddannelsesstedets fysiske rammer										
Når jeg har brug for en læseplads, kan jeg for det meste finde en (1)	-	72%	69%	59%	59%	52%	54%	57%	60%	80%
Der er for det meste et sted, hvor jeg kan sidde sammen med min læsegruppe/-makker, når jeg har brug for det (1)	-	69%	68%	62%	56%	56%	58%	56%	64%	92%
På mit uddannelsessted ser man ofte underviserne uden for undervisningslokalerne (fx på gange og fællesarealer) (1)	-	40%	7%	11%	19%	14%	12%	16%	19%	23%
Brug af elektroniske læringsplatforme										
Mine undervisere er generelt gode til at bruge de elektroniske læringsplatforme til at distribuere undervisningsmateriale (1)	-	81%	78%	71%	78%	80%	79%	76%	47%	80%
Mine undervisere er generelt gode til at bruge de elektroniske læringsplatforme til at aktivere de studerende	-	27%	41%	22%	18%	14%	46%	15%	12%	73%

Note: Ved læsning af Tabel 1.4 skal man være opmærksom på, at hovedparten af DPUs uddannelser er kandidatuddannelser. Eneste undtagelse er den i efteråret 2010 nystartede BA-uddannelsen i Uddannelsesvidenskab. Det gælder for de fleste uddannelser på det 'tørre' område (Arts og Business and Social Sciences) at de studerende på kandidatuddannelserne scorer lavere på de fleste parametre end studerende på BA-uddannelserne.

Figur 1.1.

Hvor mange timer har du brugt på følgende aktiviteter? Timer per uge, bachelor- og kandidatstuderende

Note: Tallene inkluderer ikke ph.d.-studerende og specialestuderende. Studerende er kun inkluderet i analyser, hvis de har brugt mere end 0 og mindre end 84 timer ugentligt. Tallene er afrundet til nærmeste halve time. It-didaktisk design er ikke medtaget, da færre end 10 studerende har angivet deres tidsforbrug.

Oplæg til diskussion

Ét af undersøgelsens hovedresultater er, at et godt studiemiljø med høj trivsel for de studerende først og fremmest er knyttet til de studerendes 'arbejde' på universitetet, dvs. til (1) deres *interesse* i faget og deres *integration* i et fagligt fællesskab, (2) deres forhold til deres kollegaer(/medstuderende), (3) arbejds-/undervisningens tilrettelæggelse og (4) forholdet til deres 'ledere'(/undervisere). Udbuddet af faglige og sociale arrangementer er ikke uden betydning, men trivsel afdækkes af 'arbejdet' snarere end af 'festerne'. Samme faktorer afgør frafald og fastholdelse.

Det betyder, at universitetet/de enkelte uddannelser i tilrettelæggelsen af undervisningen – kerneaktiviteten – har ganske mange muligheder for at påvirke de studerendes trivsel, da den berører alle fire relationer.

Det anbefales, at man på de enkelte uddannelser – med afsæt i rapporten og Bilagstabel B, der sammenligner BA- og kandidatstudier – bl.a. drøfter følgende:

1. Undersøgelsen viser, at der uændret er en stor *faglig interesse* hos de studerende, og mange oplever at være en del af et fagligt fællesskab. Ledelsen og underviserne bør diskutere, hvad de yderligere kan gøre for at fastholde og udbygge den faglige integration: Hvordan skal curriculum på første semester tilrettelægges for i videst mulig omfang at 'lukke faget op' for de studerende, så interessen fastholdes og øges? Hvordan løser underviserne på første semester opgaven med både at introducere til faget, forskning, instituttets eksperter og universitetsundervisning generelt? Hvordan tilrettelægges undervisning på kandidatuddannelser, så kandidatstuderende fra forskellige BA-uddannelser – herunder professionsbachelorer – kan føle sig integreret i fagmiljøet? Hvordan etableres følelsen af at være en del af et fagligt fællesskab i et større internt uddannelsesmarked på AU?
2. De *studerendes relationer til deres medstuderende* kan påvirkes betydeligt ved, at undervisningen tilrettelægges på måder, der både efterspørger og skaber arbejdsfællesskaber blandt de studerende. Ledelsen og underviserne bør drøfte, hvordan undervisningen bedst tilrettelægges i de ofte få konfrontationstimer, så det muliggør, at de studerende alene og ikke mindst i studiegrupper selvstændigt kan arbejde hensigtsmæssigt og vedholdende med stoffet mellem timerne. Mange kandidatstuderende, sidefagsstuderende og studerende, hvis læsegruppe er faldet fra hinanden, efterspørger hjælp til at etablere nye læsegrupper. Ledelsen og underviserne bør drøfte, hvordan de kan facilitere dannelsen og gendannelsen af læsegrupper fx gennem oprettelsen af en 'læsegruppebørs'.
3. 10 procent af de studerende tilkendegiver, at de føler sig *ensomme* i hverdagen, og 20 procent i eksamensperioder. Disse gennemsnitstal dækker over meget store forskelle mellem forskellige BA- og kandidatuddannelser. Ledelsen og underviserne bør granske tallene og identificere 'lommerne' med mange ensomme og invitere til en drøftelse af, hvordan den ufrivillige ensomme studiesituation kan ændres. Fra det kvalitative materiale fremgår det, at bl.a. kombinationen af få timer og forelæsningsform i undervisningen skaber mange ensomme studerende. Man bør således her igen overveje de valgte undervisningsaktiviteter både med henblik på læring og trivsel, og måske kan sociale medier som Facebook og lignende også anvendes i forsøget på at bringe studerende, der ønsker det, sammen i læsegrupper og makkerpar.
4. Én af de mest iøjnefaldende positive ændringer i Studiemiljø2011 vedrører parameteren *undervisningens organisering*. De studerende oplever i langt højere grad end tidligere en klar sammenhæng mellem undervisningsforløbenes læringsmål, eksamensformer og eksamenskrav og valgte undervisningsformer. Denne 'alignment' skaber transparens og en mere logisk motivationsstruktur for de studerende. Udviklingen her skyldes bl.a. det store arbejde med at implementere den nye karakterbekendtgørelse, hvor karakterer defineres som grader af opfyldelse af fagets læringsmål. Selv om nu cirka to tredjedele af de studerende oplever større klarhed og sammenhæng her, er der stadig mange undervisningsforløb på de forskellige uddannelser, der har brug for en reformulering af læringsmål og tilpasninger af eksamens- og undervisningsformer. Ledelsen og underviserne bør drøfte, hvordan alignment og transparens i fagene generelt kan øges, herunder hvordan afstanden mellem undervisningsaktiviteter og eksamensaktiviteter mindskes (jævnfør og så nedenfor). I det kvalitative materiale er det of-

test fremhævede problem vedrørende organisering af undervisningen oplevelsen af at have for få undervisningstimer og få for lidt feedback. Begge dele er kilde til usikkerhed om eget faglige niveau og social og faglig isolation. Problemet er størst på kandidatuddannelserne.

5. Undersøgelsen peger på, at det er relativt nemt for de studerende at få kontakt til underviserne. Men samtidig peger også Studiemiljø2011 på, at den faglige vejledning og underviserens feedback på de studerendes faglige præstationer stadig er en stor udfordring. Vejledning og feedback er essentielle undervisningsaktiviteter på forskningsbaserede uddannelser, der mellem andet også vil lære sine studerende at anvende fagets teori og forskningsmetode og omgang med fagets data og kilder i egne selvstændige undersøgelser. Ledelsen og underviserne bør overveje, om det er muligt at prioritere denne del af uddannelsen yderligere, og herunder om brug af organiseret peerfeedback og e-læringsaktiviteter kan frigive ressourcer til feedback. Endvidere kan ledelsen og underviserne overveje, om der er behov for at styrke underviserens vejledningskompetencer.
6. Studiemiljø2011 viser, at mange studerende ved Arts i praksis ikke er fuldtidsstuderende, selv om de er indskrevet på fuldtidsstudier. Mønsteret er det samme som i Studiemiljø2007. Der er betydelige forskelle mellem de enkelte hovedområders uddannelser. Arts fandt i 2007 ikke, at mønsteret var tilfredsstillende, problemstillingen om de studerendes arbejdsindsats er blevet analyseret og diskuteret indgående, og en række initiativer er blevet taget. Ledelsen og underviserne bør i lyset af tallene i Studiemiljø2011 og det ofte fremsatte ønske om flere timer igen drøfte, hvilket behov og hvilke muligheder ledelsen og underviserne har for at øge de studerendes arbejdsindsats. Drøftelserne bør bl.a. tage afsæt i, at mange studerende af velovervejede og rationelle grunde ikke er fuldtidsstuderende. Mange studerende vælger at sætte tempoet ned for at kunne yde mere i de enkelte fag og derved få højere karakterer eller for at få tid til at få nyttige ting på deres CV for dermed at stå bedre ved jobansøgninger. Drøftelserne bør også omhandle mulighederne for at skaffe flere ressourcer til undervisning med henblik på at øge mængden af timer, herunder især måske mængden af vejledning og feedback. Disse overvejelser

må ske under hensyntagen til, at medarbejderne allerede har meget lange arbejdsdage. Effekten af den øgede undervisning på det tørre område, som følge af den statslige forhøjelse af STÅ-taksterne til uddannelserne på det samfundsvidenskabelige og humanistiske område (Business and Social Sciences og Arts) i 2010, har ikke kunnet nå at sætte sig spor i de studerendes svar i herværende undersøgelse. Endelig bør ledelsen og underviserne overveje, hvordan de inden for givne rammer kan undgå, at nogle studerendes læring, motivation og trivsel forsvinder ned mellem (i) meget få undervisningstimer (ofte domineret af forelæsninger), (ii) uklare læringsmål og faglige forventninger, (iii) meget lidt feedback fra underviserne, (iv) lille arbejdsindsats, (v) meget få ugentlige timers tilstedeværelse på universitetet og (vi) relativt lille social integration.

7. Undersøgelsen viser, at Arts har infrastrukturen vedrørende e-læring på plads i den betydning, at så godt som alle undervisningsforløb understøttes af en hjemmeside i én af AU's fire Learning Management Systems (LMS), og at både undervisere og studerende næsten overalt på Arts har vænnet sig til at bruge disse systemer. Undersøgelsen viser endvidere, at LMS'erne helt overvejende bruges som 'posthuse' til distribution af undervisningsmateriale og ikke som læringsrum. Ledelsen og underviserne bør drøfte, hvordan man på de enkelte uddannelser kan implementere Aarhus Universitets nyligt vedtagne *Educational it*-politik, der formulerer en målsætning om – over en kort årrække – at gentænke hovedparten af uddannelsernes undervisningsforløb med henblik på at anvende e-læring til i højere grad at strukturere de studerendes læringsarbejde og aktivere dem mere før, under og efter konfrontationstimerne.
8. To tredjedele af de studerende er overordnet set tilfredse med de fysiske rammer og finder generelt deres uddannelsessted et rart sted at opholde sig, og samme andel af de studerende oplever, at de kan finde en læseplads og plads til læsegrupperarbejde, når de har brug for det. En hyppigt forekommende kommentar til de fysiske rammer i det kvalitative materiale er ønsket om bedre muligheder for på uddannelsen at kunne finde et sted at arbejde alene og sammen med læsegrupper og hænge ud socialt. Ledelsen og underviserne bør drøfte, *i hvilket omfang* de ønsker at imødekom-

me dette ønske, og inden for hvilket tidsperspektiv *det er muligt* at etablere flere studenterarbejdspladser og kommunikere dette til de studerende. Ledelsen og underviserne bør i deres overvejelser medtage, at den kommende satsning på e-læring i campusundervisningen på Arts formodentlig vil øge behovet for studenterarbejdspladser.

9. Mere end hver tiende studerende angiver, at de 'ofte' eller 'altid' i dagligdagen har stærke stress-symptomer, og gruppen vokser til hver tredje i eksamensperioderne. Givet definitionen på stærke stress-symptomer, som har været anført i forbindelse med spørgsmålet på spørgeskemaet, må tallene vurderes som høje. *Stress i dagligdagen*

kan skyldes mange forskellige faktorer, som ikke alle er studierelaterede. Det kvalitative materiale i undersøgelsen giver imidlertid nogle hints om, hvilke studierelaterede forhold der først og fremmest frustrerer og nogle gange stresser de studerende. På Arts er den gennemgående kilde til frustration de få undervisningstimer og den sparsomme feedback, der både giver usikkerhed om eget faglige niveau og få muligheder for at møde medstuderende. *Eksamensstress* kan formodentlig ikke udryddes, men nok mindskes. Et af midlerne kunne være at skabe større overensstemmelse mellem undervisningsaktiviteterne i forløbene og eksamensaktiviteterne.

2. DEN TEORETISKE OG EMPIRISKE BAGGRUND

Teori om psykisk studiemiljø

I lovens forstand er studiemiljø sammensat af det fysiske, æstetiske og psykiske studiemiljø. Undersøgelsen her vedrører det psykiske studiemiljø og de aspekter af det fysiske og æstetiske studiemiljø, der vedrører de studerendes vurdering af de fysiske, æstetiske og virtuelle omgivers funktionalitet med henblik på læring og socialt samvær. De aspekter af det fysiske studiemiljø, der vedrører sikkerhed og sundhed, og som det kræver særlig ekspertise at vurdere, kortlægges i en anden undersøgelse forestået af AU HR, Organisationsudvikling og arbejdsmiljøenheden.

Aarhus Universitet brød i 2007 nyt land ved at udvikle et undersøgelsesdesign og gennemføre en grundig, teoretisk funderet undersøgelse af studiemiljøet ved

en dansk videregående uddannelse. Undersøgelseskonceptet tog afsæt i teori og forskningsresultater vedrørende psykisk arbejdsmiljø, stress og coping, læring og organisering af universitetsundervisning, trivsels- og frafaldsanalyser ved videregående uddannelser, tilfredshedsundersøgelser ved videregående uddannelser samt regelgrundlaget for UndervisningsMiljøVurderinger (UMV). Konceptet ligger også til grund for Studiemiljø2011.

Nedenfor redegøres der samlet for de teoretiske ræsonnementer bag undersøgelsen og spørgeskemaets konkrete udformning (gengivet i Rapport nr. 6 Teknisk rapport, som kan findes på hjemmesiden www.au.dk/studiemiljo2011).

Teoretiske ræsonnementer og spørgeskemaets opbygning

Trivsel som 'godt tilpas' plus 'tilfredshed'

I analysen er psykisk studiemiljø som udgangspunkt defineret som en subjektiv følelse af 'at trives'. *Trivsel* operationaliseres her som en kombination af, i hvilket omfang de studerende generelt føler sig *godt tilpas* og overordnet set erklærer sig *tilfreds* med deres studie.

Spørgsmålet "Jeg føler mig generelt rigtig godt tilpas på mit studie" er placeret som et af de allerførste spørgsmål i spørgeskemaet og forventes at indfange den umiddelbare og generelle følelse af velvære eller mangel på samme.

Spørgsmålet "Hvor tilfreds er du med dit studie overordnet set?" er placeret som et af de sidste spørgsmål. Spørgsmålet forventes at indfange en samlet subjektiv vurdering af studiet set i lyset af, at man lige har besvaret en række spørgsmål vedrørende: interesse for faget; de faglige og sociale relationer til medstuderende; relationer til underviserne; undervisningens organisering; transparensen i faglige krav; mulighederne for vejledning og feedback i relation til faglige præstationer; arbejdsbyrde; arbejdsindsats; resultater mv. Placeringen af spørgsmålet giver grund til at tro, at der er tale om en reflekteret, overordnet "alting taget i betragtning-vurdering".

En del af analysestrategien har været i det væsentlige at undgå termen 'tilfredshed' i spørgsmålsformulieringerne. Tilfredshed er forskellen mellem, hvad folk forventer, og hvad de får, og det er i reglen ikke muligt at adskille de to dimensioner i spørgeskemasvar. I stedet for at spørge til de studerendes tilfredshed, har spørgestrategien været at bede de studerende om deres vurderinger af en række sagsforhold – eksempelvis "om de andre studerende generelt er imødekommende?" – og mønstret i disse vurderinger og deres betydning for trivsel analyseres.

'Tilfredshed' er endvidere en risikabel succesparameter. Det kan sagtens forekomme, at kvaliteten af en offentlig ydelse – for eksempel læringsudbyttet af undervisning – er så høj som nogensinde, samtidig med at utilfredsheden ligeledes er så høj som nogensinde. Det kan ske, hvis de studerende forventer noget mere eller noget andet end det, de får.

Omvendt er det svært at komme uden om tilfredshed som et væsentligt element i trivsel. Derfor dette forsøg på at indfange en 'reflekteret' vurdering af tilfredshed. Det er godt med tilfredse studerende, men det er ikke helt ligegyldigt af hvilke grunde, de er tilfredse.

At definere psykisk studiemiljø ved 'trivsel', defineret som 'tilpashed' plus 'tilfredshed', kan betegnes som en 'smal' definition. Psykisk studiemiljø handler om mere end tilpashed og tilfredshed, så definitionen kan ikke stå alene. Omvendt kan det have analysemæssige fordele at skille tingene ad. Herom mere nedenfor.

Stress, ensomhed, mobning og diskriminering

Fænomener som stress, ensomhed, mobning, sexchikaner, diskriminering og trusler er alle klassiske elementer fra analyser af psykisk arbejdsmiljø på arbejdsmarkedet. Det er fænomener, der eroderer trivsel, motivation, arbejdsglæde og arbejdsevne, og som gerne alle skulle være fraværende i et godt arbejdsmiljø. Det samme må man sige om et godt studiemiljø. Man kunne således argumentere for, at fravær af disse fænomener burde indgå i en mere 'thick' definition på psykisk arbejdsmiljø.

Disse fænomener indgår i datasættet og analyserne, men indgår ikke definatorisk i psykisk studiemiljø. Den empiriske udforskning af relationerne mellem trivsel og eksempelvis stress og ensomhed er således en del af analysen. Man kunne godt have den hypotese, at selv om i hvert tilfælde stærke stress-symptomer næppe kan regnes til det gode, så er det muligt, at de

studerende kan være stressede i et vist omfang i visse perioder – fx eksamensperioden – uden at det ødelægger deres trivsel, simpelthen fordi de forventer, at et vist mål af stress er en del af det at tage en videregående uddannelse. Lignende hypoteser kunne man have om ensomhed. Så der er, som nævnt ovenfor, analytiske fordele ved at skille tingene ad.

Hvor ikke andet er nævnt, anvendes den 'smalle' definition – psykisk studiemiljø forstået som trivsel – som den grundlæggende afhængige variabel.

Self-efficacy

Hvor fænomener som stress, ensomhed, mobning mv. udgør 'mærkesiderne' af psykisk arbejdsmiljø – det, vi ønsker mindre af – har man i visse dele af psykisk arbejdsmiljø- og stressforskningen været meget optaget af at identificere og udforske modstykket til det at have tabt modet, motivationen, arbejdsglæden og dermed arbejdsevnen. Inden for stress- og copingforskningen har man således beskæftiget sig med det, vi kunne ønske mere af, det, der gør, at vi i tilstrækkelig grad føler, at vi har *kræfter nok* til at klare hverdagen.

Et af disse mål for 'robusthed' er *self-efficacy*, dvs. tillid til egen formåen og handlekraft. Ifølge copingforskningen er self-efficacy noget, der bygges op over en længere periode gennem de erfaringer, vi gør, og de læreprocesser, vi er en del af. Hvis vi som hovedregel oplever, at vi kan magte de opgaver, som vi bliver bedt om – eller er nødt til – at klare, så bygges denne generelle følelse af handlekraft op. Denne generelle følelse af handlekraft er en vigtig ressource, når de næste opgaver eller udfordringer viser sig. Hvis man også kan klare dem, fortsætter en positiv spiral. Omvendt, hvis man over en længere periode – måske det meste af sin opvækst og/eller skolegang – har oplevet, at man ikke kunne klare opgaverne, så svinder den generelle følelse af at kunne magte nye opgaver og udfordringer. Self-efficacy er således en vigtig handlingsressource, dvs. en 'kapital' i forhold til at få noget gjort og en 'modstandskraft' i forhold til nye udfordringer, som fx det at påbegynde og gennemføre en videregående uddannelse. Self-efficacy kan opfattes som en *uafhængig forklarende variabel*, af betydning for både, hvordan den enkelte klarer en videregående uddannelse, og hvordan den enkelte trives på en videregående uddannelse. Sådan vil variabelen hovedsageligt blive anvendt.

Omvendt må man også forvente, at et videregående uddannelsesforløb af en 5-6 års varighed er en så

indgribende begivenhed, at den kan ændre den enkeltes generelle tillid til egen formåen og handlekraft. Det ville være ønskeligt, hvis studierne ved Aarhus Universitet som hovedregel bidrog til at øge de studerendes self-efficacy. Man kunne argumentere for, at også self-efficacy kunne indgå i en 'thick' definition på psykisk arbejdsmiljø, men af analytiske grunde er også self-efficacy holdt som en variabel for sig.

Følelse af faglig og social integration

Tre andre klassiske emner fra arbejdsmiljøforskningen på arbejdspladserne er udforskningen af relationen til kollegaer, relationen til lederen og relationen til – interessen for – arbejdsopgaverne. Disse relationer er afgørende for trivsel. Oversat til studiemiljø, vil det være væsentligt at udforske de sociale og faglige relationer til medstuderende, underviserne og interessen for faget.

Den konkrete udformning af spørgsmålene er overtaget fra rapporten Frafald og Studiemiljø (Larsen, 2000), som konkluderer, at følelsen af at høre til blandt medstuderende, at føle sig 'set' af underviserne og at være blevet ægte interesseret i fagets faglighed er helt afgørende forudsætninger for trivsel på studiet og lysten til at blive ved med at læse på studiet.

Gennemsigthed i de faglige krav

At gennemføre en videregående uddannelse kan i en række henseender ikke sammenlignes med andre arbejdspladser eller andre undervisningsforløb. Derfor tager en række spørgsmål sit afsæt i læringsteori og universitetspædagogisk forskning vedrørende organisering af undervisning.

Med det afsæt er den første præmis, at der uundgåeligt i et vist omfang er pres og stress forbundet med studier på et universitet. Der stilles krav, der afvikles eksamen, og de studerende forventes at forandre sig med hensyn til viden, færdigheder og holdninger. I en situation hvor den form for pres ikke kan tages væk, er det så meget mere afgørende, at der er *gennemsigthed* i forhold til de faglige krav. Så forventningen er, at transparens vedrørende de faglige krav i dagligdagen og til eksamen øger både motivation og trivsel. Derfor er medtaget en serie spørgsmål om, hvorvidt de studerende oplever en klar og logisk sammenhæng mellem læringsmål, eksamenskrav og undervisningsaktiviteterne, og om de oplever, at eksamenskrav og

vurderingskriterier er klart formulerede og klart kommunikerede.

Den anden præmis fra læringsteori er, at en af de vigtigste midler til denne transparens er gode muligheder for vejledning og feedback vedrørende faglige præstationer, hvilket der også bliver spurgt til. Forventningen er, at oplevede gode muligheder for vejledning og feedback øger trivslen.

Sociale fællesskaber og arbejdsfællesskaber

I undersøgelserne Frafald og Studiemiljø (Larsen, 2000), Aarhus Universitet, og Det psykiske undervisningsmiljø på bacheloruddannelserne (2006), Aarhus Universitet, fremhæves både de bredere faglige og sociale arrangementer og de mere snævre arbejdsfællesskaber i læsegrupper som meget vigtige for både trivsel og læring. Så forventningen er for det første, at jo tættere arbejdsfællesskaber, de studerende indgår i på studiet, jo bedre trives de på studiet, for det andet, at hvis studiet ikke fylder hele livet, og de studerende også har et godt netværk uden for studiet, så trives de studerende bedre.

Arbejdsindsats, vurdering af arbejdsbyrde og arbejdets tilrettelæggelse

Der spørges også direkte til mængden af timer, de studerende ugentligt bruger på henholdsvis undervisning, forberedelse, studierelevant arbejde og andet lønnet arbejde samt studenterforeningsarbejde. Ved analyser af studerendes arbejdsbyrde og trivsel og undervisningstilrettelæggelsens andel heri er det væsentligt for studienævnene at kunne vurdere, i hvilket omfang de studerende ved fuldtidsstudier også er heltidsstuderende.

Undervisningskontekst

Det er selvsagt uomgængeligt at inddrage *studie* som en variabel i analysen. Hele studiemiljøundersøgelsen går ud på at undersøge, hvordan de forskellige studier - med deres forskellige miks af kursusdesign, undervisningsmetoder, holdstørrelser, antallet af udbudte timer, eksamensformer, faglige krav og videnskabelige normer - påvirker de studerendes trivsel.

Det helt afgørende er, at de enkelte studier (med tilhørende studieleder, studienævn og de steder på universitetet, hvor studie og institut er sammenfaldende, og

så institutledere) er de centrale handlende aktører, hvis noget skal ændres og forbedres. Så alle analyser bliver brudt ned på studie/institutniveau.

Det er også en klar forventning, at forskellige *studietrin* – BA-studerende, kandidatstuderende, sidefagsstuderende, specialeskrivere – påvirker trivsel. Der er på forhånd grund til at tro, at de bedst integrerede og således dem, der trives bedst, er de studerende på bacheloruddannelserne, mens kandidatstuderende, specialeskrivere og sidefagsstuderende af forskellige grunde trives mindre godt. Foruden de 5 hovedrapporter og en teknisk rapport, har vi på hjemmesiden gjort flere tabelbilag tilgængelige, der blandt andet viser resultaterne opdelt efter studietrin.

De studerendes personlige bagage

I en række sociale sammenhænge reagerer og vurderer kvinder og mænd forskelligt, fordi kvinder og mænd i en række henseender (stadig) socialiseres forskelligt. Forventningen er, at kvinder og mænd møder en kompleks social begivenhed, som det at tage en videregående uddannelse, på forskellige måder, og at de trives i forskellig grad.

Køn som variabel bliver en betegnelse for summen af hidtidige erfaringer, opfattelser og holdninger. Variablen køn ligger således tidsmæssigt før mange af de andre variable i analysen, og virkningen af køn vil typisk gå igennem andre variable. Man kunne fx tænke sig, at kvinder er mere sociale i deres studiepraksis end mænd (fx ved i højere grad at arbejde sammen med andre studerende), og at studerende med en mere social studiepraksis trives bedre end andre.

Endelig inddrages, som allerede forklaret ovenfor, self-efficacy som en baggrundsvariabel. Self-efficacy er en variabel, der opsummerer hidtidige erfaringer til et generelt mål for tillid til egen formåen. En høj tillid til egen formåen forventes at indvirke på trivsel, men også her kan virkningen være indirekte fx i form af, at høj self-efficacy hjælper til at etablere kontakt til studerende, hvilket er forudsætningen for en social studiepraksis, der igen resulterer i bedre trivsel.

De fysiske rammer

Undersøgelsen inddrager ligeledes de aspekter af det fysiske og æstetiske studiemiljø, der vedrører de studerendes følelse af, om bygninger og lokaler helt overordnet er rare at være i, og de studerendes opfattelser af, hvorvidt de fysiske omgivelser understøtter deres læringsaktiviteter med at lytte, læse, undersøge, skrive, samarbejde mv. Spørgsmålene vedrører således deres vurdering af undervisningslokaler, læsepladser, gruppearbejdsrum og rammerne til socialt samvær, samt hvor mange timer de ugentligt tilbringer på deres uddannelsessted. Udgangspunktet her er de studerende.

Tesen er, at følelsen af, at universitetet er et rart sted at være – et sted, hvor man føler sig hjemme – og samtidig er et sted, som er hensigtsmæssigt indrettet i forhold til det arbejde, der skal gøres, og endelig er en ramme, der gør det let at møde medstuderende og undervisere, både direkte påvirker trivsel, men også indirekte gennem at påvirke kontakten til medstuderende, læsegruppeaktivitet, følelsen af at være en del af et fagligt og socialt fællesskab mv.

LMS og e-læring

Undersøgelsen rummer to spørgsmål om oplevelsen af undervisernes brug af elektroniske læringsplatforme i undervisningen. Det ene spørgsmål vedrører undervisernes brug af Learning Management-Systemerne (AULA, Blackboard, FirstClass, CampusNet) til at distribuere undervisningsmateriale. Det andet spørgsmål vedrører undervisernes brug af LMS'erne som aktive læringsrum. Forventningen er, at de studerende oplever langt mest af det første, og at e-læring ikke fylder så meget i undervisningen, at det direkte påvirker de studerendes trivsel. Det er til gengæld forventningen, at situationen om tre år har forandret sig på disse punkter som en følge af de kommende års satsning på Educational it på AU.

Information og studievejledning

Endelig rummer spørgeskemaet spørgsmål om de studerendes oplevelse af nogle støttefunktioner i form af tilgængelig information og studievejledning.

Analyse

Som allerede fremhævet, tager analysedesignet ikke bare sigte på at kortlægge niveauet af trivsel. Sigtet er i lige så høj grad mere præcist at kortlægge, hvilke faktorer der betyder noget for god trivsel på de enkelte uddannelser, så man her kan passe godt på de vigtige elementer i studiemiljøet og styrke dem. Tilsvarende er det vigtigt at få kortlagt de forhold, der giver

nogle studerende vanskeligheder, så man måske kan ændre på dem.

Med afsæt i litteraturen om psykisk arbejdsmiljø, læringsteori og frafald inddrages følgende parametre i analysen af de studerendes trivsel ved Aarhus Universitet.

Tabel 2.1.

Parametre til beskrivelse af studerendes trivsel

Personlig 'bagage'	Studieorganisatorisk kontekst	Oplevelse af egen studiesituation	Studiesocial kontekst	Socialt pres	Trivsel
Alder	Studie	Kontakt til undervisere	Kontakt til medstuderende	Stress	'Tilpashed'
Køn	Studietrin	Faglig integration	Fravær af ensomhed	Mobning	Tilfredshed
Tillid til egen dømmekraft (self-efficacy)		Undervisningens organisering	Udbuddet af faglige og sociale arrangementer	Chikane	
		Vejledning og feedback	Læsegruppeaktivitet	Diskriminering	
		Transparens i faglige krav og eksamenskrav	Arbejdsindsats		
		Oplevelse af fysiske og virtuelle rammer	Arbejdsbyrde		

Analysetrin

De overordnede elementer i dataanalysen har været (1) *beregning af frekvensfordelinger* for de enkelte variable og (2) *bivariate analyser*, hvor studier (hovedområder, institutter) sammenlignes på en række variable, og hvor de enkelte variables indvirkning på trivsel analyseres. (3) Tredje trin i analysen har bestået i *konstruktion af indekser*, hvor grupper af spørgsmål lægges sammen. Der er således konstrueret indekser for trivsel, kontakt til medstuderende, kontakt til undervisere, faglig integration, tilfredshed med det fysiske studiemiljø, tillid til egen formåen, feedback/tilbage melding, udbud af sociale og faglige arrangementer, undervisningens organisering, læsegruppeaktivitet, ensomhed, stærke stress-symptomer og chikane. (4) Indeksstrukturen muliggør fjerde trin i analysen, nemlig *regressionsanalyser* med henblik på at identificere de faktorer, der betyder *mest* for trivsel. De enkelte analyser forklares mere udførligt un-

dervejs og i den tekniske rapport (Rapport nr. 6 Teknisk rapport).

Materialet er successivt brudt ned fra analyser af Aarhus Universitet som et hele, til hovedområdeniveau, institutniveau og, i en række sammenhænge, studietrin-niveau (bachelor, kandidat, sidefag, speciale). I et praktisk perspektiv er det vigtigt, at tallene brydes ned på institut/studieniveau, idet de studerende først og fremmest identificerer sig med deres eget studie/institut (og kun i beskedent omfang med hovedområderne og Aarhus Universitet som sådan), og fordi kompetencen til at ændre på studieforholdene for de fleste praktiske aspekters vedkommende ligger hos (studie)ledere og studienævn på de enkelte studier.

I Rapport nr. 6 Teknisk rapport er der udførligt redegjort for svarprocenter, dataindsamling, repræsentativitet,

statistisk usikkerhed, uddannelsernes organisatoriske placering, spørgeskemaet og indeksskonstruktion.

Rapportering

Rapporteringen af materialet sker i form af udfærdigelse af en hovedrapport for hele AU, fire hovedområderapporter og en teknisk rapport. Dertil et hæfte med nøgletal for hvert hovedområde, hvor alle undersøgelsens variable for hver uddannelse opdeles på BA-uddannelser og kandidatuddannelser, og et hæfte

med en opdeling for hver uddannelse på 2007 og 2011. Desuden kan studieledere rekvirere særkørsler efter behov. Endelig udarbejdes der en særskilt rapport om trivslen blandt handikappede studerende ved AU.

3. HVOR GODT TRIVES DE STUDERENDE?

Psykisk studiemiljø er – som beskrevet ovenfor – i denne undersøgelse som udgangspunkt defineret som en subjektiv følelse af 'at trives'. *Trivsel* operationaliseres her som en kombination af, i hvilket omfang de studerende generelt føler sig *godt tilpas* og overordnet set erklærer sig *tilfreds* med deres studie.

Spørgsmålet "Jeg føler mig generelt rigtig godt tilpas på mit studie" er placeret som et af de allerførste spørgsmål i spørgeskemaet og forventes at indfange den umiddelbare og generelle følelse af velvære eller mangel på samme.

Spørgsmålet "Hvor tilfreds er du med dit studie overordnet set?" er placeret som et af de sidste spørgsmål. Spørgsmålet forventes at indfange en samlet subjektiv vurdering af studiet set i lyset af, at man lige har besvaret en række spørgsmål vedrørende: interesse for faget; de faglige og sociale relationer til medstuderende; relationer til underviserne; undervisningens organisering; transparensen i faglige krav; mulighederne for vejledning og feedback i relation til faglige præstationer; arbejdsbyrde; arbejdsindsats; resultater mv. Placeringen af spørgsmålet giver grund til at tro, at der er tale om en reflekteret, overordnet "alting taget i betragtning-vurdering".

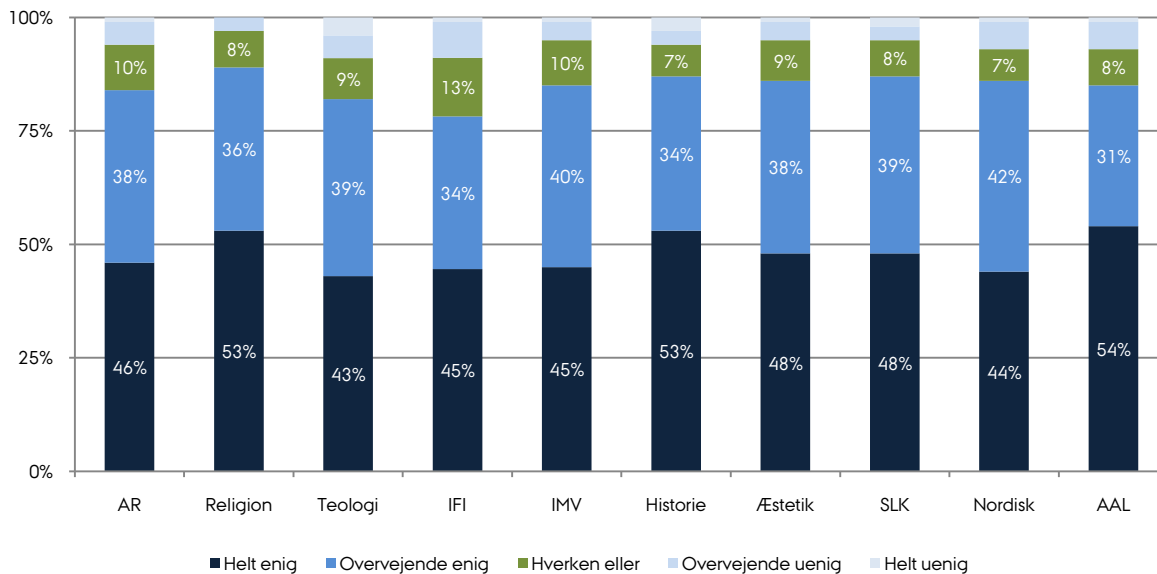
Psykisk trivsel på de enkelte uddannelsesområder

Som det fremgår af Figur 3.1., føler de studerende på AR sig generelt godt tilpas på deres studie. 84 procent er helt eller overvejende enige i udsagnet om, at de føler sig godt tilpas. 10 procent er hverken enige eller uenige, mens 6 procent er helt eller overvejende uenige. Tager vi udgangspunkt i den andel af de studerende, som er helt enige eller overvejende enige i, at de føler sig godt tilpas på deres studie, ligger de fle-

ste institutter på andele mellem 84 og 87 procent. Enkelte institutter har studerende, der i højere grad føler sig tilpas, fx It-didaktisk design, hvor hele 94 procent erklærer sig helt enige eller overvejende enige. På andre institutter er andelen noget lavere: på IFI 78 procent, på Generel pædagogik 77 procent, og på Pædagogisk psykologi 74 procent.

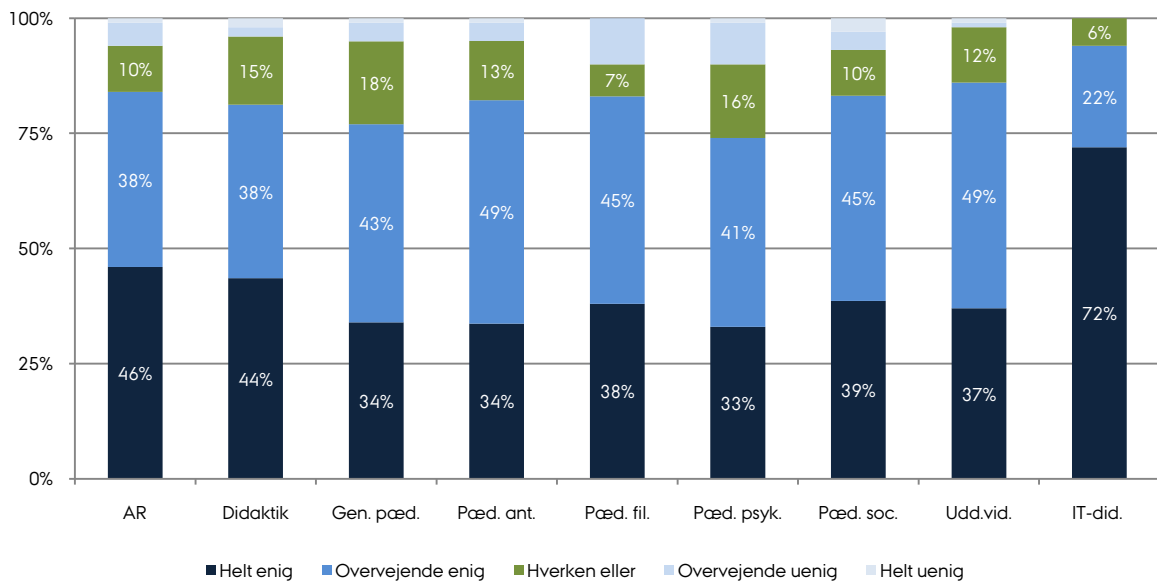
Figur 3.1. – del I

Jeg føler mig generelt rigtig godt tilpas på mit studie.

Figur 3.1. – del II

Jeg føler mig generelt rigtig godt tilpas på mit studie.

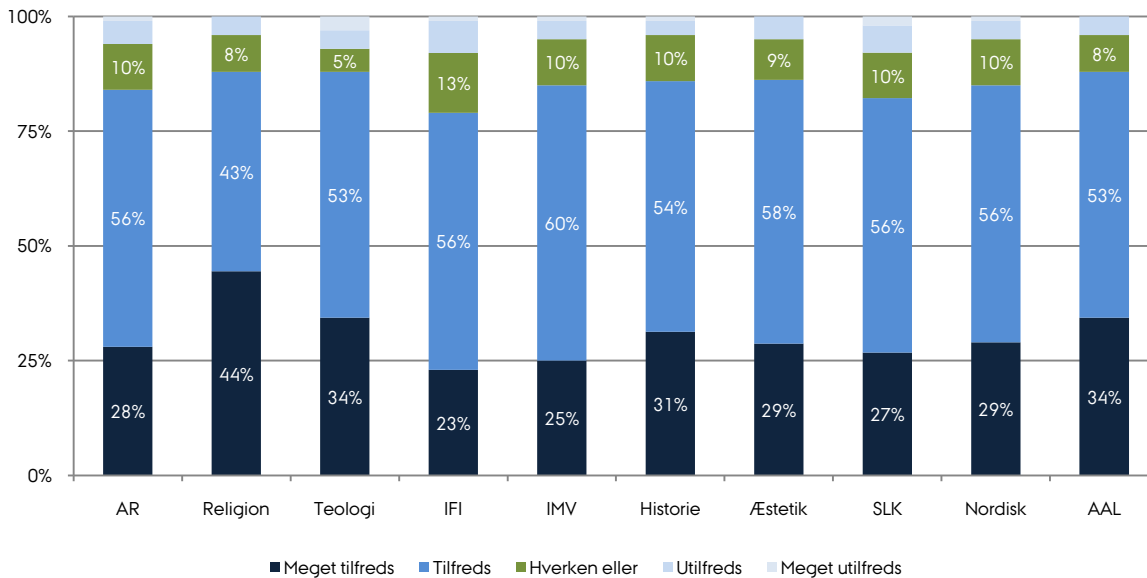

Ligesom med Figur 3.1., tegner der sig med Figur 3.2. et billede af en generelt høj tilfredshed med studierne på Arts. 84 procent er tilfredse eller meget tilfredse. 10 procent er hverken tilfredse eller utilfredse, og 6 procent er utilfredse eller meget utilfredse. Tallene vidner om en generelt høj tilfredshed blandt de studerende. Dog bør man i tolkningen af tallene tage stilling til, om

svarkategorien hverken tilfreds eller utilfreds er udtryk for en positiv eller mindre positiv holdning til studiet. Som eksempel vidner det om høj tilfredshed, når fx 76 procent af de studerende på Generel pædagogik og Pædagogisk psykologi er tilfredse – men samtidig betyder dette tal, at godt hver fjerde studerende på disse studier *ikke* kan erklære sig tilfreds.

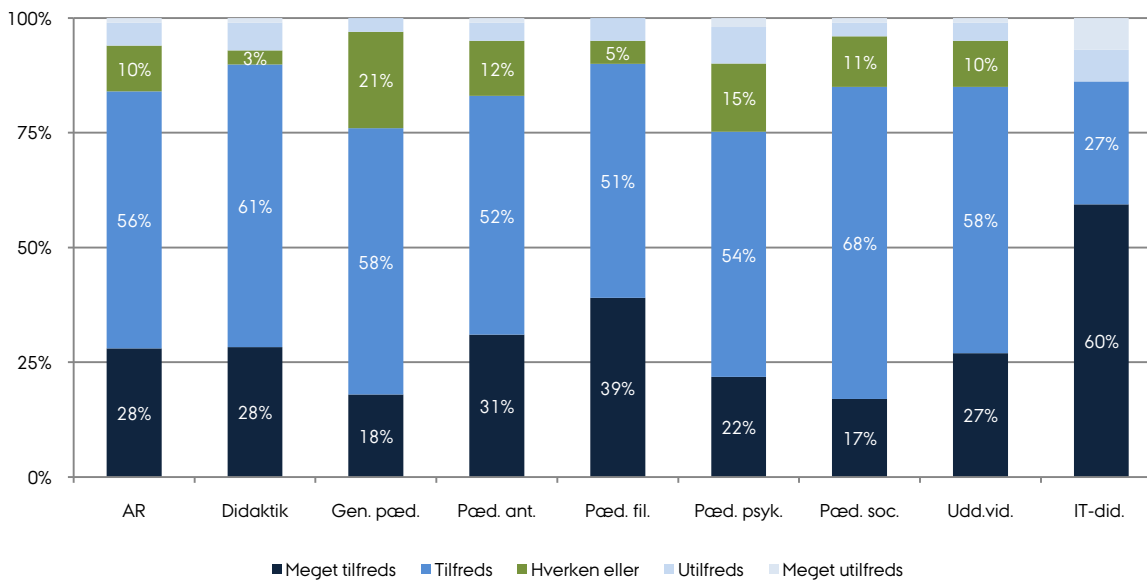
Figur 3.2. – del I

Hvor tilfreds er du med studiet overordnet set?

Figur 3.2. – del II

Hvor tilfreds er du med studiet overordnet set?

Sammenlignet med undersøgelsen i 2007 er der sket en fremgang, hvad angår de studerendes selvrapporterede trivsel. Hvor 80 procent i 2007 erklærede sig helt enige eller overvejende enige i, at de føler sig godt tilpas, er andelen nu 84 procent. Andelen af til-

fredse er steget fra 82 procent i 2007 til 84 procent i 2011. Stigning kan genfindes på tværs af uddannelser, fx er andelen af tilfredse studerende steget med 4 procentpoint på både Religionsvidenskab og Historie og med 8 procentpoint på AAL.

Tabel 3.1. – del I

Trivsel, udvikling i tid

	AR	Rel.vid.	Teologi	IFI	IMV	Historie	Æstetik	SLIK	Nordisk	AAL
Jeg føler mig generelt rigtig godt tilpas på mit studie – 2007	80%	86%	86%	78%	84%	80%	83%	83%	85%	81%
Jeg føler mig generelt rigtig godt tilpas på mit studie – 2011	84%	89%	82%	78%	85%	87%	86%	87%	86%	86%
Hvor tilfreds er du med studiet overordnet set – 2007	82%	84%	91%	80%	87%	81%	87%	80%	83%	80%
Hvor tilfreds er du med studiet overordnet set? – 2011	84%	88%	88%	79%	85%	85%	86%	82%	85%	88%

Note: Tallene for tilpashed på studiet viser den andel af de studerende, som har svaret helt enig og overvejende enig. Resten har svaret hverken/eller, overvejende uenig eller helt uenig. Tallene for tilfredshed med studiet overordnet set viser den andel af de studerende, som har svaret meget tilfreds og tilfreds. Resten har svaret hverken/eller, utilfreds eller meget utilfreds.

Fremgangen er dog størst på de pædagogiske uddannelser: Pædagogisk antropologi, Pædagogisk filosofi, Pædagogisk sociologi og Pædagogisk psykologi. Fx er andelen af studerende, som føler sig godt tilpas, på Pædagogisk sociologi steget fra 66 procent i 2007

til 84 procent i 2011. Det skal dog bemærkes, at nogle af de pædagogiske uddannelser har lave svarprocenter og deraf følgende høj statistisk usikkerhed, hvad angår tolkningen af forskelle i tid (se Rapport nr. 6 for beregning af statistisk usikkerhed).

Tabel 3.1. – del II

Trivsel, udvikling i tid

	AR	Didaktik	Gen. pæd.	Pæd. antr.	Pæd. fil.	Pæd. psyk.	Pæd. soc.	Udd.vid.	It-did. design
Jeg føler mig generelt rigtig godt tilpas på mit studie – 2007	80%	85%	68%	70%	62%	67%	66%	-	-
Jeg føler mig generelt rigtig godt tilpas på mit studie – 2011	84%	82%	77%	83%	83%	74%	84%	85%	94%
Hvor tilfreds er du med studiet overordnet set – 2007	82%	89%	80%	77%	76%	73%	74%	-	-
Hvor tilfreds er du med studiet overordnet set? – 2011	84%	90%	76%	83%	90%	76%	85%	85%	87%

Note: Tallene for tilpashed på studiet viser den andel af de studerende, som har svaret helt enig eller overvejende enig. Resten har svaret hverken/eller, overvejende uenig eller helt uenig. Tallene for tilfredshed med studiet overordnet set viser den andel af de studerende, som har svaret meget tilfreds eller tilfreds. Resten har svaret hverken/eller, utilfreds eller meget utilfreds.

Hvilke grupper af studerende trives bedst?

De studerende på Arts trives generelt godt, og variationen institutterne imellem er forholdsvis lille. Figur 3.3. viser svarfordelingen på samme måde som Figur 3.1., men denne gang foretages sammenligningen på tværs af køn, uddannelsesstrin, sidefag og nationalitet. Der synes ikke at være nogen forskel i trivsel mellem mænd og kvinder og heller ikke mellem studerende, der er aktive på deres sidefag, og dem, der er aktive på deres hovedfag. Ser vi på kategorien af helt og overvejende enige, er andelen for bachelorstuderende 87 procent, mens andelen af kandidatstuderende, som erklærer sig enige i, at de generelt føler sig godt tilpas, mindre, nemlig 81 procent.

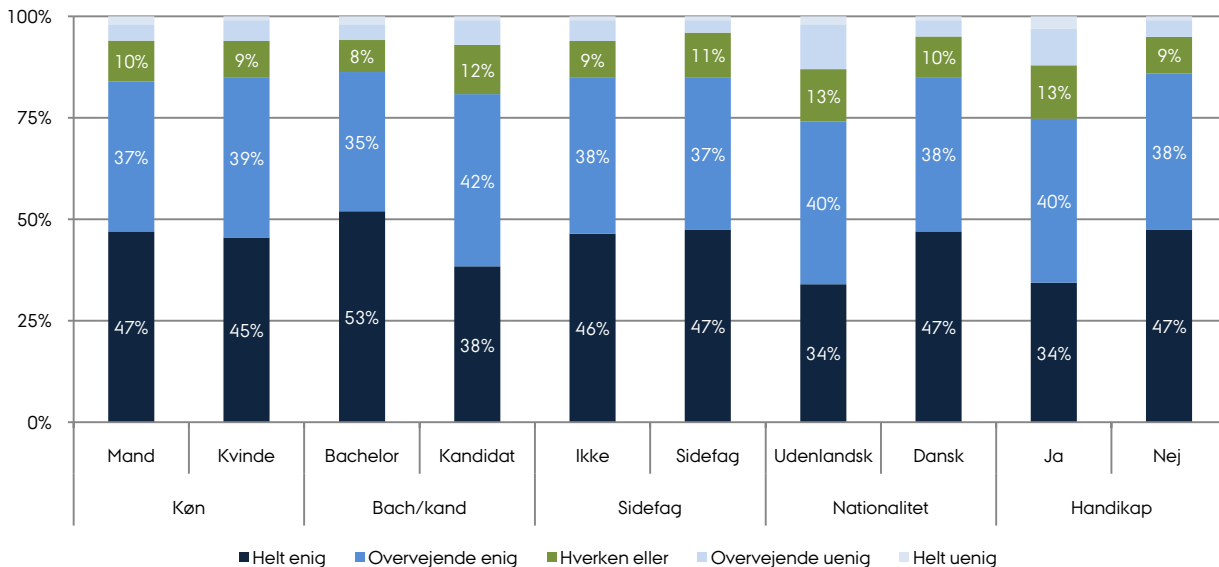
Den mest udtalte forskel er mellem danske og udenlandske studerende. Her er forskellen 11 procentpoint, når vi ser på andelen af henholdsvis danske og uden-

landske studerende, som har erklæret sig overvejende eller helt enige i, at de føler sig godt tilpas. Hele 13 procent af de udenlandske studerende på AR er overvejende eller helt uenige i, at de føler sig godt tilpas. Forskellen mellem danske og udenlandske studerende er større end for Aarhus Universitet under ét. Der går p.t. 169 udenlandske studerende på fuldtidsstudier på Arts (se Rapport nr. 1).

En lignende forskel finder vi mellem de ikke-handikappede studerende og de 214 studerende på Arts, som angiver at have et psykisk eller fysisk handicap. Forskellen mellem handicappede og ikke-handikappede er 11 procentpoint på spørgsmålet om tilpashed på studiet. Der vil senere på sommeren 2011 blive offentliggjort en rapport udelukkende om de handicappedes oplevelse af studiemiljøet.

Figur 3.3.

Jeg føler mig generelt rigtig godt tilpas på mit studie.

Note: Udenlandske studerende dækker over fuldtidsstuderende med andet statsborgerskab end dansk. Der er ikke tale om udvekslingsstuderende på kortere studieophold. Sidefag dækker bifag (side-/supplerings-/tilvalgsfag).

Hvilke faktorer betyder mest for trivsel?

I det teoretiske afsnit blev der argumenteret for, at psykisk studiemiljø er en sammensat størrelse, og at en række faktorer må forventes at spille en rolle. De statistiske analyser bekræfter, at de mange faktorer så godt som alle virker ind på trivsel. Men når mange faktorer tilsyneladende bidrager til forklaringen, er det naturligt at spørge til, hvilke faktorer der forklarer mest?

Med afsæt i regressionsanalyser (se Tabel B.1. i Appendix samt konstruktionen af indekser i Rapport nr. 6 Teknisk rapport) kan man få et grundlag for at vurdere, hvilke faktorer der betyder mest, og følgende mønster kommer frem.

De faktorer, der påvirker trivsel blandt de studerende på Aarhus Universitet, *stærkest* – uanset uddannelse, personlig bagage og studiesituation – er, hvad der her er kaldt:

1. følelsen af at være fagligt integreret, dvs. at interessen for studiets fagområde er steget i løbet af studiet, og at den studerende føler sig som en del af et fagligt fællesskab, og
2. god kontakt til medstuderende, der opleves som generelt imødekommende, nemme at få kontakt til, og følelsen af at være en del af et større socialt fællesskab.

De næstvigtigste faktorer for trivsel er:

3. fravær af ensomhed og
4. oplevelsen af, at undervisningen er hensigtsmæssigt organiseret med et logisk forhold mellem læringsmål, eksamenskrav og undervisningsaktiviteter.

Af betydning for trivsel er endvidere prioriteret efter vigtighed:

5. Et alsidigt udbud af sociale og faglige arrangementer.
6. God kontakt til undervisere.
7. Generel tilfredshed med det fysiske studiemiljø.
8. Fravær af stærke stress-symptomer.
9. Læsegruppeaktivitet.
10. Mulighed for vejledning og feedback på faglige præstationer.

Endvidere oplever de få studerende, der har været udsat for chikane af den ene eller anden art, et stærkt dyk i trivsel. Endelig er der en meget svag tendens til, at studerende med stærk tillid til egen formåen (stærk self-efficacy) trives bedre (mest udtalt på Science and Technology og Health).

Det er således én af undersøgelsens hovedresultater, at et godt studiemiljø med høj trivsel for de studerende først og fremmest er knyttet til de studerendes 'arbejde' på universitetet, dvs. til (1) deres interesse i faget og deres integration i et fagligt fællesskab, (2) deres forhold til deres kollegaer(/medstuderende), (3) arbejdets(/undervisningens) tilrettelæggelse og (4) forholdet til deres 'ledere'(/undervisere). Udbuddet af faglige og sociale arrangementer er ikke uden betydning, men trivsel afdækkes af 'arbejdet' snarere end af 'festerne'.

Andre undersøgelser viser, at det er de samme faktorer, der afgør, hvorvidt de studerende falder fra eller bliver på studierne (Larsen, 2000).

Det betyder, at universitetet/de enkelte uddannelser i tilrettelæggelsen af undervisningen – kerneaktiviteten – har ganske mange muligheder for at påvirke de studerendes trivsel, da den berører alle fire relationer.

I de følgende kapitler bliver uddannelsernes score på de enkelte variable beskrevet og diskuteret.

4. UNDERVISNINGSKONTEKST

Faglig integration er den stærkeste faktor til forklaring af trivsel, selv når der er kontrolleret for effekten af en lang række variable såsom køn, alder, studietrin, ensomhed, social integration etc. (jævnfør ovenfor). Faglig integration dækker i denne undersøgelse over, at man i løbet af studiet har oplevet en voksende interesse i disciplinens fagområde hen over studieforløbet. De fleste studerende påbegynder deres studier ud fra en interesse for faget, men nøgternt set ved de studerende – på trods af alt vejledning – relativt lidt om substansen i deres kommende studie, fordi de af gode grunde ikke har de faglige forudsætninger for at 'kig-

ge ret langt ind i faget'. Så det er afgørende, at interessen for faget øges med indsigten i faget, og at faget 'lukker sig op'. Endvidere dækker faglig integration over følelsen af at være en del af et fagligt fællesskab, dvs. at man bliver socialiseret til at kunne se sig selv som bærer af en faglighed.

Når den generelle trivsel blandt de studerende på Aarhus Universitet er høj, skyldes det ikke mindst, at de fleste studerende scorer højt på disse parametre.

Faglig integration

Af Tabel 4.1. del I og II ses, at 86 procent af de studerende på Arts finder, at deres interesse i studiets fagområde er vokset, siden de startede på studiet. Flest studerende på It-didaktisk design oplever, at det er tilfældet, idet 94 procent angiver, at deres interesse er vokset siden studiestart. Dette tal er generelt højt for de pædagogiske uddannelser. På Arts er der færrest studerende på SLK, der mener, at deres interesse i fagområdet er vokset siden studiestart. Dette tal er 78 procent.

Der er ligeledes spurgt til, hvorvidt de studerende føler sig som en del af et fagligt fællesskab. Her varierer uddannelsesområderne mellem 62 og 89 procent. Højest ligger igen It-didaktisk design, og lavest IFI, mens hovedområdegennemsnittet på Arts er 73 procent.

Faglig integration er i et trivselsperspektiv – men også i et motivations- og læringsperspektiv – én af de allervigtigste faktorer at værne om og udvikle. Derfor bør man på fagene diskutere, hvad man yderligere kan gøre for at fastholde og udbygge den faglige integration: Hvordan skal curriculum på første semester tilrettelægges for i videst mulig omfang at 'lukke faget op' for de studerende, så interessen fastholdes og øges? Hvordan løser underviserne på første semester opgaven med både at introducere til faget, forskning, instituttets eksperter og universitetsundervisning generelt? Hvordan tilrettelægges undervisning på kandidatuddannelser, så kandidatstuderende fra forskellige BA-uddannelser – herunder professionsbachelorer – kan føle sig integreret i fagmiljøet? Hvordan etableres følelsen af at være en del af et fagligt fællesskab i et større internt uddannelsesmarked på AU?

Tabel 4.1. – del I
Faglig integration

	AR	Rel.vid.	Teologi	IFI	IMV	Historie	Æstetik	SLIK	Nordisk	AAL
Min interesse i studiets fagområde er vokset, siden jeg startede på studiet	86%	88%	83%	87%	86%	80%	85%	78%	85%	87%
Studiet har bidraget til, at jeg føler mig som del af et fagligt fællesskab	73%	78%	70%	62%	75%	74%	77%	71%	76%	77%

Note: Tallene for faglig integration viser den andel af de studerende, som har svaret helt enig eller overvejende enig. Resten har svaret hverken/eller, overvejende uenig eller helt uenig.

Tabel 4.1. – del II
Faglig integration

	AR	Didaktik	Gen. pæd.	Pæd. antr.	Pæd. fil.	Pæd. psyk.	Pæd. soc.	Udd. vid.	It-did. design
Min interesse i studiets fagområde er vokset, siden jeg startede på studiet	86%	91%	89%	90%	93%	91%	91%	90%	94%
Studiet har bidraget til, at jeg føler mig som del af et fagligt fællesskab	73%	71%	64%	71%	71%	66%	66%	67%	89%

Note: Tallene for faglig integration viser den andel af de studerende, som har svaret helt enig eller overvejende enig. Resten har svaret hverken/eller, overvejende uenig eller helt uenig.

Problemstillingen om de kandidatstuderendes trivsel er særlig relevant på Arts, da tallene (Bilagstabel B. Sammenligning af resultaterne for bachelor- og kandidatstuderende) viser, at de kandidatstuderende scorer lavere på cirka halvdelen af undersøgelsens parametre. De studerende på kandidatuddannelserne

på Arts er mindre integrerede i deres studier end de studerende på bacheloruddannelserne. De studerende på DPU's kandidatuddannelser – mange med en professionsbachelor som grundlag – har også vanskeligt ved at blive solidt undervisningsmæssigt og socialt integreret (jævnfør kapitlerne nedenfor).

Kontakten til underviserne

Tabel 4.2. del I og II giver et overblik over, hvordan de studerende oplever kontakten til deres undervisere. Overordnet mener 74 procent af de studerende på Arts, at de fleste undervisere er nemme at opnå personlig kontakt til. Det dækker over en stor variation på hovedområdet. For eksempel finder hele 94 procent, at det er tilfældet på It-didaktisk design, ligesom en stor andel af de studerende på Didaktik, nemlig 90 procent, angiver, at det er let at opnå kontakt med underviserne. På Religionsvidenskab mener 86 procent, at dette er tilfældet, mens andelen udgør 66 procent for Teologi. Omvendt finder kun 42 procent på

Pædagogisk psykologi, at underviserne er lette at opnå kontakt til, hvilket er den laveste andel på hovedområdet.

Der er efterfølgende spurgt til, hvorvidt underviserne generelt virker interesserede i de studerende, og det oplever langt de fleste studerende, at underviserne er. Således svarer 84 procent af de studerende på Arts, at det er tilfældet. 81 procent på Teologi oplever underviserne som interesserede, mens det gælder for 83 procent af de studerende på IFI og IMV. På Didaktik og Religionsvidenskab er tallet højere med henholdsvis 90 og 94 procent af de studerende, der oplever, at

underviserne er interesserede. Flest studerende på It-didaktisk design oplever interesserede undervisere, da

100 procent erklærer sig overvejende eller helt enige i spørgsmålet.

Tabel 4.2. – del I

Kontakt til undervisere

	AR	Rel.vid.	Teologi	IFI	IMV	Historie	Æstetik	SLK	Nordisk	AAL
De fleste undervisere er nemme at opnå personlig kontakt til – 2007	69%	71%	72%	69%	78%	75%	72%	78%	72%	67%
De fleste undervisere er nemme at opnå personlig kontakt til – 2011	74%	86%	66%	64%	74%	82%	80%	86%	70%	78%
De undervisere, jeg har haft kontakt til, virker generelt interesserede i de studerende – 2007	78%	75%	75%	74%	81%	81%	83%	80%	75%	73%
De undervisere, jeg har haft kontakt til, virker generelt interesserede i de studerende – 2011	84%	93%	81%	83%	83%	87%	89%	89%	84%	84%

Note: Tallene for kontakt til undervisere viser den andel af de studerende, som har svaret helt enig eller overvejende enig. Resten har svaret hverken/eller, overvejende uenig eller helt uenig.

Tabel 4.2. – del II

Kontakt til undervisere

	AR	Didaktik	Gen. pæd.	Pæd. antr.	Pæd. fil.	Pæd. psyk.	Pæd. soc.	Udd.vid.	It-did. design
De fleste undervisere er nemme at opnå personlig kontakt til – 2007	69%	84%	54%	55%	52%	42%	53%	-	-
De fleste undervisere er nemme at opnå personlig kontakt til – 2011	74%	90%	70%	68%	76%	42%	64%	62%	94%
De undervisere, jeg har haft kontakt til, virker generelt interesserede i de studerende – 2007	78%	90%	68%	72%	86%	70%	78%	-	-
De undervisere, jeg har haft kontakt til, virker generelt interesserede i de studerende – 2011	84%	90%	72%	78%	83%	70%	73%	87%	100%

Note: Tallene for kontakt til undervisere viser den andel af de studerende, som har svaret helt enig eller overvejende enig. Resten har svaret hverken/eller, overvejende uenig eller helt uenig.

Tabel 4.2. indeholder også tal for 2007, hvor man kan se, at andelen af studerende, der oplever, at underviserne er nemme at opnå kontakt til, er steget fra 2007 til 2011. Dette gør sig også gældende for langt de fleste af uddannelsesområderne på Arts. Det er dog ikke

tilfældet på Teologi, hvor andelen er faldet med 6 procentpoint. Til sammenligning er andelen af studerende, der svarer bekræftende på spørgsmålet, på Religionsvidenskab steget med 15 procentpoint i samme periode. Tallene er ligeledes faldende på IFI, IMV og

Nordisk, mens der på Generel pædagogik og Pædagogisk filosofi er relativt store stigninger. Andelen af studerende på Pædagogisk filosofi, der oplever, at underviserne er nemme at opnå kontakt til, er således steget fra 52 procent i 2007 til 76 procent i 2011. Langt de fleste studerende på Arts oplever, at deres undervisere er interesserede, og dette er en stigende tendens. Hovedområdegennemsnittet er fra 2007 til 2011 ste-

get til 84 procent. De største stigninger er sket på Religionsvidenskab og AAL, mens der er sket små fald på Pædagogisk sociologi og Pædagogisk filosofi.

Alt i alt kan man betegne relationen mellem undervisere og studerende de fleste steder på Arts som meget åben, hvilket man også flere steder har arbejdet meget bevidst på (jævnfør casen nedenfor).

Case: De åbne døres politik

På Religionsvidenskab er andelen af studerende, der angiver, at underviserne er nemme at få personlig kontakt til, steget fra 71 procent i 2007 til 86 procent i 2011. Andelen af studerende, som vurderer underviserne som imødekommende, er steget fra 75 procent i 2007 til 93 procent i 2011.

Marianne Qvortrup Fibiger, studieleder på Religionsvidenskab, har en mulig forklaring på udviklingen: "Jeg tror, at der er flere forklaringer på stigningen. Den ene går på undervisersiden, hvor vi har vedtaget en politik om åbne døre. Som udgangspunkt er vores dør ind til kontoret åben, og de studerende er velkomne til at gå forbi på gangen og kigge ind. Også i en mere overført betydning er døren til underviseren blevet mere åben. Vi er et mindre studie, og vi har det rigtig godt med hinanden i medarbejderstaben. Det, tror jeg, smitter af på de studerende. Dertil kommer, at det er lykkedes os at få vendt tendensen til at betragte undervisning som et forstyrrende element, der går ud over forskningstiden. Jeg synes, at jeg kan mærke en klar holdningsændring, hvor undervisning og forskning betragtes som to parallelle spor. Vi lever af at undervise."

En anden forklaring på stigningen er integrationen af forskning og uddannelse: "Vi har valgt at have mange små valgfag, og det betyder, dels at underviserne kan udbyde fag, som ligger tæt op ad deres aktuelle forskning, dels at de studerende kommer tæt på forskeren. Desuden er små feltarbejder blevet en del af undervisningen. De studerende inddrages også i fx empirisk kortlægning af religiøse samfund, og de studerende har haft en stor rolle i arbejdet med hjemmesiden religion.dk. På andet semester har vi en ekskursion, hvor de studerende sammen med et par forskere får muligheden for at rejse til London og lave et mindre feltarbejde. Det, tror jeg ikke, kan undgå at knytte undervisere og studerende tættere sammen."

Læringsmål og alignment

Oplevelsen af, at undervisningen er godt organiseret, er den fjerde vigtigste faktor til forklaring af trivsel på Arts (jævnfør Kapitel 3 ovenfor). Her betyder 'godt organiseret', at der er klare læringsmål, at der er klar sammenhæng mellem undervisningsforløbets læringsmål og vurderingskriterier og eksamenskrav, samt

at undervisningsaktiviteterne er velvalgte i forhold til læringsmål og eksamenskrav. Denne form for 'alignment' af undervisningskomponenter giver en logisk motivationsstruktur for de studerende og transparens i de faglige forventninger. Begge dele har betydning for trivsel.

Tabel 4.3. – del I

Undervisningens organisering

	AR	Rel.vid.	Teologi	IFI	IMV	Historie	Æstetik	SLK	Nordisk	AAL
Læringsmålene for de enkelte undervisningsforløb er klart formulerede og klart kommunikerede – 2007	46%	57%	55%	42%	33%	44%	46%	50%	41%	41%
Læringsmålene for de enkelte undervisningsforløb er klart formulerede og klart kommunikerede – 2011	64%	71%	58%	47%	60%	61%	63%	64%	62%	68%
Der er god overensstemmelse mellem læringsmål og eksamenskrav – 2007	57%	68%	70%	53%	57%	56%	61%	60%	55%	58%
Der er god overensstemmelse mellem læringsmål og eksamenskrav – 2011	66%	63%	66%	60%	67%	64%	68%	69%	67%	69%
De valgte undervisningsformer støtter mit læringsarbejde med henblik på opfyldelse af læringsmål og eksamenskrav – 2007	56%	68%	64%	58%	59%	59%	63%	64%	54%	52%
De valgte undervisningsformer støtter mit læringsarbejde med henblik på opfyldelse af læringsmål og eksamenskrav – 2011	63%	73%	61%	50%	66%	64%	69%	66%	63%	68%
Der er klare informationer om, hvad der fagligt set forventes af mig som studerende – 2007	51%	61%	61%	45%	45%	50%	56%	57%	52%	46%
Der er klare informationer om, hvad der fagligt set forventes af mig som studerende – 2011	63%	71%	72%	59%	63%	63%	64%	66%	58%	66%

Note: Tallene for undervisningens organisering viser den andel af de studerende, som har svaret helt enig eller overvejende enig. Resten har svaret hverken/eller, overvejende uenig eller helt uenig.

Tabel 4.3. – del II

Undervisningens organisering

	AR	Didaktik	Gen. pæd.	Pæd. antr.	Pæd. fil.	Pæd. psyk.	Pæd. soc.	Udd. vid.	It-did. design
Læringsmålene for de enkelte undervisningsforløb er klart formulerede og klart kommunikerede – 2007	46%	67%	66%	50%	60%	53%	55%	-	-
Læringsmålene for de enkelte undervisningsforløb er klart formulerede og klart kommunikerede – 2011	64%	78%	72%	71%	76%	73%	58%	72%	82%
Der er god overensstemmelse mellem læringsmål og eksamenskrav – 2007	57%	62%	63%	49%	71%	55%	43%	-	-
Der er god overensstemmelse mellem læringsmål og eksamenskrav – 2011	66%	72%	57%	70%	75%	65%	58%	52%	87%
De valgte undervisningsformer støtter mit læringsarbejde med henblik på opfyldelse af læringsmål og eksamenskrav – 2007	56%	50%	53%	55%	42%	43%	33%	-	-
De valgte undervisningsformer støtter mit læringsarbejde med henblik på opfyldelse af læringsmål og eksamenskrav – 2011	63%	68%	51%	70%	70%	49%	51%	54%	82%
Der er klare informationer om, hvad der fagligt set forventes af mig som studerende – 2007	51%	54%	55%	42%	33%	50%	44%	-	-
Der er klare informationer om, hvad der fagligt set forventes af mig som studerende – 2011	63%	65%	60%	63%	57%	61%	49%	54%	71%

Note: Tallene for undervisningens organisering viser den andel af de studerende, som har svaret helt enig eller overvejende enig. Resten har svaret hverken/eller, overvejende uenig eller helt uenig.

Som tidligere nævnt, hænger undervisningens organisering positivt sammen med de studerendes trivsel, hvorfor det følgende afsnit omhandler vurderingen af, hvordan undervisningen er organiseret herunder læringsmål, undervisningsformer og eksamenskrav. Af Tabel 4.3. del I og II fremgår, at 64 procent af de studerende på Arts er overvejende eller helt enige i, at læringsmålene for de enkelte undervisningsforløb er klart formulerede og klart kommunikerede. Der er variation internt på hovedområdet, hvor rigtig mange synes, at dette er tilfældet på It-didaktisk design, idet 82 procent har svaret positivt. På Pædagogisk filosofi og Didaktik svarer henholdsvis 76 og 78 procent, at de finder, at læringsmålene er klare, mens det omvendt er gældende for 58 procent af de studerende på Teologi og Pædagogisk sociologi. Færrest finder, at læ-

ringsmålene er klart formulerede og klart kommunikerede på IFI, hvor 47 procent svarer bekræftende.

På spørgsmålet om, hvorvidt der er god overensstemmelse mellem læringsmål og eksamenskrav, svarer 66 procent af de studerende på Arts, at det er tilfældet. Religionsvidenskab, IMV, Historie, Generel pædagogik, Pædagogisk psykologi, Pædagogisk sociologi og Uddannelsesvidenskab ligger alle under hovedområdegennemsnittet. Færrest studerende på Uddannelsesvidenskab mener, at der er overensstemmelse mellem læringsmål og eksamenskrav. Her angiver 52 procent, at det er tilfældet.

63 procent af de studerende på Arts finder, at de valgte undervisningsformer støtter deres læringsarbejde med henblik på opfyldelse af læringsmål og eksa-

menskrav. Færrest finder, at dette gør sig gældende på Pædagogisk psykologi. Her svarer 49 procent bekræftende på spørgsmålet. På Generel pædagogik, IFI, Pædagogisk sociologi og Uddannelsesvidenskab er det ligeledes omkring halvdelen af de studerende, der finder undervisningsformerne støttende. På Religionsvidenskab er dette 73 procent, mens det på It-didaktisk design er 82 procent, hvilket er den største andel på hovedområdet.

Når man spørger til, hvorvidt der er klarhed om, hvad der fagligt set forventes af de studerende, svarer 63 procent positivt. På It-didaktisk design, Religionsvidenskab og Teologi er det henholdsvis 71 og 72 procent, der oplever klarhed omkring de faglige forventninger. Omvendt gælder det for knap halvdelen af de studerende på Pædagogisk sociologi. Oplevelsen af klarhed i forventninger til den enkelte som studerende hænger også sammen med gennemsigtigheden i de faglige krav og vurderingskriterierne, som rapporteres i Tabel 5.4.

Fra 2007 til 2011 kan der observeres en udvikling i, hvorvidt de studerende oplever læringsmålene som klart formulerede og klart kommunikerede. Hovedområdegennemsnittet var i 2007 på 46 procent, mens det i 2011 er steget til 64 procent. Stigningen dækker over store stigninger på en række uddannelsesområder som fx IMV, Nordisk, AAL, Pædagogisk antropologi og Pædagogisk psykologi.

Der er ligeledes sket en stigning i andelen af studerende på Arts, der oplever overensstemmelse mellem læringsmål og eksamenskrav, men her er variationen mellem uddannelsesområderne større. Enkelte steder ses der fald, fx falder andelen på Religionsvidenskab og Teologi med henholdsvis 5 og 4 procentpoint,

mens Generel pædagogik falder med 6 procentpoint. Til gengæld stiger Pædagogisk antropologi med 21 procentpoint fra 49 procent i 2007 til 70 procent i 2011.

Også på spørgsmålet om undervisningsformer findes en stor udvikling fra 2007 til 2011. Andelen af studerende, der finder, at undervisningsformerne støtter op om deres læringsarbejde, er i perioden steget fra 56 til 63 procent. Her findes ligeledes meget store stigninger på enkelte uddannelsesområder. På for eksempel Pædagogisk filosofi er man gået fra 42 procent til 70 procent af de studerende, der erklærer sig helt enige eller overvejende enige i udsagnet. På AAL giver en stigning på 16 procentpoint ligeledes knap 70 procent enige studerende, og det samme billede tegner sig på Didaktik, hvor man er gået fra 50 procent til 68 procent. På Pædagogisk sociologi er fremgangen ligeledes stor med en stigning på 18 procentpoint, men det er stadig kun cirka halvdelen af de studerende, der finder, at undervisningsformerne støtter op om læringsarbejdet. Enkelte steder er der fald i tallene. Det drejer sig om Teologi, IFI og Generel pædagogik.

Udviklingen er, som det er set på de øvrige spørgsmål, også positiv, når det drejer sig om informationer om, hvad der fagligt set forventes af de studerende. Her stiger andelen af studerende, der er enige i udsagnet, på alle uddannelsesområder på Arts. Mest markant er stigningen på Pædagogisk filosofi med en ændring i den positive retning på 24 procentpoint, ligesom AAL har oplevet en stigning på 20 procentpoint i andelen af studerende, der oplever, at de faglige forventninger er tydelige. Både Teologi og Religionsvidenskab er steget fra et i forvejen højt niveau, sammenlignet med de øvrige uddannelsesområder, til et højere niveau på over 70 procent.

Tabel 4.4. – del I

Gennemsnitlighed i faglige krav til eksamen

	AR	Rel.vid.	Teologi	IFI	IMV	Historie	Æstetik	SLK	Nordisk	AAL
Kravene til prøver og eksaminer er klart formulerede og klart kommunikerede – 2007	47%	54%	58%	50%	46%	44%	46%	49%	39%	47%
Kravene til prøver og eksaminer er klart formulerede og klart kommunikerede – 2011	62%	66%	65%	56%	62%	60%	62%	63%	61%	63%
Der er klare informationer om, hvilke vurderingskriterier der bruges ved eksamen – 2007	39%	50%	48%	33%	31%	39%	39%	44%	30%	38%
Der er klare informationer om, hvilke vurderingskriterier der bruges ved eksamen – 2011	53%	56%	53%	49%	55%	48%	50%	61%	48%	53%

Note: Tallene for faglige krav til eksamen viser den andel af de studerende, som har svaret helt enig eller overvejende enig. Resten har svaret hverken/eller, overvejende uenig eller helt uenig.

Tabel 4.4. – del II

Gennemsnitlighed i faglige krav til eksamen

	AR	Didaktik	Gen. pæd.	Pæd. antr.	Pæd. fil.	Pæd. psyk.	Pæd. soc.	Udd. vid.	It-did. design
Kravene til prøver og eksaminer er klart formulerede og klart kommunikerede – 2007	47%	55%	64%	34%	60%	45%	42%	-	-
Kravene til prøver og eksaminer er klart formulerede og klart kommunikerede – 2011	62%	70%	63%	67%	76%	63%	55%	46%	71%
Der er klare informationer om, hvilke vurderingskriterier der bruges ved eksamen – 2007	39%	41%	60%	41%	40%	48%	36%	-	-
Der er klare informationer om, hvilke vurderingskriterier der bruges ved eksamen – 2011	53%	70%	53%	57%	62%	57%	50%	34%	59%

Note: Tallene for faglige krav til eksamen viser den andel af de studerende, som har svaret helt enig eller overvejende enig. Resten har svaret hverken/eller, overvejende uenig eller helt uenig.

Som det fremgår af Tabel 4.4. del I og II, er 62 procent af de studerende på Arts overvejende eller helt enige i, at kravene til prøver og eksaminer er klart formulerede og klart kommunikerede. Flest studerende på Pædagogisk filosofi finder, at det er tilfældet, da 76 procent her har svaret bekræftende på spørgsmålet. It-

didaktisk design og Didaktik ligger ligeledes højt, sammenlignet med de øvrige uddannelsesområder, med henholdsvis 71 og 70 procent. Modsat er der færre på Pædagogisk sociologi og IFI, hvor 55 og 56 procent svarer, at kriterierne er klare, ligesom under halvdelen af de studerende på Uddannelsesvidenskab

mener, at kravene til prøver og eksaminer er klart formulerede og klart kommunikerede.

Et lignende billede af uddannelsesområderne tegner sig, når man ser på, hvorvidt der er klare informationer om, hvilke vurderingskriterier der bruges ved eksamen. Dog er der generelt færre studerende, der svarer bekræftende herpå, end på det foregående spørgsmål. Overordnet mener 53 procent af de studerende på Arts, at vurderingskriterierne er klare. Uddannelsesvidenskab ligger lavest, da 34 procent af de studerende her finder, at det er tilfældet. På både Nordisk, Historie og IFI er det under halvdelen af de studerende, der svarer bekræftende til spørgsmålet. Omvendt skiller Didaktik sig væsentligt ud fra de øvrige uddannelsesområder ved, at langt flere studerende svarer positivt. Her svarer 70 procent af de studerende, at de oplever, at der er klare informationer om vurderingskriterierne ved eksamen.

Sammenligner man tallene fra 2011 med tallene fra 2007, kan man se, at der sker store stigninger på næsten alle uddannelsesområder på begge spørgsmål. På hovedområdet er der en øgning på 15 procentpoint i andelen af studerende, der oplever kravene til prøver og eksaminer som klare. Her oplever rigtig mange af uddannelsesområderne betydelige stigninger. Mest iøjnefaldende er dog Pædagogisk antropologi med en stigning på 33 procentpoint over perioden. Nordisk oplever ligeledes en stor stigning og går fra 39 procent i 2007 til 61 procent i 2011. Generelt kan det vurderes, at kravene til prøver og eksaminer opleves klarere nu, end de gjorde ved sidste undersøgelse.

Den samme tendens kan iagttages, når fokus rettes på spørgsmålet om vurderingskriterier. Her er andelen af studerende, der oplever, at der er klare informationer om, hvilke vurderingskriterier der bruges til eksamen, 53 procent i 2011, hvilket er en stigning på 14 procentpoint sammenlignet med 2007. Særligt på Didaktik er andelen, der svarer bekræftende på spørgsmålet, steget. Således er der i 2011 29 procentpoint flere af de studerende, der oplever, at vurderingskriterierne er klare. Også IMV har oplevet en markant stigning på 24 procentpoint fra 31 procent til 55 procent og flytter sig dermed fra under gennemsnittet til over gennemsnittet. Det eneste fald observeres på Generel pædagogik, der er gået fra 60 til 53 procent mellem 2007 og 2011.

Så én af de mest iøjnefaldende positive ændringer i Studiemiljø2011 vedrører parameteren undervisningsorganisering. De studerende oplever i langt høje-

re grad end tidligere en klar sammenhæng mellem undervisningsforløbenes læringsmål, eksamensformer og eksamenskrav og valgte undervisningsformer. Det er således lykkedes på tre år at skabe betydelig mere transparens og en mere logisk motivationsstruktur for de studerende.

Udvikling her skyldes bl.a. det store arbejde med at implementere den nye karakterbekendtgørelse, hvor karakterer defineres som grader af opfyldelse af fagets læringsmål.

Selv om nu cirka to tredjedele af de studerende oplever større klarhed og sammenhæng her, så er der en tredjedel af de studerende, der ikke oplever det, og der er stadig mange undervisningsforløb på de forskellige uddannelser, der har brug for en reformulering af læringsmål og tilpasninger af eksamens- og undervisningsformer. Studiecævnene bør drøfte, hvordan alignment og transparens i fagene generelt kan øges, og hvordan underviserne kan blive endnu bedre til at bruge læringsmålene som pædagogisk værktøj.

Studiecævnene bør ligeledes overveje, hvordan man kan mindske afstanden mellem undervisningsaktiviteter og eksamensaktiviteter, så de studerende i højere grad ved eksamen møder opgavetyper, hvorom de kan sige, at den type opgaver er velkendte fra den daglige undervisning. Det ville i reglen kunne give mere aktiverende undervisning, mere transparens i faglige krav og mindske eksamensstress (jævnfør også Kapitel 7 nedenfor).

I det kvalitative materiale kommer de studerende også med mange overvejelser over undervisningens organisering, og det, der suverænt oftest kommenteres, er de få undervisningstimer og den sparsomme feedback, der både giver usikkerhed om eget faglige niveau og få muligheder for at møde medstuderende. Nedenfor gengives en række af de mest toneangivende kommentarer:

"Det er hårdt for psyken, når man ikke har noget at lave. Siden sidste år på bachelor har det været som at gå på aftenskole. En fritidsbeskæftigelse og ikke et fuldtidsengagement. Det er ærgerligt, for lige nu kan jeg bare ikke vente med at blive færdig, så jeg kan komme ud og lave noget. Der er for meget tid til for lidt arbejde. Det er hårdt, og man føler sig ikke særlig tilknyttet til studiet. Man føler sig overladt til sig selv."

"Jeg er personlig nødt til at have et studiejob ved siden af studierne – ikke af økonomiske årsager, men fordi jeg ellers føler mig ret ensom. Dette går klart ud over studierne indimellem, men hellere det end at føle sig ensom og nedtrykt,

fordi man er så meget alene. 9 timer om ugen er virkelig ikke meget undervisning! Og dertil kommer de voldsomt lange ferier (3 måneders sommerferie + cirka 2 måneders juleferie), hvor der som regel ikke er noget pensum at gå i gang med. Og hvis man gik i gang med det før tid, så ville man mangle noget at give sig til, når studiets undervisning er i gang."

"Jeg var ikke klar over, at DPU hovedsageligt var et selvstudie. Heldigvis arbejder jeg godt alene. Jeg ser næsten aldrig underviserne/vejlederne, og de er gode til at lave et tydeligt skel mellem 'DEM' og 'OS'. Jeg føler mig ikke særlig velkommen som studerende iblandt dem."

"Jeg havde et 15 ECTS-fag, hvor vi kun skulle læse i underkanten af 300 sider! ... Vi har ekstremt lidt undervisning – ikke alene har vi få timer per uge de uger, vi har undervisning (gennemsnitligt 6 timer/uge), men vi har kun undervisning i lige omkring 5 mdr. om året (i dette undervisningsår havde jeg i 2010 undervisning 1/9-1/12, og i 2011 har jeg undervisning 1/2-5/4)."

"Jeg synes, at man som studerende på DPU er meget overladt til sig selv. Dette kan hurtigt føre til ensomhed og til stress."

Vejledning og tilbagemelding

Muligheden for feedback er en del af undervisningens organisering og måske den største udfordring på et moderne masseuniversitet – ikke mindst med student-/underviserratioer som på Business and Social Sciences og Arts. I en gennemgang af 800 metastudier konkluderer Hattie (2009), at netop feedback er en af de vigtigste forudsætninger for et højt læringsudbytte. Ved at sammenligne 138 læringsbetingelser og undervisningsinterventioner viser det sig, at effekten af feedback ligger nummer ti blandt de 138 undersøgte.

I et læringsperspektiv er feedback således afgørende. Det samme er vejledning på en uddannelsesinstitution, der skal levere forskningsbaseret undervisning, herunder oplære sine kandidater til at anvende fagets teori, metode og empiri i selvstændige undersøgelser. Så selv om muligheder for vejledning og feedback som isoleret faktor kun i beskedent omfang forklarer trivsel, er spørgsmålene igen medtaget i studiemiljøundersøgelsen.

Tabel 4.5. – del I

Kvaliteten af vejledning og tilbagemelding

	AR	Rel.vid.	Teologi	IFI	IMV	Historie	Æstetik	SLIK	Nordisk	AAL
Der er gode muligheder for at få vejledning om mine faglige præstationer	52%	61%	57%	63%	35%	67%	58%	64%	54%	59%
Kvaliteten af vejledningen er for det meste høj	62%	64%	75%	70%	55%	69%	64%	72%	61%	63%
Der er gode muligheder for tilbagemelding om mine faglige præstationer til eksamen eller større opgaver	48%	67%	75%	57%	27%	61%	53%	54%	54%	60%
Kvaliteten af tilbagemeldingen er for det meste høj	51%	65%	73%	58%	36%	62%	59%	58%	59%	57%
Der går passende kort tid fra indlevering af opgaver til tilbagemelding	53%	59%	76%	46%	54%	59%	59%	65%	56%	48%

Note: Tallene for kvalitet af vejledning og tilbagemelding viser den andel af de studerende, som har svaret helt enig eller overvejende enig. Resten har svaret hverken/eller, overvejende uenig eller helt uenig.

Tabel 4.5. – del II

Kvaliteten af vejledning og tilbagemelding

	AR	Didaktik	Gen. pæd.	Pæd. antr.	Pæd. fil.	Pæd. psyk.	Pæd. soc.	Udd. vid.	It-did. design
Der er gode muligheder for at få vejledning om mine faglige præstationer	52%	72%	42%	53%	55%	25%	37%	15%	71%
Kvaliteten af vejledningen er for det meste høj	62%	84%	49%	71%	66%	42%	58%	41%	100%
Der er gode muligheder for tilbagemelding om mine faglige præstationer til ek-samen eller større opgaver	48%	67%	32%	56%	46%	18%	33%	30%	88%
Kvaliteten af tilbagemeldingen er for det meste høj	51%	74%	28%	52%	61%	24%	38%	28%	73%
Der går passende kort tid fra indlevering af opgaver til tilbagemelding	53%	66%	36%	60%	55%	25%	47%	51%	67%

Note: Tallene for kvalitet af vejledning og tilbagemelding viser den andel af de studerende, som har svaret helt enig eller overvejende enig. Resten har svaret hverken/eller, overvejende uenig eller helt uenig.

Dette afsnit omhandler kvaliteten af vejledning og tilbagemelding, der, som ovenfor beskrevet, udgør en del af undervisningens organisering og dermed har indflydelse på de studerendes trivsel. 52 procent af de studerende ved Arts oplever, at der er gode muligheder for at få vejledning omkring faglige præstationer. Det dækker over relativt store variationer, hvor 15 procent oplever dette på Uddannelsesvidenskab, 25 procent på Pædagogisk psykologi, og 35 procent på IMV, er andelen væsentligt højere på Didaktik, It-didaktisk design og Historie, hvor henholdsvis 72, 71 og 67 procent svarer bekræftende på spørgsmålet.

Opfattelsen af, hvorvidt kvaliteten af vejledningen for det meste er høj, varierer ligeledes betragteligt på tværs af hovedområdet. På Didaktik finder 84 procent, at kvaliteten af vejledning er høj. Tallet for It-didaktisk design er 100 procent, mens det på Teologi er 75, og SLK 72 procent. 41 procent vurderer, at kvaliteten er høj på Uddannelsesvidenskab, mens det er gældende for 55 procent af de studerende på IMV.

Når der spørges til muligheden for tilbagemelding på faglige præstationer, falder gennemsnittet til 48 procent. Således finder lige knap halvdelen, at mulighederne for tilbagemelding er gode. Dette dækker ligeledes over store variationer på hovedområdet. Færrest studerende på Pædagogisk psykologi, 18 procent, finder, at der er gode muligheder for tilbagemelding.

Dette tal er 27 procent for IMV, 30 procent for Uddannelsesvidenskab, 32 procent for Generel pædagogik og 33 procent for Pædagogisk sociologi. Højest ligger It-didaktisk design med 88 procent, ligesom Teologi ligger højt i sammenligning med de øvrige uddannelsesområder, idet 75 procent af de studerende finder, at der er gode muligheder for at få tilbagemelding på faglige præstationer.

Omtrent halvdelen af de studerende finder, at kvaliteten af tilbagemeldingen er god. Imidlertid findes der store variationer på tværs af hovedområdet. Færrest studerende på henholdsvis Pædagogisk psykologi, Uddannelsesvidenskab og Generel pædagogik finder, at det er tilfældet. Det gælder for 24 procent af de studerende på førstnævnte og 28 procent på de sidste to. I modsatte retning findes Teologi, Didaktik og It-didaktisk design, hvor 73-74 procent er enige i, at kvaliteten og tilbagemeldingen er høj.

På det følgende spørgsmål om, hvorvidt der går passende kort tid fra indlevering af opgaver til tilbagemelding, skiller Teologi sig positivt ud med 76 procent af de studerende, der finder, at der går passende kort tid. I den lave ende befinder Pædagogisk psykologi og Generel pædagogik sig, hvor henholdsvis 25 og 36 procent oplever, at det er tilfældet.

Studienævnene bør overveje, om det er muligt at prioritere denne del af undervisningen yderligere, og herunder om brug af organiseret peerfeedback og e-læringsaktiviteter kan frigive ressourcer til feedback.

Endvidere kan studienævnene overveje, om der er behov for at styrke vejledernes vejledningskompetencer.

Case: Mere feedback

På Institut for Statskundskab er andelen af studerende, der oplever gode muligheder for vejledning, steget fra 31 procent i 2007 til 43 procent i 2011, og andelen, der oplever gode muligheder for tilbagemelding, er steget fra 31 procent i 2007 til 59 procent i 2011. Anne Mette Kjær, lektor og studieleder, Institut for Statskundskab, giver en forklaring på udviklingen:

"Resultaterne fra Studiemiljø2007 viste os, at der var brug for mere feedback, og derfor blev der taget initiativer både i studienævnet og ude på afdelingerne. På vores meget store årgange gav vi før en kollektiv tilbagemelding, og kun få studerende opsøgte på eget initiativ underviserne. Nu giver vi i bestemte tidsrum de studerende mulighed for at skrive sig på lister, der hænger på eksaminatorenes døre, og dermed reservere et tidsrum, hvor de kan få individuel tilbagemelding på deres eksamensopgave. Desuden har vi indført en meget højere grad af skriftlighed. Fx i faget Komparativ Politik, hvor læsegrupperne hver uge afleverer en mindre skriftlig besvarelse, som deres studenterundervisere giver dem feedback på. Dertil kommer, at de studerende hen over et år afleverer fire individuelle besvarelser, typisk af en tidligere eksamensopgave. I faget International Politik har vi indført peer review, hvor de studerende giver hinanden feedback ud fra en rettevejledning, som underviseren har skrevet."

5. DET SOCIALE LIV PÅ STUDIET

Et universitetsstudie af en varighed på 5 år eller mere er en skelsættende og identitetsskabende periode i en akademikers liv. Den studerende knyttes til et fagligt fællesskab, socialiseres ind i et professionelt fællesskab og indgår ikke mindst i et socialt fællesskab. Ofte bliver stærke og livslange venskaber knyttet med de nærmeste medstuderende, og læsegrupper og studiekammerater er en værdifuld ressource, når faglige udfordringer skal håndteres.

På den anden side kan mødet med universitetet socialt set være vanskeligt. Hvor fx gymnasieskolen er karakteriseret ved små hold og mange undervisningstimer, er universitetet karakteriseret ved få timer på ofte meget store hold, særligt hvor forelæsninger er den

dominerende undervisningsform. Ensomhed er, som det også fremgik af Studiemiljø2007, et kendt fænomen på universitetet. Der er stor forskel på, i hvor høj grad det sociale samvær studerende imellem er institutionaliseret. På nogle studier er undervisningen bygget op omkring de studerendes deltagelse i læsegrupper, mens det på andre studier er op til de studerende selv at organisere læsegruppearbejde. Nogle institutter understøtter meget aktivt det faglige og sociale foreningsliv, andre gør det i mindre grad. I spørgeskemaet er der blevet spurgt til de studerendes deltagelse i læsegruppearbejde, ligesom de studerende er blevet bedt om at vurdere udbuddet af både faglige og sociale arrangementer.

Kontakt til medstuderende

Hvorvidt de medstuderende generelt er imødekomende, er den anden vigtigste faktor til forklaring af mønstret i trivsel (jævnfør Kapitel 3 ovenfor). Nedenstående tabeller giver et indblik i, hvordan de studerende ved Arts vurderer deres kontakt til andre studerende.

På hele Arts erklærer 88 procent af de studerende sig helt eller overvejende enige i, at de andre studerende generelt er imødekomende. På de enkelte uddannelsesområder opfatter mellem 83 og 100 procent af de adspurgte deres medstuderende som generelt imødekomende, og uddannelsesområderne placerer sig alle relativt tæt på gennemsnittet for hovedområdet. Bedst står det til på It-didaktisk design, hvor alle

de adspurgte studerende har erklæret sig helt eller overvejende enige i spørgsmålet.

Andelen af de adspurgte, der erklærer sig helt eller overvejende enige i, at det har været nemt at opnå kontakt til studerende på tværs af årgange, ligger noget lavere. Gennemsnittet på hele Arts er 37 procent, men på de enkelte uddannelsesområder varierer tallet ganske kraftigt. Historie placerer sig højest, og der er således 55 procent, der mener, at det har været nemt at opnå kontakt til studerende på tværs af årgange. Også Religionsvidenskab, Teologi, IFI, SLK, AAL og It-didaktisk design placerer sig i den højere ende af skalaen. Anderledes ser det ud på en række af de pædagogiske uddannelser. Således har andele mellem 10 og 19 procent på uddannelserne Didaktik, Ge-

nerel pædagogik, Pædagogisk antropologi, Pædagogisk filosofi, Pædagogisk psykologi, Pædagogisk sociologi og Uddannelsesvidenskab erklæret sig helt

eller overvejende enige i, at det har været nemt at opnå kontakt til studerende på tværs af årgange.

Tabel 5.1. – del I

Kontakt til medstuderende

	AR	Rel.vid.	Teologi	IFI	IMV	Historie	Æstetik	SLIK	Nordisk	AAL
De andre studerende er generelt imødekommende	88%	88%	87%	83%	90%	90%	88%	88%	85%	90%
Det har været nemt at opnå kontakt til studerende på tværs af årgange	37%	52%	51%	45%	35%	55%	35%	52%	27%	51%
Jeg føler mig som en del af et større fællesskab på mit studie	51%	65%	53%	47%	54%	63%	49%	58%	46%	63%

Note: Tallene for kontakt til medstuderende viser den andel af de studerende, som har svaret helt enig eller overvejende enig. Resten har svaret hverken/eller, overvejende uenig eller helt uenig.

Tabel 5.1. – del II

Kontakt til medstuderende

	AR	Didaktik	Gen. pæd.	Pæd. antr.	Pæd. fil.	Pæd. psyk.	Pæd. soc.	Udd.vid.	It-did. design
De andre studerende er generelt imødekommende	88%	95%	89%	84%	80%	83%	85%	88%	100%
Det har været nemt at opnå kontakt til studerende på tværs af årgange	37%	19%	18%	12%	16%	10%	19%	11%	46%
Jeg føler mig som en del af et større fællesskab på mit studie	51%	25%	18%	32%	27%	31%	34%	56%	78%

Note: Tallene for kontakt til medstuderende viser den andel af de studerende, som har svaret helt enig eller overvejende enig. Resten har svaret hverken/eller, overvejende uenig eller helt uenig.

På spørgsmålet, om de studerende føler sig som del af et større fællesskab på studiet, har 51 procent af de studerende på Arts svaret bekræftende. Den tilsvarende andel på Aarhus Universitet under ét er 57 procent. Religionsvidenskab, Historie, AAL og It-didaktisk design placerer sig et stykke over dette gennemsnit med andele mellem 63 og 78 procent. Omvendt ligger en række af de pædagogiske uddannelser et stykke under gennemsnittet. Generel pædagogik tegner sig for den laveste andel, idet blot 18 procent her føler sig som del af et større fællesskab på studiet.

Så helt overordnet eksisterer der en meget imødekommende studenterkultur på Arts, hvilket er en afgørende del af forklaringen på, at de studerende har høj trivsel. Det vigtigste for de studendes trivsel er relationen til deres årgang, men af det kvalitative materiale fremgår det, at de studerende godt kunne ønske sig lidt mere kontakt på tværs af årgangene for nemmere at kunne finde sammen med medstuderende, når deres læsegrupper og bachelorhold går i opløsning på grund af valgfag sidst på BA-studierne og på kandidatuddannelserne.

Udbuddet af sociale og faglige arrangementer

Udbuddet af sociale arrangementer (rusintroduktion, fredagsbar, fester, kapsejlds) og faglige arrangementer (foredrag, ekskursioner, summer schools m.m.) er en vigtig del af den sociale infrastruktur på uddannelserne med både direkte og indirekte betydning for de studerendes trivsel.

I Tabel 5.2. belyses de studerendes opfattelse af det sociale liv på studiet ud fra deres vurderinger af udbuddet af såvel faglige som sociale arrangementer samt muligheden for social kontakt til medstuderende.

På hele Arts betegner 70 procent af de adspurgte udbuddet af faglige arrangementer som meget godt eller godt. De fleste uddannelsesområder har andele, der ligger lige omkring dette gennemsnit. Dog place-

rer Religionsvidenskab, Teologi og It-didaktisk design sig noget højere med andele mellem 86 og 88 procent, mens Uddannelsesvidenskab ligger et stykke under gennemsnittet med 51 procent.

Ud over udbuddet af faglige arrangementer er de studerende blevet bedt om at vurdere udbuddet af sociale arrangementer. Her er der noget større variation mellem uddannelsesområderne. På hele Arts mener 63 procent af de adspurgte studerende, at udbuddet af sociale arrangementer er meget godt eller godt, men dette dækker over udsving mellem 20 procent på Generel pædagogik og 79 procent på Teologi. IFI, Æstetik og de pædagogiske uddannelser ligger under gennemsnittet, mens Religionsvidenskab, IMV, Historie, SLK, Nordisk og AAL ligger over.

Tabel 5.2. – del I

Det sociale liv på studiet

	AR	Rel.vid.	Teologi	IFI	IMV	Historie	Æstetik	SLK	Nordisk	AAL
Hvordan vurderer du udbuddet af faglige arrangementer?	70%	88%	86%	71%	70%	70%	66%	71%	73%	71%
Hvordan vurderer du udbuddet af sociale arrangementer?	63%	73%	79%	49%	72%	77%	59%	75%	75%	75%
Hvordan vurderer du muligheden for social kontakt til medstuderende?	65%	77%	76%	66%	73%	80%	65%	77%	72%	73%

Note: Tallene for det sociale liv på studiet viser den andel af de studerende, som har svaret meget god eller god. Resten har svaret hverken/eller, dårlig eller meget dårlig.

Tabel 5.2. – del II

Det sociale liv på studiet

	AR	Didaktik	Gen. pæd.	Pæd. antr.	Pæd. fil.	Pæd. psyk.	Pæd. soc.	Udd.vid.	It-did. design
Hvordan vurderer du udbuddet af faglige arrangementer?	70%	67%	68%	68%	68%	71%	71%	51%	87%
Hvordan vurderer du udbuddet af sociale arrangementer?	63%	39%	20%	46%	30%	41%	44%	31%	54%
Hvordan vurderer du muligheden for social kontakt til medstuderende?	65%	27%	28%	42%	34%	37%	45%	52%	53%

Note: Tallene for det sociale liv på studiet viser den andel af de studerende, som har svaret meget god eller god. Resten har svaret hverken/eller, dårlig eller meget dårlig.

Også omkring muligheden for social kontakt til medstuderende er der stor variation mellem uddannelsesområderne. Særlig højt ligger Historie, hvor 80 procent af de adspurgte studerende mener, at muligheden for social kontakt til medstuderende er meget god eller god. Omvendt ligger Didaktik og Generel pædagogik lavere end de fleste andre områder med henholdsvis 27 og 28 procent studerende, der har svaret meget god eller god på spørgsmålet om mulighed for social kontakt til medstuderende. Hovedområdegennemsnittet er på 65 procent.

Sociale arrangementers store positive betydning for tilhørsforhold og trivsel fremhæves ofte i det kvalitative materiale. De sociale arrangementer nævnes på det 'tørre' område ofte også som en uundværlig kompen-

sation for alt for få timer og undervisningsformer, der ikke levner mange muligheder for at skabe kontakter til medstuderende.

Alt i alt er det generelle billede, at på især DPU er den sociale integration blandt de studerende svag. De studerende føler sig ikke i så høj grad som en del af et større fællesskab, har få kontakter på tværs af årgange, mv. Det hænger givetvis sammen med, at de fleste af DPU's uddannelser er kandidatuddannelser, de studerende er cirka 10 år ældre end gennemsnittet på Arts, de har ofte en professionsuddannelse som baggrund, dobbelt så meget erhvervsarbejde, ofte familie og bopæl langt fra DPU.

Læsegruppeaktivitet

Tabel 5.3. viser deltagelsen i læsegruppesamarbejde i henholdsvis dagligdag og eksamensperioder. I gennemsnit har 43 procent af de studerende ved Arts svaret, at de meget ofte eller ofte er del af en læsegruppe eller har en læsemakker til daglig. På IMV, Nordisk, Didaktik, Generel pædagogik, Pædagogisk antropologi, Pædagogisk psykologi, Pædagogisk sociologi og Uddannelsesvidenskab er der større andele, der til daglig deltager i læsegruppesamarbejde eller har en læsemakker. Et stykke under gennemsnittet ligger Religionsvidenskab og Teologi med henholdsvis 24 og 20 procent, mens It-didaktisk design ligger lavest med 6 procent.

Gennemsnittet for, hvor mange studerende ved Arts der deltager i læsegruppesamarbejde eller har en læsemakker i eksamensperioder, ligger lidt højere end gennemsnittet for læsegruppedeltagelse i hverdagen. Således har 49 procent af de studerende svaret, at de meget ofte eller ofte deltager i læsegruppesamarbejde i eksamensperioder. På de fleste uddannelsesområder deltager de studerende i højere grad i læsegruppesamarbejde i eksamensperioder end til daglig. Fx ses en markant stigning på Religionsvidenskab fra 24 procent til daglig til 58 procent op til eksamen. Også på It-didaktisk design deltager flere i læsegruppesamarbejde i eksamenstiden end til daglig.

Tabel 5.3. - del I

Er du en del af en læsegruppe, eller har du en læsemakker...

	AR	Rel.vid.	Teologi	IFI	IMV	Historie	Æstetik	SLIK	Nordisk	AAL
... til daglig? - 2007	43%	32%	37%	25%	47%	35%	44%	40%	54%	46%
... til daglig? - 2011	43%	24%	20%	24%	48%	38%	41%	42%	51%	35%
... i eksamensperioder? - 2007	50%	68%	47%	38%	57%	38%	46%	56%	69%	50%
... i eksamensperioder? - 2011	49%	58%	37%	31%	57%	45%	40%	53%	68%	46%

Note: Tallene for læsegruppe eller læsemakker viser den andel af de studerende, som har svaret meget ofte eller ofte. Resten har svaret nogle gange, sjældent eller aldrig.

Tabel 5.3. – del II

Er du en del af en læsegruppe, eller har du en læsemakker...

	AR	Didaktik	Gen. pæd.	Pæd. antr.	Pæd. fil.	Pæd. psyk.	Pæd. soc.	Udd.vid.	It-did. design
... til daglig? – 2007	43%	27%	40%	43%	38%	55%	55%	-	-
... til daglig? – 2011	43%	48%	50%	46%	39%	59%	60%	51%	6%
... i eksamensperioder? – 2007	50%	21%	36%	43%	52%	55%	54%	-	-
... i eksamensperioder? – 2011	49%	37%	45%	46%	40%	49%	49%	68%	24%

Note: Tallene for læsegruppe eller læsemakker viser den andel af de studerende, som har svaret meget ofte eller ofte. Resten har svaret nogle gange, sjældent eller aldrig.

Sammenligner man tallene over tid, kan man se, at der overordnet på Arts ikke er sket nogen forandring i andelen af studerende, der er i en læsegruppe eller har en læsemakker til daglig. Men dykker man ned i tallene for uddannelsesområderne, kan man se, at der er sket en udvikling. Den generelle tendens på hele Aarhus Universitet er, at læsegruppeaktiviteten har været markant faldende (se Rapport nr. 1). På Religionsvidenskab, Teologi og AAL er andelen af studerende i læsegruppe eller med læsemakker faldet henholdsvis 17, 8 og 9 procentpoint i perioden. Modsat er andelen stigende for mange af de pædagogiske uddannelser. I Tabel 5.3. del II ses, at andelen er steget 10 procentpoint på Didaktik og 5 procentpoint på Pædagogisk sociologi. Retningen på udviklingen i de studerendes anvendelse af læsegruppesamarbejde i eksamensperioderne er heller ikke entydig. På en lang række uddannelsesområder er andelen faldende. Det gælder for langt de fleste uddannelser. Men Didaktik, Generel pædagogik og Pædagogisk antropologi

går imod tendensen, hvor andelen af studerende i læsegruppe eller med læsemakker i eksamensperioder er stigende med henholdsvis 16, 9 og 3 procentpoint.

"Jeg har haft en helt fænomenal god studiegruppe – med en kerne af 7 medlemmer, som har fulgtes ad lige siden 'suppleringen'. Derudover har vi indimellem været 9 sammen, fordi vi havde det samme interessefelt i perioder. Vi er blevet venner og arbejder sammen om alt, også nu til specialet, selv om vi ikke arbejder med det samme mere. Vi ses mange gange om måneden, også til øl og hygge. Vi har samlet set fået meget gode karakterer – og vi forventer at blive færdige på næsten normeret tid. Dette tilskriver jeg bl.a. vores ihærdige fælles indsats op til eksaminer og indbyrdes støtte og interesse. Da vi startede på kandidaten efter 'suppleringen', blev der gjort en indsats for at oprette studiegrupper og facilitering. Vi var kørende, men jeg kan kun anbefale, at der fra DPU's side fortsat arbejdes koncentreret for at få de studerende ind i velfungerende grupper. Med så lidt undervisning, som jeg synes, der er, har det været en uvurderlig hjælp og støtte med gruppen. Jeg havde ikke nydt mit studie så meget eller klaret mig så godt uden den."

Ensomhed på studiet

Tabel 5.4. giver et overblik over, hvor mange studerende ved Arts der føler sig ensomme enten på eller uden for studiet. På hele Arts har 10 procent af de adspurgte studerende svaret, at de altid eller ofte føler sig ensomme til daglig på studiet. De fleste af uddannelsesområderne placerer sig tæt på dette gennemsnit og varierer mellem 7 og 16 procent. To områder skiller sig dog ud: På It-didaktisk design er der ingen af de adspurgte studerende, der føler sig ensomme til daglig på studiet. På IFI er der til gengæld 21 procent, der har svaret altid eller ofte på spørgsmålet. Det svarer til, at hver femte studerende på IFI stort set altid føler sig ensom til daglig på studiet.

Tabellen viser samtidig, at ensomheden stiger i eksamensperioderne. På hele Arts erklærer 20 procent af de adspurgte således, at de altid eller ofte føler sig ensomme i eksamensperioder, svarende til hver femte. Tendensen går igen på de enkelte uddannelsesområder, og andelen af ensomme er uden undtagelse højere i eksamenstiden end til daglig. Udsvingene ligger generelt tæt på gennemsnittet, men på Didaktik og Generel pædagogik svarer henholdsvis 30 og 29 procent, at de føler sig ensomme i eksamenstiden. Dette svarer til op mod hver tredje studerende.

Tabel 5.4. - del I

Hvor ofte føler du dig ensom...

	AR	Rel.vid.	Teologi	IFI	IMV	Historie	Æstetik	SLK	Nordisk	AAL
...til daglig på studiet? - 2011	10%	10%	15%	21%	10%	9%	7%	11%	8%	8%
...i eksamensperioder? - 2011	20%	15%	21%	22%	16%	17%	21%	20%	21%	22%
...til daglig uden for studiet? - 2011	8%	5%	5%	14%	7%	9%	8%	10%	8%	8%

Note: Tallene for ensomhed viser den andel af de studerende, som har svaret altid eller ofte. Resten har svaret nogle gange, sjældent eller aldrig.

Tabel 5.4. - del II

Hvor ofte føler du dig ensom...

	AR	Didaktik	Gen. pæd.	Pæd. antr.	Pæd. fil.	Pæd. psyk.	Pæd. soc.	Udd.vid.	It-did. design
...til daglig på studiet? - 2011	10%	16%	14%	15%	15%	14%	12%	10%	0%
...i eksamensperioder? - 2011	20%	30%	29%	26%	24%	28%	18%	13%	21%
...til daglig uden for studiet? - 2011	8%	6%	1%	6%	8%	5%	5%	8%	7%

Note: Tallene for ensomhed viser den andel af de studerende, som har svaret altid eller ofte. Resten har svaret nogle gange, sjældent eller aldrig.

Når der spørges til ensomhed til daglig uden for studiet, svarer 8 procent af de studerende på Arts, at de altid eller ofte oplever dette. På IFI, hvor hele 21 procent oplevede ensomhed til daglig på studiet, viser det sig,

at 14 procent føler sig ensomme til daglig uden for studiet. Omvendt forholder det sig på Teologi, Didaktik, Pædagogisk antropologi, Pædagogisk filosofi, Pædagogisk psykologi, Pædagogisk sociologi og sær-

lig udtalt på Generel pædagogik. Her er tallene for ensomhed uden for studiet synligt lavere end tallene for ensomhed på studiet, hvilket kan antyde, at ensomheden på studiet ikke kan tilskrives en generel følelse af ensomhed hos de adspurgte studerende.

De *studerendes relationer til deres medstuderende* kan påvirkes betydeligt ved, at undervisningen tilrettelægges på måder, der både efterspørger og skaber arbejdsfællesskaber blandt de studerende. Studienævn og undervisere bør drøfte, hvordan undervisningen bedst tilrettelægges i konfrontationstimerne, så det muliggør, at de studerende alene og ikke mindst i studiegrupper selvstændigt kan arbejde hensigtsmæssigt og vedholdende med stoffet mellem timerne.

Mange kandidatstuderende, sidefagsstuderende og studerende, hvis læsegruppe er faldet fra hinanden, efterspørger hjælp til at etablere nye læsegrupper. Studienævne bør drøfte, hvordan de kan facilitere dannelsen og gendannelsen af læsegrupper – fx gennem oprettelsen af en 'læsegruppebørs' – og tage stilling til, om tendensen til en tilsyneladende mere individualiseret studiepraksis blandt de studerende er hensigtsmæssig.

Studieledere og studienævn bør granske tallene for deres respektive BA- og kandidatuddannelser med henblik på 'lommer' med stor andel af ensomme studerende og invitere til en drøftelse med de studerende af, hvad der kunne afhjælpe problemet.

6. ARBEJDSINDSATS OG ARBEJDSBYRDE

Arbejdsbyrde og følelsen af at kunne overkomme sine arbejdsopgaver er klassiske elementer i trivselsundersøgelser på arbejdsmarkedet.

I de europæiske uddannelsessystemer er det almindelig anerkendt, at et års fuldtidsstudie, sat til 60 ECTS, svarer til fuld arbejdstid på arbejdsmarkedet. I runde tal kan man i Danmark sætte 60 ECTS til 1.800 arbejdstimer og dermed 10 ECTS til 300 timer og 1 ECTS til 30 timers arbejde. Disse normtal indgår på mange

studier som vejledende, gennemsnitlige normtal i planlægningen af undervisningen.

Alle studerende i Studiemiljø2011 er registreret som fuldtidsstuderende, og de må alt andet lige forventes i gennemsnit at skulle anvende 37 timer på studiearbejde per uge, hvad enten det drejer sig om undervisning, forberedelse, vejledning, laboratorieøvelser, gruppearbejde eller andet.

Tidsforbrug

De studerende er i spørgeskemaet blevet bedt om at angive, hvor mange timer de i den forgangne uge har brugt på undervisning, forberedelse, arbejde uden for studiet og fritidsaktiviteter. Tidsforbruget er således målt i en typisk arbejdsuge en tredjedel inde i forårssemesteret. Resultaterne fremgår af Tabel 6.1.

Af Tabel 6.1. del I og II fremgår det, at de studerende på Arts gennemsnitligt bruger 8,5 timer om ugen på undervisning. De studerende på Uddannelsesvidenskab og Religionsvidenskab bruger mest tid på undervisning, mens de studerende på Pædagogisk filosofi, sammenlignet med de øvrige uddannelsesområder,

bruger mindst. Man skal ved læsningen af tallene huske, at alle uddannelser på DPU, undtagen Uddannelsesvidenskab, er kandidatuddannelser.

I gennemsnit bruger de studerende på Arts 16 timer om ugen på forberedelse. Der er tale om en begrænset variation mellem studierne. Imidlertid adskiller de studerende ved Religionsvidenskab, Pædagogisk antropologi og Pædagogisk psykologi sig ved i gennemsnit at bruge 20 timer eller derover. Modsat bruger studerende på Uddannelsesvidenskab 13 timer om ugen på forberedelse.

Tabel 6.1. – del I

Hvor mange timer har du brugt på følgende aktiviteter? Timer per uge

	AR	Rel.vid.	Teologi	IFI	IMV	Historie	Æstetik	SLIK	Nordisk	AAL
Undervisning	8,5	10	9	5,5	9	9	10,5	9,5	9,5	7
Forberedelse	16	20,5	17	16,5	14	17,5	15	14,5	17,5	16
Foreningsarbejde	1	1	1,5	3,5	1	1,5	0,5	0,5	1	1
Studierelevant arbejde	3	2	4	2	5	1,5	2,5	1,5	2,5	1,5
Ikke-studierelevant arbejde	3,5	3,5	1,5	4	4	3	3,5	4	4	4
Fritidsaktiviteter	7	6,5	6,5	8	8,5	7,5	7	7,5	7	7
Timer anvendt direkte på studierne (forberedelse og undervisning)	25	30	26	22	23	26	25,5	24	27	23,5

Note: Tallene inkluderer ikke ph.d.-studerende og specialestuderende. Studerende er kun inkluderet i analyser, hvis de har brugt mere end 0 og mindre end 84 timer ugentligt. Tallene er afrundet til nærmeste halve time. Totalen for timer brugt på studiet er udregnet ud fra de ikke-afrundede tal for antal timer brugt på henholdsvis undervisning og forberedelse og kan derfor afvige med 0,5.

Tabel 6.1. – del II

Hvor mange timer har du brugt på følgende aktiviteter? Timer per uge

	AR	Didaktik	Gen. pæd.	Pæd. antr.	Pæd. fil.	Pæd. psyk.	Pæd. soc.	Udd.vid.	It-did. design
Undervisning	8,5	5	6	5	4	7	6,5	11	-
Forberedelse	16	16,5	18,5	22,5	17	20	17	13	-
Foreningsarbejde	1	0,5	0,5	0,5	0	0	0,5	1	-
Studierelevant arbejde	3	7,5	9,5	5	7,5	7	6,5	2	-
Ikke-studierelevant arbejde	3,5	3	1,5	3,5	5	2,5	4	5	-
Fritidsaktiviteter	7	6	5,5	6	6,5	6	6	6,5	-
Timer anvendt direkte på studierne (forberedelse og undervisning)	25	21,5	24,5	27,5	20,5	27	23,5	24	-

Note: Tallene inkluderer ikke ph.d.-studerende og specialestuderende. Studerende er kun inkluderet i analyser, hvis de har brugt mere end 0 og mindre end 84 timer ugentligt. Tallene er afrundet til nærmeste halve time. Totalen for timer brugt på studiet er udregnet ud fra de ikke-afrundede tal for antal timer brugt på henholdsvis undervisning og forberedelse og kan derfor afvige med 0,5.

De studerende på Arts bruger overordnet 25 timer om ugen på deres studier (de tilsvarende tal ved de øvrige hovedområder HE, ST og BS er henholdsvis 36,5, 32,5 og 26,5 timer). Tallet dækker over en variation mellem uddannelserne, hvor religionsvidenskabsstuderende udmærker sig ved gennemsnitligt at bruge 5 timer mere på deres studier end den gennemsnitlige studerende på Arts.

På Arts bruger de studerende generelt 1 time om ugen på foreningsarbejde. Dog adskiller de studerende på IFI sig ved i gennemsnit at bruge 3,5 timer om ugen. Fritidsaktiviteter bruger de studerende på Arts gennemsnitligt 7 timer på om ugen. Det overordnede tal for hovedområdet dækker ikke over nogen nævneværdig variation mellem uddannelsesområderne.

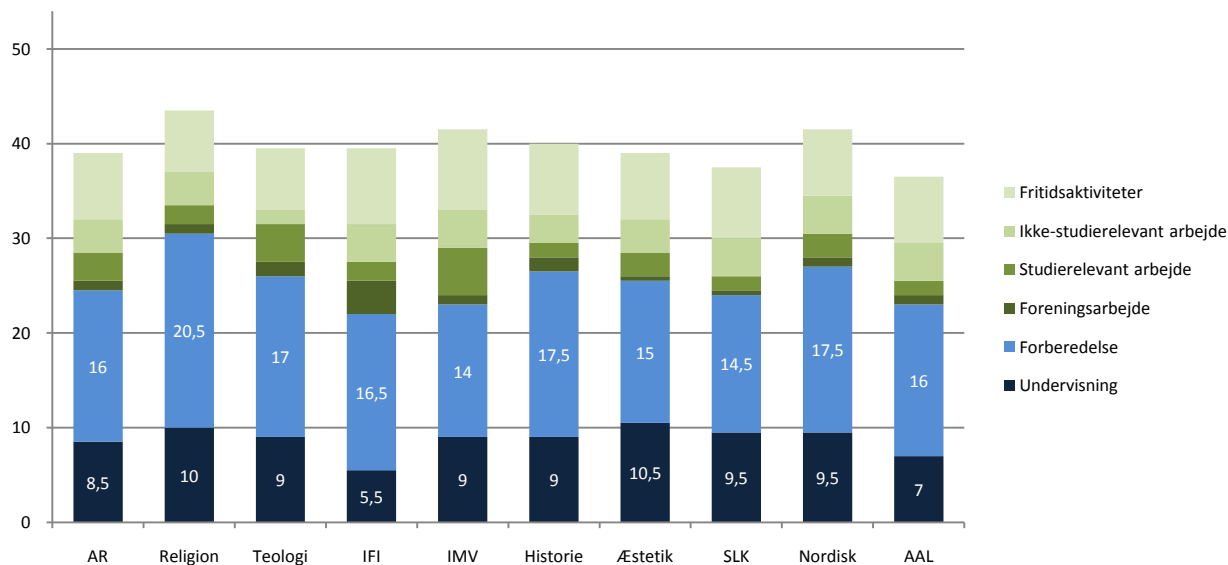
I gennemsnit bruger de studerende på Arts 3 timer om ugen på studierelevant arbejde. Tidsforbruget dækker over en betydelig variation mellem uddannelserne. Studerende fra Didaktik, Generel pædagogik og Pædagogisk filosofi udmærker sig ved at bruge relativt mere tid på studierelevant arbejde end gennemsnittet

på Arts. Ikke-studierelevant arbejde bruges der gennemsnitligt 3,5 timer på, også her er der ikke tale om nævneværdig variation mellem uddannelsesområderne.

Se Figur 6.1. del I og II for en mere illustrativ præsentation af Tabel 6.1. del I og II.

Figur 6.1. – del I

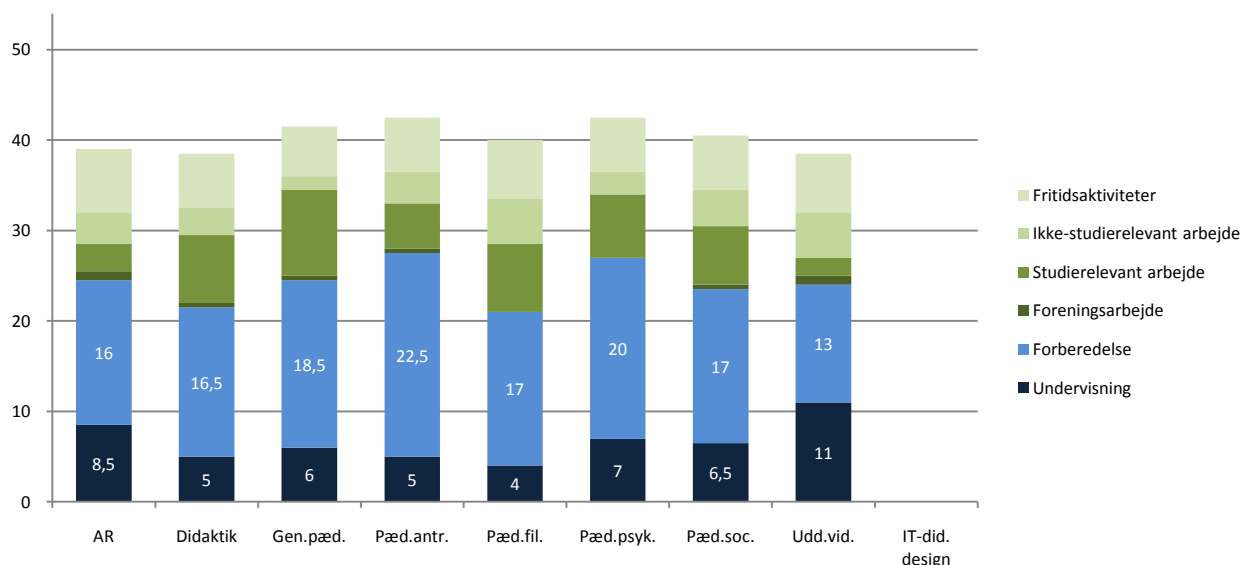
Hvor mange timer har du brugt på følgende aktiviteter? Timer per uge

Note: Tallene inkluderer ikke ph.d.-studerende og specialestuderende. Studerende er kun inkluderet i analyser, hvis de har brugt mere end 0 og mindre end 84 timer ugentligt. Tallene er afrundet til nærmeste halve time.

Figur 6.1. – del II

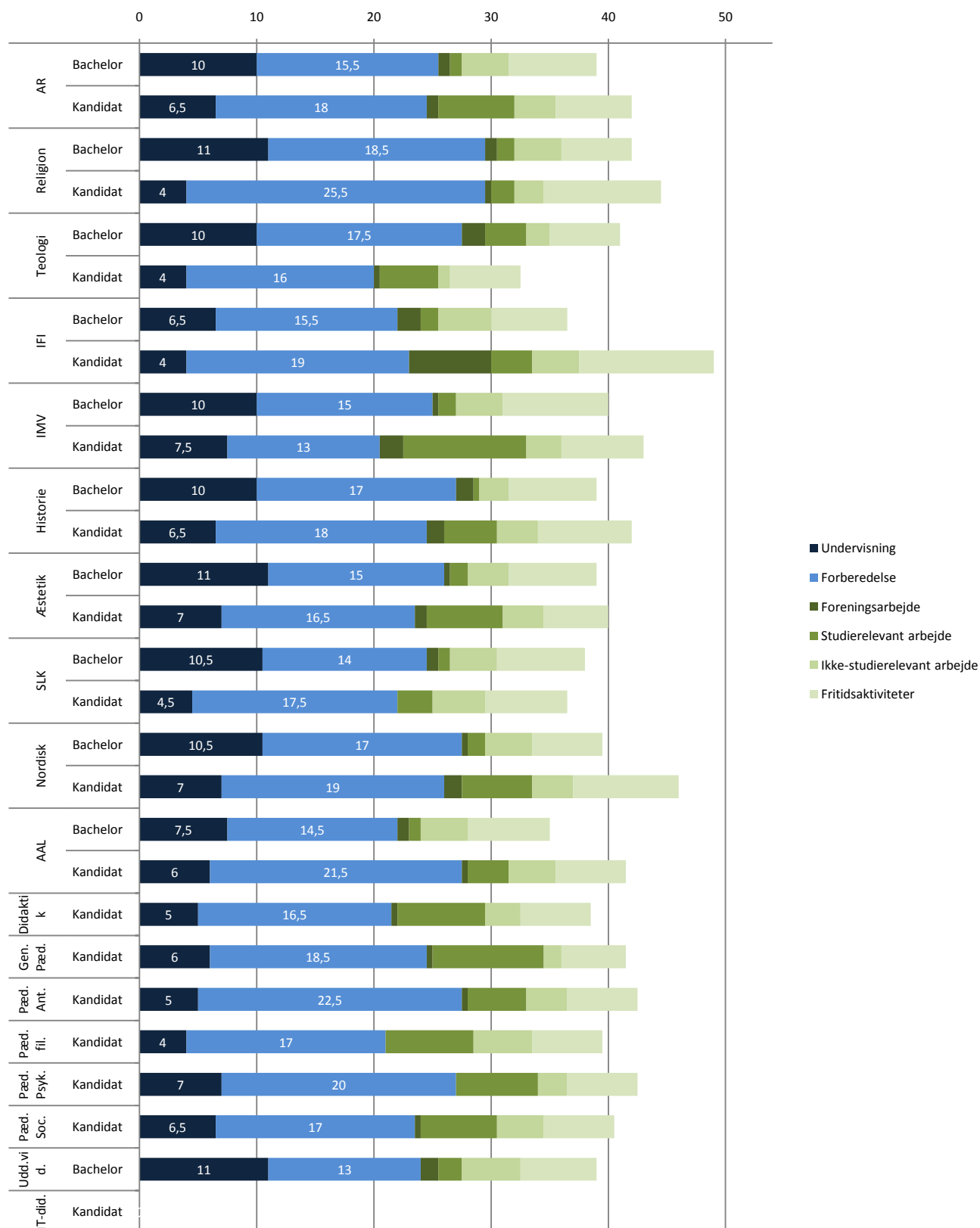
Hvor mange timer har du brugt på følgende aktiviteter? Timer per uge

Note: Tallene inkluderer ikke ph.d.-studerende og specialestuderende. Studerende er kun inkluderet i analyser, hvis de har brugt mere end 0 og mindre end 84 timer ugentligt. It-didaktisk design er ikke medtaget, da færre end 10 studerende har angivet deres tidsforbrug.

Figur 6.2.

Hvor mange timer har du brugt på følgende aktiviteter? Timer per uge, bachelor- og kandidatstuderende

Note: Tallene inkluderer ikke ph.d.-studerende og specialestuderende. Studerende er kun inkluderet i analyser, hvis de har brugt mere end 0 og mindre end 84 timer ugentligt. Tallene er afrundet til nærmeste halve time. It-didaktisk design er ikke medtaget, da færre end 10 studerende har angivet deres tidsforbrug.

Figur 6.2. viser de studerendes ugentlige tidsforbrug på undervisning, forberedelse, foreningsarbejde, fritidsaktiviteter samt studierelevant og ikke-studierelevant arbejde opdelt efter bachelor- og kandidatuddannelse. Med undtagelse af Religionsvidenskab, IFI og AAL bruger bachelorstuderende mere tid på studierne end kandidatstuderende. Det gælder specielt på Teologi. Ydermere bruger bachelorstuderende mere tid på undervisning end kandidatstuderende. Omvendt bruger kandidatstuderende mere tid på forberedelse end bachelorstuderende, dog med enkelte undtagelser. Kandidatstuderende på Religionsvidenskab, Teologi, IFI og SLK bruger relativt meget tid på forberedelse i forhold til tid brugt på undervisning. Det samme er tilfældet for de kandidatstuderende på flere af de pædagogiske uddannelser.

*Niveaue*t for timeforbrug på undervisningsaktivitet og arbejde samt *mønsteret* i forskellene mellem hovedområderne og mellem BA- og kandidatuddannelser er i det store og hele det samme i Studiemiljø2011 og Studiemiljø2007. Når tallene for 2007 og 2011 ikke bringes i samme tabel, skyldes det, at de studerendes tidsforbrug er målt lidt forskelligt, og tallene derfor ikke er helt sammenlignelige. Opgørelsesmåden i 2007 tenderede til at overrapportere de studerendes deltagelse i konfrontationstimer en smule, især på kandidatuddannelserne.¹

Studiemiljø2011 viser, at mange studerende ved AU – som i Studiemiljø2007 – i praksis ikke er fuldtidsstuderende, selv om de er indskrevet på fuldtidsstudier.

Aarhus Universitet fandt i 2007 ikke, at mønsteret var tilfredsstillende, og problemstillingen om de studerendes arbejdsindsats er blevet analyseret og diskuteret indgående, og en række initiativer er blevet taget.

Konklusionerne af de hidtidige analyser viser, at man må opdele problemstillingen om de studerendes arbejdsindsats i forskellige spørgsmål: Hvor har uddannelserne et problem, og hvor ikke? Hvor kan uddannelserne gøre noget, og hvor ikke?

Aarhus

¹ I Studiemiljø2007 blev de studerende bedt om at angive deres timeforbrug i intervaller af 5 timer: 0-5 t., 6-10 t., 11-15 t. osv. Intervaller blev valgt for ikke at få spørgsmålet til at virke for uoverkommeligt og dermed gå ud over svarprocenten. Gennemsnitsværdierne for timeforbrug blev sat til midten af intervallerne – 2,5, 7,5 osv. – ud fra en antagelse om, at unøjagtigheder på hver side af midten udlignede hinanden. Da man på det 'tørre' område mange steder har 6 timer per uge på kandidatuddannelserne, er disse timer sandsynligvis blevet overrapporteret. I Studiemiljø2011 er respondenterne blevet bedt om at anføre timerne i absolutte tal. Mønsteret og niveaue er det samme i de to undersøgelser, men da opgørelsesmåden er lidt forskellig, giver det ikke mening at sammenstille de to talsæt og søge at forklare små afvigelser.

1. Først hvor uddannelserne næppe har et problem. Nærmere analyser viser, at mange studerende ikke er fuldtidsstuderende af velovervejede og rationelle grunde. En gruppe af studerende har af forskellige grunde svært ved at følge normeret studietid og vælger at sætte tempoet ned for at undgå at knække halsen og gå ned med stress. Det forlænger deres studietid, men er rationelt i forhold til deres situation.

En anden gruppe studerende vælger ikke at følge normeret studietid for at kunne yde mere i de lidt færre fag, de følger, og derved opnå højere karakterer og/eller for at få tid til at have studie- eller karriererelevant arbejde – ofte i udlandet – og dermed få nyttige ting på deres CV. Begge dele er – når man lytter til udmeldingerne fra personalechefer i firmaer og organisationer – rationelle strategier i forhold til at skaffe sig spændende arbejde efter studiet. Andre varianter er at få tid til at komme til udlandet, komme i praktik, have spændende arbejde, holde sabbatår eller bare leve et frit ungdomsliv.

Den gruppe af ofte ressourcestærke og dygtige studerende er fuldtidsstuderende i forhold til antallet af ECTS, de stiler efter. De forekommer ikke at være et problem, og uddannelserne har i øvrigt heller ingen sanktioner over for dem. De påfører heller ikke uddannelserne ekstra udgifter. Alligevel straffes uddannelserne for, at denne gruppe af studerende ikke gør sig færdig inden for normeret studietid ved det, at universitetet/uddannelserne går glip af færdiggørelsesbonus – penge uddannelserne ellers ville have kunnet bruge på at forbedre uddannelserne.

Uddannelserne har et problem i det omfang, man kan hævde, at de studerende er deltidsstuderende, fordi uddannelserne forlanger for lidt af dem, og at de dermed kan siges at lære for lidt – altså hvis de fleste studerende med en deltidsindsats kan honorere kravene på et fuldtidsstudie. Om det forholder sig sådan, kan en undersøgelse af denne type ikke vise, men tallene og det kvalitative materiale tyder på, at der findes undervisningsforløb, hvor nogle studerendes læring, motivation og trivsel forsvinder mellem (i) meget få undervisningstimer (ofte domineret af forelæsninger), (ii) uklare læringsmål og faglige forventninger, (iii) meget lidt feedback fra underviserne, (iv) lille arbejdsindsats og (v) meget få ugentlige timers tilstedeværelse på universitetet. Her har uddannelserne to muligheder: søge at skaffe flere ressour-

cer til undervisningen og søge at effektivisere undervisningen inden for givne rammer.

- a. Mønsteret i de studerendes tidsforbrug, som det er blevet kortlagt i Studiemiljø2007 og Studiemiljø2011, kan udlægges således, at jo flere konfrontationstimer, der er på uddannelserne, jo flere timer bruger de studerende på både timer og forberedelse. Så arbejdsindsatsen blandt de studerende skal øges gennem øget udbud af timer. Sådan har universiteterne og en del andre interessenter – bl.a. med henvisning til Studiemiljø2007 – argumenteret, hvilket har medvirket til forhøjelsen af STÅ-taksten fra cirka kr. 41.000 til cirka kr. 46.000 på det 'tørre' område mod at udbyde flere konfrontationstimer til de studerende. Disse ekstra penge er tildelt i 2010, men de ekstra undervisningstimer kan ikke forventes at have sat

sig spor i de studerendes rapportering af timeforbrug i Studiemiljø2011.

- b. Uanset økonomiske rammer må uddannelserne fortsætte det igangværende lange seje træk med at 'dreje på alle de håndtag', der tilsammen øger kvaliteten og effektiviteten i undervisningen og øger trivsel, motivation og identifikation hos de studerende: tidssvarende uddannelser, velorganiseret undervisning, aktiverende undervisningsformer, veluddannede undervisere, aktivering og effektivisering vha. e-læring, systematisk evaluering, effektive incitamenter til forskere for at gøre sig umage med undervisning, studenterarbejdspladser ind i udbygningsplaner mv.

Studienævnene bør igen drøfte problemstillingen og mulighederne.

Arbejdsbyrde

Der er ikke et 1:1-forhold mellem arbejdsmængde og stress. Stress er en ubalance mellem de stillede krav og de ressourcer, som den enkelte føler at have til rådighed. Derfor kan den samme arbejdsbyrde opleves stressende for én person, mens en anden person ikke vil føle sig stresset. I spørgeskemaet er der spurgt ind til, om den studerende er tilfreds med den mængde arbejde, hun får udført, og hvor ofte hun oplever, at hun ikke når det, hun skulle i forbindelse med studiet. Der er ligeledes spurgt til, om den studerende kan få hjælp fra medstuderende, når hun har brug for det.

Som det fremgår af Tabel 6.2. del I og II, er 46 procent af de studerende på Arts tilfredse med den mængde arbejde, de får lavet. Tallet dækker ikke over nogen større variation mellem uddannelsesområderne. Det

kan dog bemærkes, at en større andel studerende på Teologi, Didaktik og Uddannelsesvidenskab er tilfreds med den mængde arbejde, de får lavet.

Samtidig er 35 procent af de studerende på Arts overvejende eller helt enige i, at de ikke når, hvad de skal i forbindelse med deres studie. Der er dog stor variation mellem uddannelserne. Sammenlignet med gennemsnittet på hovedområdet føler en større andel af de studerende på Nordisk og Pædagogisk filosofi, at de ikke når det, de skal i forbindelse med studiet. Omvendt føler en mindre andel af de studerende på Religionsvidenskab, Historie, Didaktik og specielt Uddannelsesvidenskab, at de ikke når, hvad de skal i forbindelse med studiet.

Tabel 6.2. – del I

Vurdering af arbejdsbyrde

	AR	Rel.vid.	Teologi	IFI	IMV	Historie	Æstetik	SLIK	Nordisk	AAL
Er du tilfreds med den mængde arbejde, du får lavet?	46%	48%	54%	45%	50%	46%	43%	44%	45%	50%
Hvor ofte sker det, at du i forbindelse med studiet ikke når, hvad du skulle?	35%	29%	33%	34%	38%	28%	41%	32%	47%	30%
Kan du få støtte og hjælp i studierne fra dine medstuderende, hvis du har behov?	63%	62%	69%	53%	61%	67%	60%	69%	65%	72%

Note: Tallene for arbejdsbyrde viser den andel af de studerende, som har svaret altid eller ofte. Resten har svaret nogle gange, sjældent eller aldrig.

Tabel 6.2. – del II

Vurdering af arbejdsbyrde

	AR	Didaktik	Gen. pæd.	Pæd. antr.	Pæd. fil.	Pæd. psyk.	Pæd. soc.	Udd.vid.	It-did. design
Er du tilfreds med den mængde arbejde, du får lavet?	46%	52%	40%	43%	48%	40%	47%	58%	44%
Hvor ofte sker det, at du i forbindelse med studiet ikke når, hvad du skulle?	35%	25%	41%	38%	48%	39%	39%	15%	38%
Kan du få støtte og hjælp i studierne fra dine medstuderende, hvis du har behov?	63%	59%	43%	60%	45%	56%	61%	72%	57%

Note: Tallene for arbejdsbyrde viser den andel af de studerende, som har svaret altid eller ofte. Resten har svaret nogle gange, sjældent eller aldrig.

Tabel 6.2. del I og II viser ydermere, at 63 procent af de studerende på hovedområdet kan få støtte og hjælp fra medstuderende, hvis de har behov for det. Her er også tale om variation mellem studierne. Især føler en stor andel af de studerende på AAL og Uddannelsesvidenskab, at de kan få støtte og hjælp fra deres medstuderende. I forhold til gennemsnittet føler færre studerende, især på Generel pædagogik og Pædagogisk filosofi, at de kan få støtte og hjælp fra deres medstuderende.

Tallene er forbavsende konstante på tværs af uddannelser (og hovedområder). Det ligger lige for at antage, at de studerende, hvis de føler sig pressede i forhold til at kunne nå det hele, kunne vælge den strategi at arbejde lidt mere. Tallene kan fortolkes sådan, at på den ene side er grunden til, at de studerende ikke arbejder mere, end de gør, ikke, at de ikke kan, men at de ikke kan se målet/meningen med at gøre det. På den anden side frustrerer denne mangel på mening dem.

Stærke stress-symptomer

Stress er vanskelig at måle, fordi begrebet i så høj grad er gledet ind i hverdags sproget, hvorved begrebet er blevet meningsløst. I modsætning til andre studiemiljøundersøgelser har vi derfor valgt at definere stress som forekomsten af stærke stress-symptomer, i form af tilbagetrækkethed, hjertebanken, ondt i maven, muskelspændinger, nedtrykthed, rastløshed, vanskeligheder ved at slappe af, koncentrationsbesvær, vanskeligheder ved at huske mv. Kortere tids udsættelse for stress behøver ikke nødvendigvis at have negative

følger, men længere tids udsættelse for denne tilstand – med de symptomer, som er beskrevet her – rummer stor fare for fysiske og psykiske følgesygdomme. I spørgeskemaet er de studerende blevet spurgt om, hvor ofte de oplever stærke stress-symptomer, henholdsvis til daglig og i eksamensperioden. I skemaet stod der eksplicit, hvad de stærke stress-symptomer dækker over, så den stærke stress ikke forveksles med den dagligdags brug af begrebet.

Tabel 6.3. – del I

Stærke stress-symptomer hos de studerende

	AR	Rel.vid.	Teologi	IFI	IMV	Historie	Æstetik	SLK	Nordisk	AAL
Har du oplevet stærke stress-symptomer i forbindelse med dit studie? – I dagligdagen	12%	14%	11%	14%	11%	9%	15%	13%	15%	13%
Har du oplevet stærke stress-symptomer i forbindelse med dit studie? – Op til eksamen	34%	40%	31%	33%	29%	32%	32%	33%	37%	35%

Note: Tallene for stress-symptomer angiver, hvor mange studerende der har svaret altid eller ofte. Resten har svaret nogle gange, sjældent eller aldrig. Stærke stress-symptomer kan fx være: tilbagetrækkethed, hjertebanken, ondt i maven, muskelspændinger, nedtrykthed, rastløshed, vanskeligheder ved at slappe af, koncentrationsbesvær og vanskeligheder ved at huske.

Tabel 6.3. – del II

Stærke stress-symptomer hos de studerende

	AR	Didaktik	Gen. pæd.	Pæd. antr.	Pæd. fil.	Pæd. psyk.	Pæd. soc.	Udd.vid.	It-did. design
Har du oplevet stærke stress-symptomer i forbindelse med dit studie? – I dagligdagen	12%	12%	7%	10%	10%	13%	8%	10%	13%
Har du oplevet stærke stress-symptomer i forbindelse med dit studie? – Op til eksamen	34%	48%	31%	45%	37%	41%	36%	24%	33%

Note: Tallene for stress-symptomer angiver, hvor mange studerende der har svaret altid eller ofte. Resten har svaret nogle gange, sjældent eller aldrig. Stærke stress-symptomer kan fx være: tilbagetrækkethed, hjertebanken, ondt i maven, muskelspændinger, nedtrykthed, rastløshed, vanskeligheder ved at slappe af, koncentrationsbesvær og vanskeligheder ved at huske.

Af Tabel 6.3. kan ses, at 12 procent af de studerende på Arts altid eller ofte oplever stærke stress-symptomer i forbindelse med deres studie i dagligdagen, mens det gør sig gældende for 34 procent i peri-

oden op til eksamen. Det vil sige, at mere end hver tiende studerende på Arts altid eller ofte oplever stærke stress-symptomer i hverdagen på studiet, mens det

samme er tilfældet for godt en tredjedel af de studerende i eksamensperioden.

Tallene dækker over en variation på uddannelsesområderne, hvor lidt flere studerende på henholdsvis Æstetik og Nordisk, nemlig 15 procent, oplever stærke stress-symptomer i hverdagen, mens færrest på Generel pædagogik oplever tilsvarende. Her er det tilfældet for 7 procent. Samtidig ses en tendens til, at Didaktik og Pædagogisk antropologi har den største andel af studerende, henholdsvis 48 og 45 procent, som altid eller ofte oplever stærke stress-symptomer i eksamensperioden. Det vil med andre ord sige, at knap halvdelen af de studerende på de to uddannelsesområder altid eller ofte oplever stærke stress-symptomer, som fx tilbagetrækkethed, hjertebanken, ondt i maven, muskelspændinger, nedtrykthed, rastløshed, vanskeligheder ved at slappe af, koncentrationsbesvær og vanskeligheder ved at huske, op til eksamen. Omvendt er det uddannelsesområde, hvor andelen er lavest, Uddannelsesvidenskab, hvor 24 procent oplever stærke stress-symptomer op til eksamen.

Stress i dagligdagen kan skyldes mange forskellige faktorer, som ikke alle er studierelaterede. Det kvalitative materiale i undersøgelsen giver imidlertid nogle hints om, hvilke studierelaterede forhold der først og fremmest frustrerer og nogle gange stresser de studerende. På Arts er den gennemgående kilde til frustration de få undervisningstimer og den sparsomme feedback, der både giver usikkerhed om eget faglige niveau og få muligheder for at møde medstuderende.

"Jeg har ALDRIG fået respons/evaluering på en eksamensopgave – ergo kan jeg i princippet have lavet den/de samme fejl igen og igen de sidste 4½ år – en tilstand, der producerer og reproducerer usikkerhed og stress, da man trods gode karakterer ingen fornemmelse har for hvorfor?"

Eksamensstress kan formodentlig ikke udryddes, men nok formindskes. Et af midlerne kunne være at skabe større overensstemmelse mellem undervisningsaktiviteterne i forløbene og eksamensaktiviteterne.

7. DISKRIMINERING OG CHIKANE

Fænomener som mobning, sexchikane, diskriminering og trusler er alle klassiske elementer fra analyser af psykisk arbejdsmiljø på arbejdsmarkedet. Det er fænomener, der eroderer trivsel, motivation, arbejdsglæ-

de og arbejdsevne, og som gerne alle skulle være fraværende i et godt arbejdsmiljø såvel som et studiemiljø.

Diskriminering

Tabel 7.1. angiver, hvor stor en del af de studerende på Arts som inden for de seneste 12 måneder har følt sig udsat for diskriminering på grund af henholdsvis deres køn, seksuelle orientering, etniske baggrund eller religion. Overordnet er andelen af studerende, der inden for de seneste 12 måneder har følt sig diskrimineret, umiddelbart lav. I forlængelse heraf har stort set ingen studerende på Arts inden for de sidste 12 måneder følt sig diskrimineret pga. deres seksuelle orientering.

Som skrevet må det generelle niveau af diskriminering på Arts betragtes som lavt. Dog kan det nævnes, at 3

procent af de studerende på Teologi inden for de sidste 12 måneder har følt sig diskrimineret pga. deres religion.

Af de fuldtidsstuderende på Arts, som har besvaret spørgeskemaet, har 169 udenlandsk statsborgerskab. Af disse har 9 procent angivet, at de inden for de sidste 12 måneder har følt sig diskrimineret på grund af deres etniske baggrund. Tallet er under gennemsnittet for Aarhus Universitet på 15 procent, men dog stadig højt.

Tabel 7.1. – del I

Har du inden for de sidste 12 måneder på dit studie følt dig udsat for...

	AR	Rel.vid.	Teologi	IFI	IMV	Historie	Æstetik	SLIK	Nordisk	AAL
... diskriminering pga. dit køn?	1%	1%	3%	2%	2%	2%	2%	2%	1%	1%
... diskriminering pga. din seksuelle orientering?	0%	0%	0%	1%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
... diskriminering pga. din etniske baggrund?	1%	1%	1%	0%	0%	1%	1%	1%	2%	1%
... diskriminering pga. din religion?	1%	0%	3%	0%	1%	1%	0%	0%	1%	1%

Note: Tallene angiver, hvor stor en del af de studerende der har svaret "ja" på spørgsmålet. Af hensyn til anonymiteten er tallene kun vist for uddannelser, hvor 50 eller flere studerende har svaret.

Tabel 7.1. – del II

Har du inden for de sidste 12 måneder på dit studie følt dig udsat for...

	AR	Didaktik	Gen. pæd.	Pæd. antr.	Pæd. fil.	Pæd. psyk.	Pæd. soc.	Udd.vid.	It-did. design
... diskriminering pga. dit køn?	1%	0%	0%	1%	-	0%	2%	1%	-
... diskriminering pga. din seksuelle orientering?	0%	0%	0%	0%	-	0%	0%	0%	-
... diskriminering pga. din etniske baggrund?	1%	2%	0%	1%	-	0%	1%	0%	-
... diskriminering pga. din religion?	1%	0%	0%	1%	-	1%	0%	0%	-

Note: Tallene angiver, hvor stor en del af de studerende der har svaret "ja" på spørgsmålet. Af hensyn til anonymiteten er tallene kun vist for uddannelser, hvor 50 eller flere studerende har svaret.

Chikane

I Tabel 7.2. angives andelen af studerende på Arts, der inden for de sidste 12 måneder har følt sig udsat for mobning, sexchikane, trusler om vold og vold. Generelt forekommer chikane sjældent på Arts, eftersom blot 1 procent af de studerende har følt sig udsat for mobning, mens stort set ingen har følt sig udsat for sexchikane, trusler om vold og vold inden for de sidste 12 måneder. På Pædagogisk antropologi ses dog, at 6 procent af de studerende har følt sig udsat for mob-

ning i perioden. Sammenlignes andelen af studerende med andelen af lønmodtagere eller skoleelever, der føler sig udsat for mobning, er det muligt at konstatere, at andelen af studerende på Pædagogisk antropologi, der har følt sig udsat for mobning inden for de sidste 12 måneder, er på niveau med de tendenser, der kan identificeres på henholdsvis arbejdsmarkedet og i grundskolen.

Tabel 7.2. – del I

Har du inden for de sidste 12 måneder på dit studie følt dig udsat for...

	AR	Rel.vid.	Teologi	IFI	IMV	Historie	Æstetik	SLIK	Nordisk	AAL
... mobning?	1%	1%	0%	0%	1%	2%	1%	1%	1%	1%
... sexchikane?	0%	0%	0%	0%	0%	1%	0%	1%	0%	0%
... trusler om vold?	0%	0%	0%	1%	0%	1%	0%	0%	0%	0%
... vold?	0%	0%	0%	0%	0%	1%	0%	0%	0%	0%

Note: Tallene angiver, hvor stor en del af de studerende der har svaret "ja" på spørgsmålet. Af hensyn til anonymiteten er tallene kun vist for uddannelser, hvor 50 eller flere studerende har svaret. Mobning blev i spørgsmålet defineret som "bevidst og systematisk personforfølgelse".

Tabel 7.2. – del II

Har du inden for de sidste 12 måneder på dit studie følt dig udsat for...

	AR	Didaktik	Gen. pæd.	Pæd. antr.	Pæd. fil.	Pæd. psyk	Pæd. soc.	Udd.vid.	It-did. design
... mobning?	1%	2%	0%	6%	-	0%	1%	0%	-
... sexchikane?	0%	0%	0%	0%	-	0%	0%	0%	-
... trusler om vold?	0%	0%	0%	0%	-	0%	1%	1%	-
... vold?	0%	0%	0%	0%	-	0%	1%	0%	-

Note: Tallene angiver, hvor stor en del af de studerende der har svaret "ja" på spørgsmålet. Af hensyn til anonymiteten er tallene kun vist for uddannelser, hvor 50 eller flere studerende har svaret. Mobning blev i spørgsmålet defineret som "bevidst og systematisk personforfølgelse".

8. DET FYSISKE OG ÆSTETISKE STUDIEMILJØ

Undersøgelsen inddrager de aspekter af det fysiske og æstetiske studiemiljø, der vedrører de studerendes følelse af, om bygninger og lokaler helt overordnet er rare at være i, og de studerendes opfattelser af, hvorvidt de fysiske omgivelser understøtter deres læringsaktiviteter med at lytte, læse, undersøge, skrive, samarbejde mv. Spørgsmålene vedrører således deres vurdering af undervisningslokaler, læsepladser, gruppearbejdsrum og rammerne til socialt samvær, samt hvor mange ti-

mer de ugentligt tilbringer på deres uddannelsessted. Udgangspunktet her er de studerende.

De aspekter af det fysiske studiemiljø, der vedrører sikkerhed og sundhed, og som det kræver særlig ekspertise at vurdere (herunder sikkerhed i laboratorier og forsøgsanlæg), kortlægges i en anden undersøgelse forestået af AU HR, Organisationsudvikling og arbejdsmiljøenheden. Udgangspunktet er der bygningssmassen og de enkelte lokaler.

Tilfredsheden med det fysiske og æstetiske studiemiljø

I undersøgelsen spørges de studerende helt overordnet, om de fysiske rammer gør det rart at opholde sig på deres uddannelsessted. Sigtet er at indfange den overordnede følelse i forhold til stedet. Efter at være spurgt mere detaljeret om en række forhold, bliver de

studerende endvidere spurgt, om de overordnet set er tilfredse med de fysiske rammer. Sigtet er her at indfange en mere overordnet alting taget i betragtning-vurdering. Svarene fremgår af Tabel 8.1.

Tabel 8.1. – del I

Fysisk og æstetisk studiemiljø

	AR	Relvid.	Teologi	IFI	IMV	Historie	Æstetik	SLIK	Nordisk	AAL
Jeg er overordnet tilfreds med de fysiske rammer på mit uddannelsessted	62%	91%	79%	61%	46%	82%	69%	85%	69%	52%
De fysiske rammer gør det rart at opholde sig på mit uddannelsessted	62%	83%	81%	67%	46%	71%	69%	81%	65%	54%

Note: Tallene for fysisk og æstetisk studiemiljø viser den andel af de studerende, som har svaret helt enig eller overvejende enig. Resten har svaret hverken/eller, overvejende uenig eller helt uenig.

Tabel 8.1. – del II

Fysisk og æstetisk studiemiljø

	AR	Didaktik	Gen. pæd.	Pæd. antr.	Pæd. fil.	Pæd. psyk.	Pæd. soc.	Udd. vid.	It-did. design
Jeg er overordnet tilfreds med de fysiske rammer på mit uddannelsessted	62%	62%	49%	51%	62%	45%	40%	51%	53%
De fysiske rammer gør det rart at opholde sig på mit uddannelsessted	62%	71%	55%	48%	64%	51%	42%	53%	60%

Note: Tallene for fysisk og æstetisk studiemiljø viser den andel af de studerende, som har svaret helt enig eller overvejende enig. Resten har svaret hverken/eller, overvejende uenig eller helt uenig.

Tabel 8.1. viser, at 62 procent af de studerende på Arts overordnet er tilfredse med de fysiske rammer på deres studiested. Det dækker over store variationer på hovedområdet. På Religionsvidenskab angiver 91 procent, at de er tilfredse med de fysiske rammer. Tallet er ligeledes højt for SLK, Æstetik og Historie. I den modsatte ende finder vi Institut for Informations- og Medievidenskab (IMV), Pædagogisk psykologi og Pædagogisk sociologi, hvor henholdsvis 46, 45 og 40 procent af de studerende er tilfredse med de fysiske rammer.

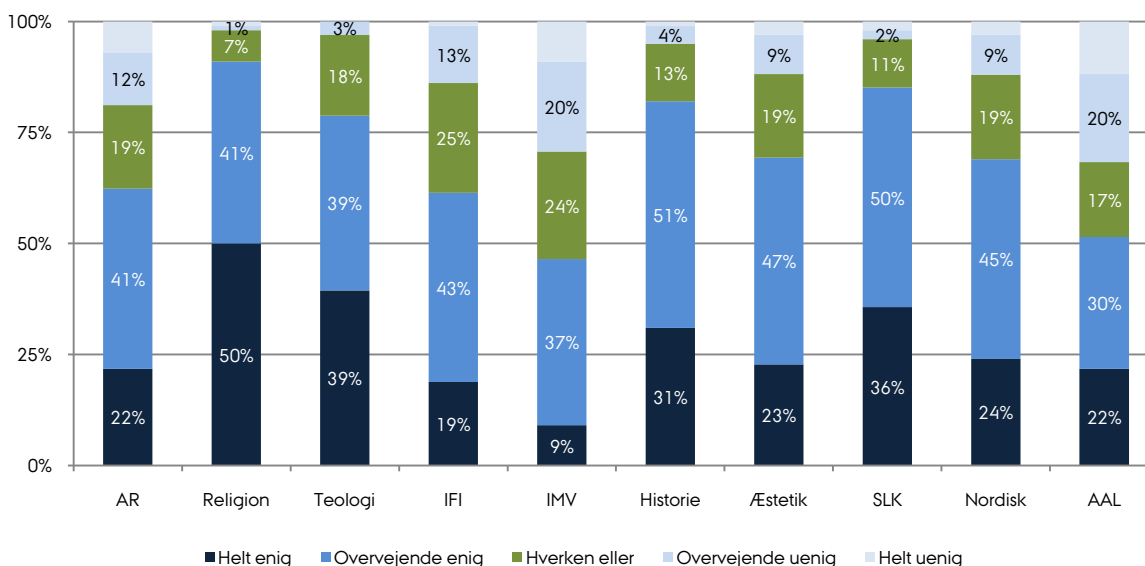
De fleste studerende er enige i, at de fysiske rammer gør det rart at være på universitetet. På Religionsvidenskab er hele 83 procent overvejende eller helt

enige i den betragtning. Teologi og SLK ligger på 81 procent, mens der mellem de øvrige institutter er meget store variationer. Pædagogisk sociologi, Pædagogisk antropologi og IMV ligger alle under 50 procent, der svarer overvejende eller helt enig på spørgsmålet om, hvorvidt de fysiske rammer gør det rart at være på uddannelsesstedet. Institut for Filosofi og Idéhistorie, Institut for Historie og Områdestudier, Nordisk, Æstetik, Didaktik og Pædagogisk filosofi er alle placeret over gennemsnittet på 62 procent for hovedområdet.

I nedenstående to figurer er tilfredsheden med uddannelsesstedets fysiske rammer fordelt på uddannelser vist grafisk og med en mere detaljeret afrapportering af svarfrekvenserne.

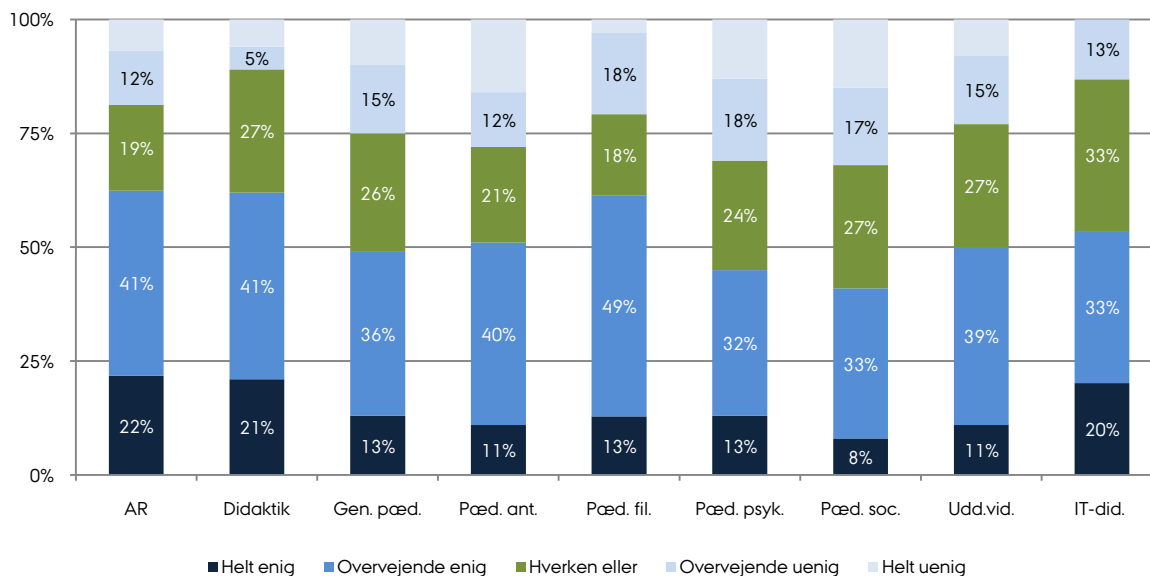
Figur 8.1. – del I

Jeg er overordnet tilfreds med de fysiske rammer på mit uddannelsessted

Figur 8.1. – del II

Jeg er overordnet tilfreds med de fysiske rammer på mit uddannelsessted

Alt i alt er der meget få studerende, der er helt tilfredse med de fysiske rammer. Som det fremgår nedenfor, så er der heller ikke mange studerende fra Arts, der opholder og bruger de fysiske lokaliteter ret meget. De studerende på Arts har været flittige med kommentarerne til de fysiske rammer. Nogle af kommentarerne

er meget specifikke (temperaturer og mangel på stik-kontakter i bestemte lokaler), andre mere generelle, og her er mangel på steder at arbejde alene og i grupper og steder 'at hænge ud' det mest udbredte ønske.

Uddannelsesstedets fysiske rammer

Det fysiske og æstetiske studiemiljø handler helt overordnet om at skabe fysiske rammer, der understøtter og inviterer til det læringsarbejde, som de studerende forventes at udføre i undervisningen og ikke mindst *mellem* timerne. Set i et læringsperspektiv skal kvaliteten af de fysiske rammer således vurderes på, hvorvidt de understøtter moderne studerendes arbejdsopgaver.

I det følgende afsnit vil de studerendes anvendelse af de fysiske lokaliteter blive beskrevet. Der er blandt an-

det spurgt til, om de studerende kan finde en læseplads, når de har brug for det. Overordnet på Arts svarer 72 procent, at de kan finde en læseplads, når de har brug for en. Dette er tilfældet for flest studerende på Institut for Sprog, Litteratur og Kultur. Her svarer 91 procent, at de kan finde en læseplads. Også Nordisk ligger højt med 90 procent positive svar. Tallene er lavest på Pædagogisk filosofi og IMV, hvor kun lidt over halvdelen angiver, at det er muligt at finde en læseplads, når man har brug for det. Igen er der meget store variationer inden for hovedområdet.

Tabel 8.2. – del I

Uddannelsesstedets fysiske rammer

	AR	Rel.vid.	Teologi	IFI	IMV	Historie	Æstetik	SLK	Nordisk	AAL
Når jeg har brug for en læseplads, kan jeg for det meste finde det	72%	84%	80%	88%	52%	80%	75%	91%	90%	75%
Der er for det meste et sted, hvor jeg kan sidde sammen med min læsegruppe/-makker, når jeg har brug for det	69%	83%	70%	73%	60%	80%	78%	83%	79%	60%
Der er plads nok i undervisningslokalerne til, at jeg kan sidde ned	82%	89%	96%	87%	79%	83%	72%	88%	79%	84%
De fysiske rammer på mit uddannelsessted giver god mulighed for at møde underviserne i dagligdagen	43%	73%	58%	39%	26%	65%	42%	73%	44%	51%

Note: Tallene for fysiske rammer viser den andel af de studerende, som har svaret helt enig eller overvejende enig. Resten har svaret hverken/eller, overvejende uenig eller helt uenig.

Tabel 8.2. – del II

Uddannelsesstedets fysiske rammer

	AR	Didaktik	Gen. pæd.	Pæd. antr.	Pæd. fil.	Pæd. psyk.	Pæd. soc.	Udd.vid.	It-did. design
Når jeg har brug for en læseplads, kan jeg for det meste finde det	72%	69%	59%	59%	52%	54%	57%	60%	80%
Der er for det meste et sted, hvor jeg kan sidde sammen med min læsegruppe/-makker, når jeg har brug for det	69%	68%	62%	56%	56%	58%	56%	64%	92%
Der er plads nok i undervisningslokalerne til, at jeg kan sidde ned	82%	94%	86%	83%	85%	84%	78%	84%	87%
De fysiske rammer på mit uddannelsessted giver god mulighed for at møde underviserne i dagligdagen	43%	25%	23%	27%	36%	8%	21%	21%	42%

Note: Tallene for fysiske rammer viser den andel af de studerende, som har svaret helt enig eller overvejende enig. Resten har svaret hverken/eller, overvejende uenig eller helt uenig.

Det næste spørgsmål afdækker, hvorvidt der er faciliteter til læsegrupperarbejde, og her tegnes et lignende billede af hovedområdet. 69 procent af de studerende på Arts er overvejende eller helt enige i, at det er muligt at finde et sted at lave gruppearbejde, når der er brug for det. Det højeste tal finder man på It-didaktisk design, hvor 92 procent erklærer sig overvejende eller helt enige i, at det er muligt at finde et sted at lave læsegrupperarbejde. Ligeledes er det nemt for

de fleste studerende på Historie og SLK at finde en plads til læsegrupperarbejdet. Det er til gengæld sværere, hvis man læser pædagogisk antropologi, pædagogisk filosofi eller pædagogisk sociologi. Alle tre steder siger kun 56 procent, at det er muligt at finde en plads til læsegrupperarbejde.

I langt de fleste lokaler er der plads til, at de studerende kan sidde ned. Gennemsnitligt svarer 82 procent, at dette er tilfældet. Spørger man til, hvorvidt de fysi-

ske rammer giver de studerende mulighed for at møde underviserne i dagligdagen, findes ret store forskelle på tværs af uddannelserne. På Pædagogisk psykologi, der ligger lavest på hovedområdet, mener kun otte procent, at de fysiske rammer giver mulighed for at møde underviserne i dagligdagen. Til sammenligning

er dette tal 73 procent for studerende ved SLK og Religionsvidenskab.

Der er således *meget* store forskelle på de fysiske rammer og de studerendes oplevelse af de fysiske rammer mellem de forskellige uddannelser på Aarhus Universitet.

De studerendes daglige gang på studiet

Tabel 8.3. viser, at de studerende i gennemsnit bruger 14,5 timer om ugen på uddannelsesstedet. Det dækker over en betragtelig variation mellem uddannelserne. De studerende på Religionsvidenskab bruger flest timer på deres uddannelsessted. De er der i gennemsnit 21,5 timer om ugen. De teologistuderende er på universitetet i gennemsnit 20 timer om ugen, og de studerende på Institut for Historie og Områdestudier er der omtrent lige så længe. De studerende på Pædagogisk filosofi bruger færrest timer på deres uddannelsessted. I gennemsnit befinder de sig der 6 timer om ugen.

Der er stor variation i, hvor meget tid de studerende tilbringer på deres uddannelsessted *ud over* konfrontationstimerne. På Arts varierer det fra cirka 4,5 timer per (hver)dag på Religionsvidenskab til 0,5 time eller derunder på mange af de pædagogiske uddannelser, herunder Uddannelsesvidenskab. Tallene på Arts er – sammenlignet med det øvrige Aarhus Universitet – generelt lave og giver alt andet lige et mindre tilhørsforhold.

Tabel 8.3. – del I

Den daglige gang på studiet. Timer per uge

	AR	Rel.vid.	Teologi	IFI	IMV	Historie	Æstetik	SLK	Nordisk	AAL
Hvor mange timer opholdt du dig på dit uddannelsessted?	14,5	21,5	20,0	15,0	14,0	17,5	15,5	15,5	14,5	13,5
Timer brugt på undervisning	8,5	10,0	9,0	5,5	9,0	9,0	10,5	9,5	9,5	7,0
Timer på uddannelsesstedet minus deltagelsen i konfrontationstimer	6,0	11,5	11,0	9,5	5,0	8,5	5,0	6,0	5,0	6,5

Note: Tallene er afrundet til nærmeste halve time. Speciale- og ph.d.-studerende er udeladt af analysen. De studerendes samlede tidsforbrug skal være større end 0 og mindre end 84 timer/ugen for at blive inkluderet i analysen.

Tabel 8.3. – del II

Den daglige gang på studiet. Timer per uge

	AR	Didaktik	Gen. pæd.	Pæd. antr.	Pæd. fil.	Pæd. psyk.	Pæd. soc.	Udd.vid.	It-did. design
Hvor mange timer opholdt du dig på dit uddannelsessted?	14,5	9,0	8,5	8,5	6,0	9,5	10,0	13,0	-
Timer brugt på undervisning	8,5	5,0	6,0	5,0	4,0	7,0	6,5	11,0	-
Timer på uddannelsesstedet minus deltagelsen i konfrontationstimer	6,0	4,0	2,5	3,5	2,0	2,5	3,5	2,0	-

Note: Tallene er afrundet til nærmeste halve time. Speciale- og ph.d.-studerende er udeladt af analysen. De studerendes samlede tidsforbrug skal være større end 0 og mindre end 84 timer/ugen for at blive inkluderet i analysen.

De studerendes brug af universitetets lokaler

Tilstedeværelsen på uddannelsesstedet dækker over en lang række forskelligartede aktiviteter, som det ses af Tabel 8.4. Ikke overraskende angiver en meget stor del af de studerende, at de typisk anvender deres uddannelsessted til at modtage undervisning. I gennemsnit bruger 41 procent af de studerende ligeledes deres uddannelsessted til læsning og forberedelse. Her viser det sig, at 68 procent af de studerende på Religionsvidenskab tager på universitetet for at læse og forberede sig, mens det kun er tilfældet for 20 procent af de studerende på bacheloruddannelsen i Uddannelsesvidenskab. Det er over halvdelen af de studerende

på Teologi, IFI, Historie og SLK, der bruger deres uddannelsessted til læsning og forberedelse.

En større andel af de studerende bruger deres uddannelsessted, når de skal lave læsegrupperarbejde. I gennemsnit er det 59 procent. Over 70 procent på IMV og Nordisk tager på universitetet, når der skal laves læsegrupperarbejde. På Pædagogisk filosofi er dette tal 29 procent, og på It-didaktisk design er det 31 procent. Her er det altså lidt under en tredjedel af de studerende, der bruger deres uddannelsessted til læsegrupperarbejde.

Tabel 8.4. – del I

Hvad bruger du typisk dit uddannelsessted til?

	AR	Rel.vid.	Teologi	IFI	IMV	Historie	Æstetik	SLK	Nordisk	AAL
Undervisning	96%	94%	95%	93%	95%	97%	96%	98%	95%	95%
Til at læse/forberede mig	41%	68%	61%	65%	29%	52%	36%	52%	44%	46%
Til læsegrupperarbejde	59%	63%	41%	48%	73%	66%	65%	65%	71%	45%
Til socialt samvær	36%	48%	48%	52%	23%	62%	33%	50%	46%	49%

Note: Tallene viser, hvor stor en andel af de studerende som angiver typisk at bruge deres uddannelsessted til ovenstående aktiviteter.

Tabel 8.4. – del II

Hvad bruger du typisk dit uddannelsessted til?

	AR	Didaktik	Gen. pæd.	Pæd. antr.	Pæd. fil.	Pæd. psyk.	Pæd. soc.	Udd.vid.	It-did. design
Undervisning	96%	93%	96%	92%	93%	95%	95%	99%	100%
Til at læse/forberede mig	41%	36%	38%	31%	24%	25%	34%	20%	46%
Til læsegruppearbejde	59%	58%	62%	50%	29%	48%	52%	39%	31%
Til socialt samvær	36%	16%	8%	17%	10%	10%	19%	23%	23%

Note: Tallene viser, hvor stor en andel af de studerende som angiver typisk at bruge deres uddannelsessted til ovenstående aktiviteter.

Som det er beskrevet tidligere, har det sociale samvær en stor betydning for de studerendes trivsel, og af denne tabel ses det, at 36 procent af de studerende typisk anvender deres uddannelsessted til socialt samvær. Der er færrest på Generel pædagogik, hvor 8 procent af de studerende angiver, at de typisk bruger uddannelsesstedet til socialt samvær. Der er ligeledes relativt få på Pædagogisk filosofi og Pædagogisk psykologi, hvor 10 procent svarer bekræftende. Tallet er højest på Institut for Historie og Områdestudier, hvor 62 procent af de studerende angiver, at de anvender deres studiested til at være sammen med deres medstuderende. Omtrent halvdelen af de studerende på IFI,

SLK, AAL, Teologi og Religionsvidenskab angiver ligeledes, at de benytter deres uddannelsessted til socialt samvær.

Studienævnene bør tage stilling til og kommunikere, i hvilket omfang de har *intention* om at prøve at udvide mængden af studenterlæsepladser, om det er *muligt* og inden for *hvilken tidsramme*.

Studienævnet bør i deres overvejelser medtage, at den kommende satsning på e-læring i campusundervisningen på AU formodentlig vil *øge* behovet for studenterarbejdspladser (jævnfør Kapitel 9).

Case: De fysiske rammer for integration af nye studerende

Flere steder på Aarhus Universitet er der bygninger, hvor de fysiske rammer og indretningen af disse understøtter opbygningen af sociale relationer og identifikation med faget. Nanoscience, der udbydes af det interdisciplinære center iNANO, er den uddannelse på Aarhus Universitet, hvor de studerende i gennemsnit bruger flest timer om ugen på selve undervisningsstedet. Kaj Michael Jensen, uddannelsesansvarlig på iNANO, forklarer:

"Nanoscience er et meget tværfagligt studie, og vi var derfor meget optaget af, at få de studerende godt integreret, fagligt og socialt. Integrationen prøvede vi at tænke ind i ombygningen af lokalerne, da uddannelsen blev oprettet i 2002. Vi rev vægge ned, så der på den ene side af en lang gang ligger tre store holdrum, hvoraf de to lige nu er reserveret studerende på første år.

Bortset fra forelæsningerne foregår alle timer i disse rum, og det er mit indtryk, at de studerende i høj grad bruger rummene imellem timerne. Blandt andet til arbejde i læsegrupper, som vi tilskynder dem til at være del af. Ved siden af holdrummet ligger et øvelseslaboratorium, hvor de studerende blandt andet laver deres første projekt. På den anden side af gangen sidder både den studieansvarlige og en del af de forskere, som underviser de studerende på de første semestre."

9. KOMMUNIKATION OG E-LÆRING

Ét af Aarhus Universitets nye satsningsområder er Educational it (Aarhus Universitet, 2011). I rapporten for det fremtidige Aarhus Universitet hedder det, at Aarhus Universitet med Educational it vil give "muligheder for netbaserede læringsaktiviteter," og at "undervisningen skal tilrettelægges med afsæt i den aktuelle medievirkelighed" (ibid., p. 41).

Aarhus Universitet råder over en række elektroniske læringsplatforme – AULA, CampusNet, BlackBoard og FirstClass – som undervisere og studerende har brugt gennem en årrække. På AU har de fleste undervisningsforløb således rutinemæssigt været understøttet af en hjemmeside.

E-læring

Tabel 9.2. viser de studerendes vurdering af underviserens brug af elektroniske platforme. De elektroniske platforme dækker over en række forskellige platforme anvendt på Aarhus Universitet som AULA, Blackboard, CampusNet og FirstClass. Spørgsmålene søger at afdekke, hvorvidt der i brugen af platformene udelukkende sker en distribution af materiale, eller om der også gennem anvendelsen foregår en aktivering af de studerende.

Undersøgelsen rummer to spørgsmål om oplevelsen af underviserens brug af elektroniske læringsplatforme i undervisningen. Det ene spørgsmål vedrører underviserens brug af Learning Management-Systemerne til at distribuere undervisningsmateriale. Det andet spørgsmål vedrører underviserens brug af LMS'erne som aktiverende læringsrum.

Forventningen er, at de studerende oplever langt mest af det første (distribution af undervisningsmateriale), og endvidere at e-læring ikke fylder så meget i undervisningen, at det direkte påvirker de studerendes trivsel. Det er til gengæld også forventningen, at situationen om tre år har forandret sig på disse punkter som en følge af de kommende års satsning på Educational it på AU.

Tabellen viser, at størstedelen af de studerende, 81 procent, mener, at underviserne er gode til at distribuere undervisningsmateriale via de elektroniske platforme. Der er flest, der vurderer, at underviserne er gode til at distribuere materiale via de elektroniske platforme, på Religionsvidenskab og Institut for Sprog, Literatur og Kultur, hvor 90 procent begge steder erklærer sig enige. Færrest er der på Uddannelsesvidenskab, hvor 47 procent finder, at dette er tilfældet.

Tabel 9.1. – del I

Vurdering af undervisernes brug af de elektroniske læringsplatforme

	AR	Rel.vid.	Teologi	IFI	IMV	Historie	Æstetik	SLK	Nordisk	AAL
Mine undervisere er generelt gode til at bruge de elektroniske læringsplatforme til at distribuere undervisningsmateriale	81%	90%	82%	87%	82%	81%	83%	90%	83%	78%
Mine undervisere er generelt gode til at bruge de elektroniske læringsplatforme til at aktivere de studerende	27%	32%	29%	11%	29%	28%	27%	34%	18%	24%

Note: Læringsplatforme kan fx være AULA, CampusNet, Blackboard, FirstClass mv. Aktivering af studerende gennem elektroniske læringsplatforme kan være brug af diskussionsfora, blogs, wiki, læringsstier, podcasts mv. Tallene for undervisernes brug af de elektroniske læringsplatforme viser den andel af de studerende, som har svaret helt enig eller overvejende enig. Resten har svaret hverken/eller, overvejende uenig eller helt uenig.

Tabel 9.1. – del II

Vurdering af undervisernes brug af de elektroniske læringsplatforme

	AR	Didaktik	Gen. pæd.	Pæd. antr.	Pæd. fil.	Pæd. psyk.	Pæd. soc.	Udd.vid.	It-did. design
Mine undervisere er generelt gode til at bruge de elektroniske læringsplatforme til at distribuere undervisningsmateriale	81%	78%	71%	78%	80%	79%	76%	47%	80%
Mine undervisere er generelt gode til at bruge de elektroniske læringsplatforme til at aktivere de studerende	27%	41%	22%	18%	14%	46%	15%	12%	73%

Note: Læringsplatforme kan fx være AULA, CampusNet, Blackboard, FirstClass mv. Aktivering af studerende gennem elektroniske læringsplatforme kan være brug af diskussionsfora, blogs, wiki, læringsstier, podcasts mv. Tallene for undervisernes brug af de elektroniske læringsplatforme viser den andel af de studerende, som har svaret helt enig eller overvejende enig. Resten har svaret hverken/eller, overvejende uenig eller helt uenig.

Variationen internt på hovedområdet vokser, når der spørges til, hvorvidt underviserne er gode til at bruge de elektroniske platforme til at aktivere de studerende. Her er gennemsnittet for Arts 27 procent. På de pædagogiske uddannelser mener mange, at underviserne er gode til at aktivere de studerende gennem de elektroniske platforme. 46 procent på Pædagogisk psykologi og 41 procent på Didaktik angiver, at dette er tilfældet, mens hele 73 procent erklærer sig enige på It-didaktisk design. På Institut for Filosofi og Idéhistorie mener kun 11 procent, at dette er tilfældet, og på resten af uddannelserne varierer tallet mellem 12 og 34 procent.

Samlet set kan det siges, at Aarhus Universitet har infrastruktur, arbejdsgange og arbejdsvaner blandt undervisere og studerende på plads i den betydning, at

der på nuværende tidspunkt er etableret – lidt forenklet sagt – to undervisningsrum: det fysiske og det virtuelle læringsrum. Tallene vidner også om, at det virtuelle rum p.t. mere bruges som 'posthus' end som 'klasselokale'. Men der er et godt udgangspunkt for næste satsning, nemlig at implementere en undervisningspraksis på Campus, hvor både det fysiske og det virtuelle 'klasselokale' bruges til læring.

Studienævnene bør drøfte, hvordan man på de enkelte uddannelser kan implementere Aarhus Universitets nyligt vedtagne *Educational it*-politik, der formulerer en målsætning om – over en kort årrække – at gentænke hovedparten af uddannelsernes undervisningsforløb med henblik på at anvende e-læring til i højere grad at strukturere de studerendes læringsarbejde og

aktivere dem mere før, under og efter konfrontationstimerne.

Øget anvendelse af e-læring vil ikke først og fremmest manifestere sig som øget fjernundervisning, men som

blandet undervisning. Og man må forvente, at øget brug af e-læring giver et øget behov for studenterarbejdspladser, hvor arbejdsgrupper sammen kobler sig op på kursushjemmesiden og løser opgaver og arbejder med det faglige stof.

Adgang til information og brug af elektroniske læringsplatforme

Af tabellerne ses, at 81 procent af de studerende vurderer, at der generelt er adgang til netværk på de steder, hvor der er brug for det. Der er ikke stor variation uddannelserne imellem, da langt de fleste uddannelser placerer sig højt med over 80 procent af de studerende, der angiver, at de er enige eller helt enige i, at der er god adgang til de trådløse netværk på deres studiested. Men det skal bemærkes, at tallet for AAL er væsentligt lavere end hovedområdegennemsnittet på 81 procent. Her angiver kun 38 procent, at der generelt er god adgang til det trådløse netværk.

I forhold til tilgængeligheden af informationer på nettet finder 82 procent af de studerende på Arts, at der er god mulighed for at finde de relevante oplysninger om studieforhold på nettet. Her ses, at flest finder, det er tilfældet på Teologi, hvor 95 procent erklærer sig enige. En del andre uddannelser ligger ligeledes højt

placeret med over 80 procent, der vurderer, at der er gode muligheder for at få oplysninger på nettet om deres uddannelser. Færrest vurderer, at der er gode muligheder for at finde oplysninger på nettet på Uddannelsesvidenskab, hvor 68 procent er enige eller helt enige i denne påstand.

Det sidste spørgsmål drejer sig om studievejledningen og dennes evne til at hjælpe de studerende med de problemer, de har. Gennemsnitligt finder 71 procent af de studerende på Arts, at studievejledningen er i stand til at rådgive i forhold til de problemer og spørgsmål, de oplever. 82 procent oplever, at dette er tilfældet på Didaktik, og 78 procent svarer bekræftende på Teologi. På Uddannelsesvidenskab oplever 55 procent af de studerende, at de kan få hjælp af studievejledningen, hvilket er det laveste tal på hovedområdet.

Tablet 9.2. – del I

Vurdering af elektronisk adgang til information

	AR	Rel.vid.	Teologi	IFI	IMV	Historie	Æstetik	SLK	Nordisk	AAL
Der er generelt adgang til det trådløse netværk på de steder, hvor jeg har brug for det	81%	90%	96%	93%	84%	85%	82%	90%	91%	38%
På nettet har jeg god mulighed for at finde frem til de oplysninger, jeg har brug for om undervisning, eksamen, studieordninger mv.	82%	88%	95%	84%	85%	79%	83%	86%	83%	80%
Studievejledningen kan generelt hjælpe mig med de problemer og spørgsmål, jeg henvender mig med	71%	61%	78%	77%	67%	67%	68%	77%	77%	73%

Note: Tallene for elektronisk adgang til information samt studievejledningen viser den andel af de studerende, som har svaret helt enig eller overvejende enig. Resten har svaret hverken/eller, overvejende uenig eller helt uenig.

Table 9.2. – del II

Vurdering af elektronisk adgang til information

	AR	Didaktik	Gen. pæd.	Pæd. antr.	Pæd. fil.	Pæd. psyk.	Pæd. soc.	Udd.vid.	It-did. design
Der er generelt adgang til det trådløse netværk på de steder, hvor jeg har brug for det	81%	91%	87%	88%	89%	91%	91%	92%	80%
På nettet har jeg god mulighed for at finde frem til de oplysninger, jeg har brug for om undervisning, eksamen, studieordninger mv.	82%	74%	79%	69%	74%	83%	80%	68%	73%
Studievejledningen kan generelt hjælpe mig med de problemer og spørgsmål, jeg henvender mig med	71%	82%	77%	62%	69%	72%	73%	55%	67%

Note: Tallene for elektronisk adgang til information samt studievejledningen viser den andel af de studerende, som har svaret helt enig eller overvejende enig. Resten har svaret hverken/eller, overvejende uenig eller helt uenig.

LITTERATUR

- Aarhus Universitet (2011) *Den faglige udviklingsproces*, Aarhus Universitet, Rapport fra universitetsledelsen den 9. marts 2011
- Biggs, John & Tang, Katherine (2007) *Teaching for Quality Learning at University*, 3rd ed., The Society for Research in- to Higher Education & Open University Press
- DCUM, Dansk Center for Undervisningsmiljø (2011) *Termometertal fra 4.-10. klasse i skoleåret 2009/10*, hentet den 18. april 2011 på <http://dcum.dk/grundskole-mobning-2011>
- Det Europæiske Arbejdsmiljøagentur, *Stress: Definition and causes*, hentet den 18. april 2011 på http://osha.europa.eu/da/topics/stress/definitions_and_causes
- Hattie, John (2009) *Visible Learning. A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*, Routledge
- Larsen, Ulrik (2000) *Frafald og Studiemiljø*, Aarhus: Studenterrådet ved Aarhus Universitet
- NFA, Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø (ukendt dato) *Mobning på arbejdet kan ramme alle*, hentet den 18. april 2011 på <http://www.arbejdsmiljoforskning.dk/da/projekter/amis-spoergeskema-om-psykisk-arbejdsmiljoe/resumeer/mobning-paa-jobbet-kan-ramme-alle>
- Retsinformation (2001) *Lov om elevers og studerendes undervisningsmiljø*, hentet den 18. april 2011 på <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=23705>
- Universitets- og Bygningsstyrelsen (2009) *Campus og studiemiljø*, Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling, kan downloades på www.ubst.dk

APPENDIKS A: SVARPROCENTER OG USIKKERHED

Svarprocenter

Af de i alt 30.608 fuldtidsstuderende, som fik tilsendt en mail med en invitation til at deltage i spørgeskemaundersøgelsen, besvarede 11.401 studerende spørgsmålene. Dette giver en svarprocent på 37. På mange studier er svarprocenten væsentlig højere. Fx har store studier såsom Statskundskab, Medicin, Tandlæge, Biologi, Datalogi, IFA, AAL, Matematik, Mol.bio. svarprocenter på 45 og derover.

37 procent er en høj svarprocent. Til sammenligning har der på andre universiteter, hvor der er blevet gennemført studiemiljøundersøgelser, været markant lavere svarprocenter: KU (19 procent), AAU (17 procent) og SDU (16,5 procent).

På den anden side betyder en svarprocent på 37, at der er 63 procent, som ikke har svaret. En meget væsentlig forklaring er, at det er meget svært at komme i kontakt med de studerende gennem mailsystemet. Omfanget af problemet er ikke kendt, men det er arbejdsgruppens erfaring, at mange studerende ikke bruger deres centralt tildelte post.au.dk-mail og dermed aldrig – på trods af et omfattende PR-arbejde – har opdaget undersøgelsen. Det ses blandt andet af, at der ved den første udsendelse til de studerende blev returneret mere end 1.700 mails, der ikke kunne leveres. På samme måde har arbejdsgruppen i dataindsamlingsperioden modtaget mange mails fra studerende, som ikke havde modtaget en mail, men som bad om at deltage i undersøgelsen.

Er data repræsentative?

Datas validitet afhænger i høj grad af, om frafaldet på 63 procent er usystematisk. I den tekniske rapport (Rapport nr. 6) har vi foretaget en sammenligning af karakteristika ved de studerende, der har svaret, sammenlignet med hele populationen. Andelen af udenlandske studerende kontra danske er præcis den samme i gruppen, der har besvaret spørgeskemaet,

og den samlede studenterpopulation på AU. Ligeledes er kønsfordelingen for population og undersøgelse identisk. De studerende, der har besvaret spørgeskemaet, er i gennemsnit 1,8 år yngre end hele studenterpopulationen, og der er en svag overrepræsentation af bachelorstuderende i undersøgelsen.

Statistisk usikkerhed

At svarprocenten ikke er 100, gør, at resultaterne ikke er sikre. Arbejdsgruppen vurderer, at data har en meget høj kvalitet, og at resultaterne i høj grad er pålidelige. Men strengt taget er tallene kun et *estimat* og dermed behæftet med usikkerhed. Denne usikkerhed kan ligeledes estimeres. I den tekniske rapport (Rapport nr. 6) er der for hvert enkelt institut foretaget en beregning af den statistiske usikkerhed.

For hovedområderne og Aarhus Universitet under ét er fejlmargenen $\pm 1-2$ procent. På mange af de store institutter, fx Biologi, IMV, Medicin og Jura, $\pm 2-5$ procent. På mellemstore institutter med en forholdsvis lav svarprocent er den statistiske usikkerhed større. Enkelte institutter har meget høje statistiske usikkerheder.

Sammenligning af 2007- og 2011-tal

Mange af spørgsmålene i Studiemiljø2011 er identiske med undersøgelsen for 2007, og dermed er der en unik mulighed for at undersøge udviklingen i studiemiljøet. Tidssammenligningerne er vist i denne rapport, og en fuldstændig sammenligning af alle spørgsmål kan downloades fra www.au.dk/studiemiljo2011.

Her skal det dog bemærkes, at der (som ved alle tidssammenligninger) er fare for at overtolke udviklingen på grund af følgende fejlkilder. For det første kan der være tale om tilfældige udsving. Dette er dog mindre sandsynligt i så stor en undersøgelse, men i den tekniske rapport (Rapport nr. 6) er der foretaget en beregning af, hvor stor en forskel skal være i tid for at være statistisk signifikant. For det andet kan selve sammenligningen af studenterpopulationen have ændret sig. Hvis Health tages som eksempel, er der siden 2007 oprettet en uddannelse i Folkesundhed, og sammenlignet med 2007 er svarprocenten for de tandlægestuderende markant højere, og dermed har disse større vægt i totalen for Health.

I forlængelse heraf skal det siges, at der kun må sammenlignes spørgsmål, hvor svarkategorier og spørgsmålsformulering er identiske. Af hensyn til sammenlignelighed har arbejdsgruppen prioriteret kun at revidere spørgeskemaet fra 2007 i det omfang, som det har været absolut nødvendigt. På den anden side har arbejdsgruppen på baggrund af erfaringer fra 2007 fundet det nødvendigt at revidere og præcisere spørgsmål. Spørgsmålet om mobning er blevet præciseret således, at begrebet mobning er defineret. Ligeledes har vi præciseret, at mobning og andre former for chikane og diskriminering skal være foregået inden for de seneste 12 måneder. I de studerendes angivelse af deres tidsforbrug har arbejdsgruppen ændret svarkategorierne: I 2007 havde de studerende kun mulighed for at angive deres tidsforbrug i på forhånd fastlagte intervaller. I 2011 kunne de studerende skrive deres nøjagtige tidsforbrug i et fritekstfelt. Dette giver en meget højere grad af præcision, men dette på bekostning af muligheden for at sammenligne med data fra 2007.

Tabel A.1.

Svarprocenter

Institut /studieævn/uddannelse	N	n	%	Institut /studieævn/uddannelse	N	n	%
AU	30.608	11.401	37%	Business and Social Sciences	12.918	4.947	38%
				Økonomi	1.023	400	39%
Science and Technology	3.912	1.786	46%	Jura	2.012	447	22%
Kemi	406	172	42%	Psykologi	1.231	438	36%
Matematik	407	192	47%	Statskundskab	1.199	590	49%
Geologi	137	59	43%	HIH	1.118	629	56%
Mol.bio.	473	217	46%	Sprog (bac.)	1.190	440	37%
IFA	386	194	50%	Sprog (kan.)	993	341	34%
Datalogi	621	297	48%	Økonomi (bac.)	2.216	816	37%
Biologi	478	228	48%	Økonomi (kan.)	1.936	846	44%
Idræt	265	90	34%				
iNANO	185	104	56%	Arts	10.556	3.294	31%
DJF	113	55	49%	Religion	405	93	23%
ASE	433	174	40%	Teologi	363	77	21%
BiRC	8	4	50%	IFI	436	102	23%
				IMV	1.300	435	33%
Health	3.222	1.374	43%	Historie	964	356	37%
Medicin	2.360	1.063	45%	Æstetik	1.088	458	42%
Tandlæge	316	162	51%	SLK	839	330	39%
Biomedicin	45	9	20%	Nordisk	585	191	33%
Sygepleje	126	23	18%	AAL	872	439	50%
Folkesundhed	55	25	45%	Didaktik	363	67	18%
SKT	215	55	26%	Lifelong Learning	49	4	8%
Sundhedsfag	69	13	19%	Gen. pæd.	509	75	15%
Molekylær medicin	36	24	67%	Pæd. antropologi	496	112	23%
				Pæd. filosofi	216	42	19%
				Pæd. psykologi	976	255	26%
				Pæd. sociologi	874	158	18%
				Udd.videnskab	176	82	47%
				It-did. design	45	18	40%

Note: N angiver det samlede antal fuldtidsstuderende, som var indskrevet på tidspunktet for undersøgelsen. n angiver antallet af svar.

APPENDIKS B: REGRESSIONSANALYSE

Table B.1.

Regressionsanalyse. Hvad kan forklare variationen i den afhængige variabel trivsel? Tallene angiver de ustandardiserede regressionskoefficienter

(Konstant)	2,507
Køn	0,148***
Alder	-0,008***
Egen formåen	0,069***
Bachelor/kandidat	n.s.
Sidefag	n.s.
Kontakt til medstuderende	0,179***
Læsegruppeaktivitet	0,027***
Udbud af sociale og faglige arr.	0,059***
Ensomhed	-0,092***
Kontakt til undervisere	0,052***
Faglig integration	0,324***
Undervisningens organisering	0,088***
Feedback	n.s.
Stærke stress-symptomer	-0,036***
Chikane/diskriminering	-0,210***
Fysisk studiemiljø	0,039***
Justeret $R^2=0,547$	
N=9.750	

Note: Signifikansniveauer: *** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,1$, n.s. non-signifikant. Se den tekniske rapport for konstruktion af den afhængige og de uafhængige variable.

APPENDIKS C: REGELGRUNDLAG

Kravene til en undervisningsmiljøvurdering er i loven præciseret således (arbejdsgruppens understregning og kursivering):

§ 6. Uddannelsesstedets ledelse sørger for, at der udarbejdes en skriftlig undervisningsmiljøvurdering af sikkerheds- og sundhedsforholdene samt forholdene vedrørende det psykiske og æstetiske miljø på uddannelsesstedet.

Stk. 2. Undervisningsmiljøvurderingen skal være tilgængelig på uddannelsesstedet for elever og studerende og andre interesserede.

Stk. 3. Undervisningsmiljøvurderingen skal revideres, når der sker ændringer, der har betydning for undervisningsmiljøet, dog mindst hvert tredje år.

§ 7. Undervisningsmiljøvurderingen skal mindst indeholde følgende elementer:

Kortlægning af uddannelsesstedets fysiske, psykiske og æstetiske undervisningsmiljø,

beskrivelse og vurdering af eventuelle undervisningsmiljøproblemer,

udarbejdelse af en handlingsplan, hvor det fremgår, i hvilken takt og rækkefølge de konstaterede problemer skal løses, og

forslag til retningslinjer for opfølgning på handlingsplanen.

Stk. 2. Uddannelsesstedets ledelse skal inddrage undervisningsmiljørepræsentanterne i planlægningen, tilrettelæggelsen og gennemførelsen af samt opfølgningen på undervisningsmiljøvurderingen.

APPENDIKS D: NØGLETAL

Tabel D.1.

Nøgletal angående forholdet mellem studerende og VIP

	Stude- rende	Ph.d.- studerende	VIP (årsværk)	D-VIP (årsværk)	Stud/VIP+ DVip	Ph.d.- stud/VIP
ST	3.912	686	1.437	51	2,6	0,5
HE	3.222	570	621	114	4,4	0,9
BS	12.918	223	641	206	15	0,3
AR	10.556	337	725	84	13	0,5

Kilde: Nøgletal, Faglig udviklingsproces, Aarhus Universitet, 2011.

